

სახელმწიფო და ეკლესია ევროპის კავშირის ნევრ ქვეყნებში

კავშირი “21-ე საუკუნე”

ივნისი 2018

- ევროგაერთიანებაში სახელმწიფოსა და რელიგიების ურთიერთობის საკანონმდებლო რეგულირებისა თუ პრაქტიკის თვალსაზრისით დიდი მრავალფეროვნებაა. ისტორიულ წინაპირობებს და მეხსიერებას, რეფორმაციას, საზღვრების ცვლილებებს, წარსულში კომუნისტური რეჟიმების არსებობას და სხვა გარემოებებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ცალკეულ ქვეყნებსა თუ ქვეყნების ჯგუფებში სახელმწიფო-საეკლესიო ურთიერთობების მრავალფეროვანი სურათის შესაქმნელად.
- მაგალითად, ინგლისსა და სკანდინავიის ქვეყნებში შესაბამისად ანგლიკანური და ლუთერული ეკლესიების პრივილეგიებული მდგომარეობა და მთლიანად სისტემის ჩამოყალიბება მნიშვნელოვნად განაპირობა რეფორმაციამ. საფრანგეთი, რომელიც მკაცრი სეკულარიზაციის ქვეყანას წარმოადგენს, ფინანსურად ეხმარება ეკლესიის მსახურებს ელზასსა და მოზელში, ანუ იმ ტერიტორიებზე, სადაც 1871-1918 წლებში ვრცელდებოდა გერმანული იურისდიქცია.
- მიუხედავად ამ მრავალფეროვნებისა, შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ სახელმწიფოსა და რელიგიებს შორის ჩამოყალიბებული ურთიერთობები გვაძლევს სამი ტიპის სისტემაზე საუბრის საშუალებას. პირველი არის ქვეყნები სახელმწიფო ეკლესიების სისტემებით, მეორე – მკაცრი სეკულარული სისტემის მქონე ქვეყნები და მესამე, რომელსაც ყველაზე მეტი სახელმწიფო მისდევს – სახელმწიფოსა და ეკლესიებს შორის მნიშვნელოვანი კავშირისა და თანამშრომლობის სისტემით.

სარჩევი

სახელმწიფო-საეკლესიო სისტემების ძირითადი ტიპები ევროგაერთიანების ქვეყნებში	3
ქვეყნები სახელმწიფო ეკლესიების სისტემით	3
სისტემა სახელმწიფოსა და ეკლესიის მკვეთრი გამიჯვნით	10
სისტემა სახელმწიფოსა და ეკლესიის მჭიდრო თანამშრომლობით	14

სახელმწიფო-საეკლესიო სისტემების ძირითადი ტიპები ევროგაერთიანების ქვეყნებში

ევროგაერთიანებაში სახელმწიფოსა და რელიგიების ურთიერთობის საკანონმდებლო რეგულირებისა თუ პრაქტიკის თვალსაზრისით დიდი მრავალფეროვნებაა. ისტორიულ წინაპირობებს და მესხიერებას, რეფორმაციას, საზღვრების ცვლილებებს, წარსულში კომუნისტური რეჟიმების არსებობას და სხვა გარემოებებს დიდი მნიშვნელობა აქვს ცალკეულ ქვეყნებსა თუ ქვეყნების ჯგუფებში სახელმწიფო-საეკლესიო ურთიერთობების მრავალფეროვანი სურათის შესაქმნელად. მაგალითად, ინგლისსა და სკანდინავიის ქვეყნებში შესაბამისად ანგლიკანური და ლუთერული ეკლესიების პრივილეგიებული მდგომარეობა და მთლიანად სისტემის ჩამოყალიბება მნიშვნელოვნად განაპირობა რეფორმაციამ. საფრანგეთი, რომელიც მკაცრი სეკულარიზაციის ქვეყანას წარმოადგენს, ფინანსურად ეხმარება ეკლესიის მსახურებს ელზასსა და მოზელში, ანუ იმ ტერიტორიებზე, სადაც 1871-1918 წლებში ვრცელდებოდა გერმანული იურისდიქცია. მალტის სახელმწიფო-საეკლესიო სისტემაზე ასევე დიდი ზეგავლენა აქვს მალტის ორდენის საქმიანობას 1522 წლიდან. სახელმწიფოსა და ეკლესიების ურთიერთობების პრაქტიკა, აგრესიული ათეიზმიდან ურთიერთთანამშრომლობის მოდელამდე და შესაბამისი საკანონმდებლო აქტები დამკვიდრდა ბალტიისპირეთისა და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებში და ა.შ.

მიუხედავად ამ მრავალფეროვნებისა, შეიძლება მივიჩნიოთ, რომ სახელმწიფოსა და რელიგიებს შორის ჩამოყალიბებული ურთიერთობები გვაძლევს სამი ტიპის სისტემაზე საუბრის საშუალებას. პირველი არის ქვეყნები სახელმწიფო ეკლესიების სისტემებით, მეორე – მკაცრი სეკულარული სისტემის მქონე ქვეყნები და მესამე, რომელსაც ყველაზე მეტი სახელმწიფო მისდევს – სახელმწიფოსა და ეკლესიებს შორის მნიშვნელოვანი კავშირისა და თანამშრომლობის სისტემით.

ქვეყნები სახელმწიფო ეკლესიების სისტემით

ამ ქვეყნებს მიეკუთვნება დანია, ფინეთი, ინგლისი¹, საბერძნეთი და მალტა. აქ სახეზეა მჭიდრო ინსტიტუციური და საკანონმდებლო კავშირები სახელმწიფოსა და დომინანტ ეკლესიას შორის. რიგ შემთხვევებში ქვეყნის ძირითადი კანონი მოიხსენიებს მთავარ, უმრავლესობის ეკლესიას, რითაც ხაზს უსვამს და აღიარებს მის განსაკუთრებულობას. ასევე არსებობს სპეციალური საერო საკანონმდებლო აქტები ან პროცედურები მისი საქმიანობის რეგულირებისათვის.

დანის კონსტიტუციის² მიხედვით “ევანგელურ-ლუთერანული ეკლესია არის სახალხო ეკლესია და ამიტომაც იგი სახელმწიფო მხარდაჭერით სარგებლობს”. ტერმინი „სახალხო ეკლესია“ გულისხმობს, რომ დანიის მოსახლეობის უმრავლესობა ამ ეკლესიას ეკუთვნის. შესაბამისად სახელმწიფო ვალდებულია მხარი დაუჭიროს სახალხო ეკლესიას ეკონომიკურ, სამართლებრივ და პოლიტიკურ სფეროებში. სახალხო ეკლესიის და სახელმწიფოს ერთმანეთისგან ოფიციალურად განცალკევება შეუძლებელია კონსტიტუციაში შესაბამისი ცვლილებების შეტანის გარეშე.

კონსტიტუციის თანახმად მეფე უნდა იყოს ევანგელურ-ლუთერული ეკლესიის წევრი, ხოლო ეკლესიის წესდებას და მის საქმიანობას არეგულირებს კანონი.

სახალხო ეკლესია არ არის კერძო გაერთიანება, როგორც სხვა რელიგიური გაერთიანებები. იგი ექვემდებარება პარლამენტს და საეკლესიო საქმეთა მინისტრს. სახალხო ეკლესია სარგებლობს სახელმწიფო ორგანიზაციების მსგავსი სტატუსით, ხოლო სამართლებრივი ნორმები, რომლებითაც მისი საქმიანობა რეგულირდება, საჯარო სამართლის ნაწილია. სხვა რელიგიური საზოგადოებების სტატუსი არის იგივე, რაც კერძო ასოციაციების სტატუსი, ხოლო მათი მარეგულირებელი სამართლებრივი

1. თუმცა გაერთიანებული სამეფო აღარ არის ევროკავშირის წევრი ქვეყანა, მიგვაჩნია რომ ინგლისის მოდელის მიმოხილვა მნიშვნელოვანია;

2. ინ.დანის სამეფოს კონსტიტუცია, მუხლები მე-4, მე-6;

ნორმები ზოგადი სამართლებრივი სისტემის ნაწილია და შეიძლება განეკუთვნებოდეს როგორც კერძო, ისე საჯარო სამართალს. ისინი კერძო და ავტონომიური დანესებულებებია, რომლებიც ხშირად იმართება, როგორც კერძო ასოციაციები, სადაც წევრები სანევრო გადასახადებს იხდიან. ამგვარ რელიგიურ გაერთიანებებს სახელმწიფო, როგორც წესი, არ ანიჭებს განსაკუთრებულ შეღავათებს ან სამართლებრივ სტატუსს.

დანიური კანონდებლობის შესაბამისად რელიგიური ერთეულები სამ ჯგუფად შეიძლება დაიყოს: აღიარებული საზოგადოებები, ქორწინების ჩატარების უფლების მქონე საზოგადოებები და სხვა რელიგიური საზოგადოებები, რომლებიც ოფიციალურად არ არიან აღიარებული.

იმ რელიგიურ საზოგადოებათა რიცხვი, რომელთა სასულიერო პირებს აქვთ ქორწინების ჩატარების უფლება, ოთხმოცდაათს შეადგენს. იგი მოიცავს სხვადასხვა რელიგიურ მიმდინარეობებს, რომელთაგან 50 ქრისტიანული, 18 ისლამური და ბუდისტური საზოგადოებაა. ქორწინების ჩატარების ნებართვის მისაღებად აუცილებელია, რომ რელიგიური საზოგადოება იყოს ნათლად განსაზღვრული ორგანიზაციული სტრუქტურის და წარმომადგენლობის მქონე რელიგიური მიმდინარეობა. ასეთი საზოგადოება წევრთა გარკვეული რაოდენობისგან უნდა შედგებოდეს. საკმარისი არ არის მხოლოდ რელიგიური მოძრაობის ან ფილოსოფიური ან სამეცნიერო ასოციაციის სტატუსი. რელიგიურ საზოგადოებას უნდა ჰქონდეს რწმენის საგანი, დოქტრინა და რიტუალი, რომლებიც კანონით დასაშვებია და არ ეწინააღმდეგება მორალისა და საზოგადოებრივი წესრიგის ნორმებს. ასეთი რელიგიური საზოგადოებების სასულიერო პირებისთვის დანიის მოქალაქეობა სავალდებულო არ არის, თუმცა, ისინი კარგად უნდა ფლობდნენ დანიურ ენას. მათ აგრეთვე უნდა განაცხადონ, რომ დაიცავენ დანიის კანონმდებლობას და სახელმწიფო დადგენილებებს და პატივს სცემენ ცერემონიალების საერო ასპექტებს. **ამაგ. ადგილი ქვონდა ზოგიერთი იმამის მიმართ მწვავე კრიტიკას დანიელი ხალხის**

ძირითად კულტურულ ფასეულობათა უპატივცემულობის და პოლიტიკური პროპაგანდის გამო.

სახალხო ეკლესიის შემოსავალი დაახლოებით 4.5 მილიარდ კრონს აღწევს, აქედან 75%-ს გადასახადების სახით იხდიან ეკლესიის წევრები. სახელმწიფოს დოტაცია შეადგენს 12%-ს, ხოლო დანარჩენ 13% მოდის სხვადასხვა ფონდებიდან, უძრავი ქონებიდან და ცალკეული შეწირულობებიდან.

სახალხო ეკლესიის ხარჯები შემდეგნაირადაა განაწილებული: 50% იხარჯება მღვდლების, დეკანოზების, ეპისკოპოსებისა და სხვადასხვა მომსახურე პერსონალის ხელფასებზე, 25% - ყოველდღიურ ხარჯებზე, 10% - პენსიებზე და 15% - ახალ ინვესტიციებზე.

საეკლესიო გადასახადების 60% გამოიყენება მღვდლებისა და დეკანოზების ხელფასების დასაფარად. სახელმწიფოს მიერ გამოყოფილი სახსრები ირიცხება საეკლესიო საქმეთა სამინისტროში, აგრეთვე გამოიყენება ეპისკოპოსთა ხელფასების, მღვდლებისა და დეკანოზების პენსიების დასაფარად, ხოლო დანარჩენი 40% იხარჯება მღვდლებისა და დეკანოზების ხელფასების, მრევლებისა და ეპარქიების ადმინისტრირებისა და განათლებისთვის, აგრეთვე ისტორიული ეკლესიების, ჩუქურთმების, საფლავებისა და მონუმენტების რესტავრაციისა და დაცვისთვის სპეციალურად გამოყოფილ გრანტებში.

ყველა სახის შემოსავალი გროვდება ერთობლივ ფონდში, რომელსაც საეპარქიო მმართველობა განაგებს.

სახელმწიფოს სახალხო ეკლესიის დახმარებისადმი კონსტიტუციური ვალდებულება არ ნიშნავს იმას, რომ მას არ შეუძლია სხვა რელიგიური საზოგადოებების და მიმდინარეობების დახმარება. ზოგიერთი მათგანი სხვადასხვა ფორმით იღებს სუბსიდიებს. მაგალითად, ბევრ მიმდინარეობას და საზოგადოებას აქვს გარკვეული შენობების უსასყიდლოდ გამოყენების უფლება ან იღებს დახმარებას ბავშვთა განათლების სფეროში. მუნიციპალურ ხელისუფლებას არ გააჩნია

საკანონმდებლო ვალდებულება დაეხმაროს სახალხო ეკლესიას, თუმცა, მას აქვს ამის უფლება, თუ ასეთი დახმარება მუნიციპალურ კანონმდებლობას არ ეწინააღმდეგება. იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ფლობენ უძრავ ქონებას ან დააარსებენ ფონდს (საქველმოქმედო დაწესებულებას, სკოლას, საავადმყოფოს და ა.შ.), მათ ამის შესახებ უნდა აცნობონ დანიის შესაბამის საკანონმდებლო ორგანოებს, რის შემდეგაც მათ შეიძლება მიიღონ გარკვეული შეღავათები და დოტაციები.

თუ რომელიმე რელიგიურმა გაერთიანებამ მიიღო ქორწინების ჩატარების უფლება იგი „სახელმწიფოსთვის საშემოსავლო გადასახადების შეფასების შესახებ“ აქტის (791/2002) შესაბამისად ავტომატურად თავისუფლდება 500-დან 5000-მდე დანიური კრონის ოდენობის ერთჯერადი შეწირულობისთვის დაწესებული გადასახადისგან. დონორებს აგრეთვე შეუძლიათ თავის თავზე აიღონ უფრო დიდი ოდენობის ფინანსური დახმარების განევა სულ ცოტა 10 წლის განმავლობაში იმ გაერთიანებების, დაწესებულებების და რელიგიური საზოგადოებებისთვის, რომლებსაც გადასახადების მინისტრი დაამტკიცებს. ამ დადგენილების მისაღებად აუცილებელია, რომ ასეთი რელიგიური საზოგადოების ადგილსამყოფელი დანიაში იყოს. საგადასახადო უწყებები სისტემატურად აქვეყნებენ ინფორმაციას ასეთი გაერთიანებების და რელიგიური საზოგადოებების შესახებ.

თუ ეკლესია, რელიგიური მიმდინარეობა ან რამდენიმე რელიგიური ასოციაციისგან შემდგარი გაერთიანება ჩაითვლება რელიგიურ საზოგადოებად, იგი ავტომატურად განთავისუფლდება გადასახადებისგან, ხოლო სხვა ორგანიზაციებმა, რომელთა მიზნებს (საქველმოქმედო, სოციალური და კულტურული საქმიანობა) შორის ერთ-ერთი რელიგიურია, გადასახადებისგან განთავისუფლებისთვის უნდა დააკმაყოფილონ მთელი რიგი სამართლებრივი მოთხოვნები, როგორცაა წევრთა რაოდენობა, დონორთა მინიმალური რაოდენობა, მყარი ფინანსური საფუძველი და ა.შ. სახალხო ეკლესიის ფარგლებში მოღვაწე რელიგიურ ორგანიზაციებს, რომლებიც

რელიგიურ, სოციალურ და კულტურულ მიზნებს ემსახურებიან, სავარაუდოდ, არ შეეხებათ „საშემოსავლო გადასახადების შეფასების შესახებ“ აქტი.

დანიიაში დაახლოებით 100 კერძო იურიდიული პირის სტატუსის მქონე, ქრისტიანულ პრინციპებზე დაფუძნებული დამოუკიდებელი ორგანიზაციაა, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართული ჰუმანიტარულ საქმიანობაში როგორც დანიაში, ისე მის ფარგლებს გარეთ. დაახლოებით 15 უცხოური ასოციაცია საერთაშორისო მისიისთვის მუშაობს. ეს დამოუკიდებელი ორგანიზაციები სახალხო ეკლესიასთან ან რელიგიურ საზოგადოებებთან არიან დაკავშირებული, ქმნიან სხვადასხვა სახის სოციალური უზრუნველყოფის დაწესებულებებს, კომერციულ საწარმოებს, სკოლებს. მესვეურობენ რა საბავშვო ბაღებს, დაწყებით დასაშუალო სკოლებს, მოხუცებულთა სახლებს და სხვა მსგავს დაწესებულებებს, ასეთი ორგანიზაციები წარმოადგენენ დანიის სოციალური უზრუნველყოფის სისტემის მნიშვნელოვან ნაწილს. ამ სფეროში სამთავრობო ორგანოებთან ერთობლივი მუშაობის შემთხვევაში ისინი სახელმწიფოსგან ფულად დახმარებას იღებენ³.

ფინეთში დღეისათვის ლუთერანული ეკლესიის განსაკუთრებული სტატუსის საკონსტიტუციო აღიარება ნაკლებად თვალშისაცემია ვიდრე წინათ იყო. მიუხედავად ამისა, ორივე – ტრადიციული და განსაკუთრებული სტატუსი და კონსტიტუციურად დაცული ეკლესიის ავტონომია კვლავ ასახულია ახალ კონსტიტუციაში, სადაც აღნიშნულია, რომ „საეკლესიო აქტში მოცემულია ევანგელისტურ-ლუთერანული ეკლესიის ორგანიზების და მართვის დებულებები საეკლესიო აქტის გარკვეული დებულებები მართავს სამართლებრივ პროცედურებს საეკლესიო აქტის (საეკლესიო კოდექსის) ძალაში შესვლის მიზნით, ასევე საკანონმდებლო წინადადებების წარდგენის უფლებას. კონსტიტუციის მოცემული პუნქტი შეიცავს შეზღუდვას კანონმდებლის სუვერენიტეტზე,

3. ინგერ დუბეკი, სახელმწიფო და ეკლესია დანიაში. ნიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ.;

იმ თვალსაზრისით, რომ საეკლესიო აქტის ცვლილების პროცედურას განსაზღვრავს თავად ეკლესია.

საეკლესიო აქტის შესაბამისად, მხოლოდ ლუთერანული ეკლესიის გენერალურ ასამბლეას შეუძლია შეიტანოს წინადადება ცვლილებების შესახებ საეკლესიო აქტში, პრეზიდენტის და პარლამენტის როლი კი მხოლოდ ასამბლეის მიერ წარმოდგენილი წინადადებების მიღებასა თუ უარყოფაშია. საეკლესიო აქტი შეიცავს დებულებებს, რომელთაც მკაფიო კონფესიური ხასიათი აქვს. ლუთერანული ეკლესიის ავტონომია ძლიერი ავტონომიაა იმ გაგებით, რომ მხოლოდ ეკლესიას შეიძლება წაუყენონ წინადადებები საეკლესიო აქტში ცვლილებების შეტანის შესახებ.

არსებობს ცალკე საპარლამენტო აქტი მართლმადიდებელ ეკლესიასთან დაკავშირებით. ამ აქტის პირველი ნაწილი წარმოადგენს ეკლესიის კონფესიის აღიარებას. აქტის მე-9 ნაწილის თანახმად, ფინეთის მთავრობა მართლმადიდებლურმა ეკლესიამ უნდა აღიაროს უმაღლეს ხელისუფლად. ამიტომ მიჩნეულია, რომ ფინეთში კვლავ არის ორი სახელმწიფო ეკლესია.

ლუთერანული და მართლმადიდებელი ეკლესია წარმოადგენს თვითმართვად საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს. მათი შიდა სტრუქტურა და ურთიერთობა სახელმწიფოსთან, როგორც ზემოთ მივუთითეთ, განისაზღვრება პარლამენტის კონკრეტული აქტებით.

ორი სახელმწიფო ეკლესიის საჯარო სამართლებრივი ბუნება ვლინდება იმ ფაქტშიც, რომ ორივე ეკლესიას აქვს თავისი საკუთარი შიდა სასამართლო სისტემა.

სხვა რელიგიური საზოგადოებები კერძო სამართლის სუბიექტებია, რომლებიც საქმიანობას წარმართავენ რელიგიური თავისუფლების აქტის შესაბამისად. პატენტების და რეგისტრაციის ეროვნულ საბჭოში რეგისტრაციის შემდეგ მათ აქვთ სრული სამართლებრივი ქმედუნარიანობა როგორც

ავტონომიურ იურიდიულ პირებს.

რელიგიის თავისუფლების აქტი მოიცავს შედარებით დეტალურ დებულებებს რელიგიური საზოგადოების რეგისტრაციის მოთხოვნების შესახებ. ეს მოთხოვნები უპირატესად ტექნიკური ხასიათისაა და არ ზღუდავს რელიგიური საზოგადოებების ავტონომიას თავიანთი კონფესიების და რელიგიების გამოხატვის ფორმების განსაზღვრად. თუმცა კანონი მოიცავს მოთხოვნას, რომ ყველა რელიგიურმა საზოგადოებამ პატივი სცეს კონსტიტუციით გარანტირებულ თუ სხვა ადამიანთა უფლებებს თავიანთი საქმიანობის დროს.

იმ შემთხვევაში, როცა რელიგიური საზოგადოების საქმიანობა ეწინააღმდეგება კანონს ან მის მიერ გაცხადებულ მიზანს, საერო სასამართლოები კომპეტენტური არიან შეწყვიტონ საზოგადოების საქმიანობა ან გამოსცენ ბრძანება მისი ლიკვიდაციის შესახებ განათლების სამინისტროს, პროკურორის ან განხილვის ქვეშ არსებული საზოგადოების წევრის მიერ სასამართლო სარჩელის წარდგენის საფუძველზე.

ფინეთში როგორც ლუთერანული, ასევე მართლმადიდებელი ეკლესია უფლებამოსილია მოახდინოს გადასახადების შეგროვება თავიანთი წევრებისგან. გადასახადებს აგროვებს საგადასახადო ადმინისტრაცია სახელმწიფო და მუნიციპალურ გადასახადებთან ერთად და თუ აუცილებელია, ამას ახორციელებენ სახელმწიფო პირები. რელიგიური გაერთიანებების გარდა, იურიდიული პირები – რომელიც კომპანიებს და ასოციაციებს წარმოადგენენ - ვალდებული არიან, მონაწილეობა მიიღონ ლუთერანული ან მართლმადიდებელი ეკლესიების დაფინანსებაში საშემოსავლო გადასახადის მეშვეობით, რომლის გარკვეული ნაწილი მიმართულია ორი ეკლესიისთვის. არ არსებობს საგადასახადო შეღავათები კომპანიების ან სხვა იურიდიული პირების მიმართ, რომელთა აქციონერები ან წევრები ეკუთვნიან უმცირეს რელიგიებს.

ლუთერანული ეკლესია, მართლმადიდებელი ეკლესია და რელიგიური გაერთიანე-

ბები განთავისუფლებულია საშემოსავლო გადასახადისგან. სასაფლაოები კი განთავისუფლებულია უძრავი ქონების გადასახადისგან⁴.

ინგლისის ეკლესიას მტკიცე კავშირი აქვს სახელმწიფოს საქმეებთან, სამეფო ტახტის პატრონაჟით ხდება ბევრ მაღალ საეკლესიო თანამდებობაზე დანიშვნა, ლორდების პალატაში რამდენიმე ანგლიკანი ეპისკოპოსია. ინგლისის სახელმწიფო ეკლესიის უზენაესი მმართველი დედოფალია. მონარქს გააჩნია უფლება, პრემიერ-მინისტრის რჩევით, დანიშნოს ინგლისის ეკლესიის არქიეპისკოპოსები და საეპარქიო ეპისკოპოსები.

ამ სისტემის მოქმედებას ახორციელებს სამეფო დანიშვნების კომისია. ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის არ შეიძლება არსებობდეს შეთანხმებისა თუ ხელშეკრულების საფუძველზე დამყარებული ურთიერთობა. ინგლისის საეკლესიო სამართალი, რომელიც ინგლისის ეკლესიას ეხება (მათ შორის მისი კანონიკური სამართალი), განიხილება როგორც ინგლისის კანონმდებლობის განუყოფელი ნაწილი. მის უწყვეტობას წინარეფორმაციული პერიოდიდან დღემდე განაპირობებს პრინციპი, რომელიც აღიარებს, რომ წინარეფორმაციულ საეკლესიო კანონს შეიძლება დაეყრდნო იმ შემთხვევაში, თუ დამტკიცდა, რომ ეს კანონი აღიარებული იყო და მოქმედებდა რეფორმაციის დროიდან.

სინოდი უფლებამოსილია, დაამტკიცოს საკანონმდებლო ღონისძიებები ნებისმიერ ისეთ საკითხზე, რომლებიც ინგლისის ეკლესიას შეეხება. ყოველ ასეთ განსახორციელებელ ქმედებას პარლამენტის მიერ მიღებული კანონის ტოლფასი ძალა აქვს დამისიმეშვეობით შესაძლებელია კანონში შესწორების შეტანა ან სულაც მისი გაუქმება. ფაქტობრივად, სინოდი სარგებლობს ზოგიერთი ისეთი უფლებამოსილებით, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ პარლამენტისათვის არის

დამახასიათებელი. პარლამენტზე დანესებულია გარკვეული კონტროლი: იმისათვის, რომ საკანონმდებლო ღონისძიება, რომელსაც სინოდი მიიღებს, გახდეს სრულყოფილი კანონი, იგი უნდა წარდგეს სამეფო სანქციონირებაზე მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას პარლამენტის ყველა პალატა მოიწონებს. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ პარლამენტს შეუძლია უარყოს საკანონმდებლო ღონისძიება (მიუხედავად იმისა, რომ ამას ძალიან იშვიათად აკეთებს), მას მის ტექსტში რაიმე შესწორების შეტანის უფლება არ აქვს.

ეკლესიების უმეტესობისათვის, გარდა ინგლისისა და შოტლანდიის ეკლესიებისა, მოქმედებს ისეთი სამართლებრივი პრინციპები, როგორებიცაა: საქველმოქმედო დანესებულებების საერთო კანონი, განსაკუთრებით კი საქველმოქმედო ტრასტების შესახებ. სახელმწიფოსაგან გამოყოფილ ეკლესიებს, როგორც წესი, აქვს მოხალისეობრივი გაერთიანების ფორმა და მათ ქონებას მეურვეები მართავენ (რომლებიც შეიძლება იყოს დარეგისტრირებული კომპანიები) ჩვეულებრივი საერო სამართლის საფუძველზე. ასეთ გაერთიანებებს არ აქვს რამე განსაკუთრებული სტატუსი.

რომის კათოლიკური ეკლესია, ისევე როგორც პროტესტანტული დენომინაციები და სხვა აღმსარებლობები, საზოგადოდ, არსარგებლობს ნებისმიერი სხვა ფორმის მოხალისეობრივ ორგანიზაციაზე მეტი უფლებებით. მათი კანონიკური სამართალი წარმოდგენილია მათ წევრებს შორის კონტრაქტის სტატუსით. ქონებრივი საკითხები საზოგადოდ წყდება `ტრასტის` საშუალებით, რაც ინგლისის საკუთრების სამართლის უნივერსალური მექანიზმია. მაგრამ განსაკუთრებით უფრო დიდ ეკლესიებში, სადაც საჭიროა ეკლესიის სახელმწიფო და ადგილობრივ ორგანოებს შორის ფუნქციების კომპლექსური განაწილება, იგი შეიძლება შეივსოს პარლამენტის კერძო აქტით.

გაერთიანებულ სამეფოში უკიდურესად მუზღუდულია სახელმწიფოს მიერ ეკლესიების ფინანსური მხარდაჭერა. ისინი სარგებლობენ განსაზღვრული უპირატესობებით სხვა

4. მარკუ ჰაიკილა, ირკი კნუუტილა, მარტინ შაინინი სახელმწიფო და ეკლესია ფინეთში. „ნიგნში სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ.

საქველმოქმედო ორგანიზაციების მსგავსად ზოგიერთ გადასახადისგან განთავისუფლების თვალსაზრისით (მაგრამ ეს არ ეხება მაგ. დამატებითი ღირებულების გადასახადს), აქვე აღსანიშნავია შეთანხმება, რომლის თანახმადაც, ინდივიდის მიერ საქველმოქმედო ორგანიზაციისთვის საჩუქრად ქონების გადაცემის შემთხვევაში მიმღებს გადაცემა იმ საშემოსავლო გადასახადის გადახდის ვალდებულება, რომელსაც ამ ქონებაზე იხდიდა დონორი. სახელმწიფო არ აფინანსებს სამღვდლოების ხელფასებს, პენსიებს ან სხვა ეკლესიების სამოქმედო ხარჯებს, თუმცა კანონი მოითხოვს, რომ ინგლისის ეკლესიის სამღვდლოებამ ჩაატაროს ქორწინებების და დაკრძალვების რიტუალი და საამისოდ ჰონორარი დაფიქსირებულია კანონით, მაგრამ ამ ჰონორარის გადახდის საკითხს წყვეტენ მხარეები და არა სახელმწიფო.

სახელმწიფო აფინანსებს მხოლოდ ისტორიული შენობების შენახვას. შეიარაღებული ძალები, სახელმწიფო ჯანდაცვის სამსახური და სატუსალოების სისტემა სარგებლობს კაპელანების მიერ განეული რელიგიური მომსახურებით. მათ ინვესტენ სხვადასხვა დენომინაციის მიერ ნაკურთხი მღვდლებიდან და ორ უკანასკნელ შემთხვევაში სამუშაო უპირატესად გულისხმობს არასრულ სამუშაო დღეს. სრული სამუშაო დღით მომუშავე კაპელანებისთვის ხელფასს (და გასამრჯელოს არასრული დატვირთვის მქონე კაპელანებისთვის) გასცემს მათი დამქირავებელი სამსახური⁵.

მალტაში ლოცვა, რომელსაც წარმოთქვამს პარლამენტის მდივანი საპარლამენტო სხდომის წინ, კათოლიკურია და პარლამენტის თითოეული სესია იწყება მესით სულიწმიდის სახელზე წმ. იოანეს ტაძარში, რომელიც სახელმწიფოს თანამფლობელობაში ითვლება. პარლამენტის, სასამართლოს, სახელმწიფო სკოლებისა და საავადმყოფოების შენობებში არსებობს ჯვარცმის განთავსების პრაქტიკა. თანამდებობის პირების მიერ ფიცის დადების

ფორმა ჩვეულებრივი კათოლიკურია.

ქვეყნის კონსტიტუციის მე-2 მუხლის თანახმად მალტის რელიგია არის რომანულ-კათოლიკური სამოციქულო რელიგია და მისი ხელისუფალთა მოვალეობა და უფლებაა ასწავლოს, რომელი პრინციპებია სწორი, რომელი არასწორი. რომანულ-კათოლიკური სამოციქულო რწმენის რელიგიური სწავლება უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სახელმწიფო სკოლებში, როგორც სავალდებულო სწავლების ნაწილი.

სისხლის სამართლის კოდექსის IV ნაწილის 163-165-ე მუხლები ადგენს სანქციებს იმ დანაშაულთათვის, რომლებიც ლახავს პირის ან პირთა ჯგუფის რელიგიურ გრძნობებს. 163-ე და 164-ე მუხლი განიხილავს რომის კათოლიკური ეკლესიის (163-ე მუხლი) ან ნებისმიერი სხვა რელიგიის (164-ე მუხლი) საჯარო „დაგებას“ სიტყვით, ფესტიკულაციით, წერილობითი, ნაბეჭდი ან ხელნაწერი ფორმით, სურათებით თუ სხვა ვიზუალური ხერხებით. არსებობს განსხვავება დასჯის ფორმებს შორის, რაც გამართლებული იყო იმ გარემოებით, რომ კათოლიკური ეკლესიის საჯარო შეურაცხყოფას შეეძლო გამოეწვია და ინვესტა კიდევც სამოქალაქო არეულობას. მართალია, იშვიათად, მაგრამ ასეთი შემთხვევები ხდებოდა.

165-ე მუხლი ითვალისწინებს „რომაულ-კათოლიკური სამოციქულო ან ნებისმიერი სხვა ეკლესიის მიერ ნებისმიერი ფუნქციის, ცერემონიის ან რელიგიური მსახურების ხელის შემშლელი ან შემაფერხებელი ქმედებისათვის“ პატიმრობას არა უმეტეს ერთი წლის ვადით. პატიმრობის ვადა გაიზრდებოდა, თუ ამ აქტს თან ახლდა მუქარა ან ძალადობა ინდივიდის წინააღმდეგ. ასეთ შემთხვევაში პატიმრობის ვადა ორ წლამდე იზრდებოდა. 165-ე მუხლი არ შეიცავს რაიმე სახის დისკრიმინაციას რელიგიებს შორის.

ყოველდღიური საერო პუბლიკაციების დიდი ნაწილი ან ყოველკვირეულები დიდ ადგილს უთმობს ეკლესიის ახალ ამბებს და შეხედულებებს. ქვეყნის ეროვნული თუ ადგილობრივი მნიშვნელობის რელიგიურ დღესასწაულებში საზოგადოების დიდი ნაწილი მონაწილეობს. კვირაობით ეკლესიაში

5. დევიდ მაკლინი, სახელმწიფო და ეკლესია გაერთიანებულ სამეფოში. წიგნი „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერტი, თბილისი 2011წ;

დასწრება ყველა სტანდარტით მაღალია.

მაღტაში ეკლესია არ არის განთავისუფლებული საშემოსავლო, დამატებითი ღირებულების, საბაჟო და სხვა ნებისმიერი გადასახადისაგან. შეღავათებს საგადასახადო კუთხით ეკლესია და მისი დაქვემდებარებული დანესებულებები იღებს იმავე ფორმით, როგორც სხვა ფილანთროპიული და საქველმოქმედო ორგანიზაციები.

არის შემთხვევები, როდესაც ფინანსთა მინისტრს თავისი სურვილისამებრ შეუძლია ცნოს რომელიმე დანესებულება ან ინიციატივა ფილანთროპიული ან საქველმოქმედო ხასიათის მქონედ და უმრავლეს შემთხვევაში საეკლესიო დანესებულებები და ინიციატივები სწორედ ასეთადაა ცნობილი.

მაღტაში არ არსებობს რაიმე საშუალება, რითაც მოქალაქე შეძლებს თავისი გადასახადის ნაწილი გადასცეს ეკლესიას. ეკლესია ძირითადად ფინანსდება სახელისუფლებო ობლიგაციებიდან მიღებული შემოსავლების ხარჯზე, რომელსაც თავისი ყოფილი უძრავი ქონებისათვის ანაზღაურების სახით იღებს, ასევე მორწმუნეთა კონტრიბუციების და სხვა ფინანსური საშუალებების და მემკვიდრეობის მეშვეობით⁶.

საბერძნეთში კონსტიტუცია შეიცავს რამდენიმე მუხლს უპირატესი რელიგიის განსაკუთრებულ ასპექტებთან დაკავშირებით. კონსტიტუციის შესავალი ფრაზა (წმინდა სამების თაობაზე) არ შეცვლილა. იგივე ეხება ფიცს, რომელსაც რესპუბლიკის პრეზიდენტი და პარლამენტის წევრები დებენ. არ შეიცვალა ტერმინი „უპირატესის“ სამართლებრივი მნიშვნელობაც და უწინდებურად იგი ნიშნავს: (1) მართლმადიდებლური ქრისტიანული რწმენა არის ბერძნული სახელმწიფოს ოფიციალური რელიგია; (2) ეკლესიას, რომელიც ამ რწმენას განასახიერებს, აქვს თავისი სამართლებრივი სტატუსი- თავის სხვადასხვა სამსახურთან ერთად იგი საჯარო სამართლის იურიდიული პირია სამართლებრივ ურთიერთობებში; (3)

სახელმწიფოს დამოკიდებულება ეკლესიის მიმართ განსაკუთრებული და ხელშემწყობია, რაც არ ვრცელდება სხვა რწმენებსა და რელიგიებზე.

ზემონახსენები განსაკუთრებული მიდგომა გულისხმობს: (1) დამოკიდებულებას თავად ეკლესიასა და არა მის წევრებთან ინდივიდუალურად, რაც შეესაბამება თანასწორობის პრინციპს, რადგან სხვა შემთხვევაში არამართლმადიდებლების მიმართ სხვაგვარმა მოპყრობამ შესაძლოა გამოიწვიოს მოქალაქეების დისკრიმინაცია მათი რელიგიური შეხედულებებიდან გამომდინარე; (2) უპირველეს ყოვლისა, ეს ეხება საბერძნეთის მართლმადიდებლურ ეკლესიას და საბერძნეთში არსებულ მსოფლიო საპატრიარქოს ყველა სხვა საეპარქიოს, მაგრამ აგრეთვე ვრცელდება აღმოსავლეთის ყველა სხვა მართლმადიდებლურ ეკლესიებზე, ისევე როგორც დიასპორის კუთვნილ ეკლესიებზე; (3) ხელს უწყობს ზოგადად და არ გულისხმობს დაპირისპირებას რომელიმე კონკრეტულ რწმენასთან ან რელიგიასთან და მის კულტთან; და (4) არ უნდა ჩაითვალოს არაკონსტიტუციურად.

ტერმინი „უპირატესის“ რეალურ მნიშვნელობასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ მართლმადიდებლური რწმენის, როგორც ოფიციალური რელიგიის (ან სახელმწიფო რელიგიის), დამკვიდრების გარდა, სხვა პრივილეგიები ვრცელდება არა მხოლოდ მართლმადიდებლურ ეკლესიაზე. ფაქტობრივად ნაწილობრივ მაინც რომაულ-კათოლიკური და პროტესტანტული ეკლესიები წარმოადგენს საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებს საბერძნეთში და აქედან გამომდინარე, ახორციელებს საჯარო ადმინისტრირებას.

შვიდი მსოფლიო საეკლესიო კრების (ჩვენი წელთაღრიცხვის 325-დან 787წწ-მდე), ადგილობრივი სინოდებისა და ეკლესიის მამების მიერ განსაზღვრული ყველა წმინდა კანონი დაკანონებულია კონსტიტუციით, იმის მიუხედავად, ისინი დოგმას ეხება თუ ადმინისტრაციულ საკითხებს. ამრიგად, საბერძნეთის სახელმწიფოს მიერ ძალაში შესული ნებისმიერი

6. უგო მიფსუდ ბონიჩი, სახელმწიფო და ეკლესია მაღტაში. წიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

კანონმდებლობა, მიუხედავად თავისი მიზნისა, არაკონსტიტუციურია, თუკი იგი ეწინააღმდეგება წმინდა კანონებს.

კონსტიტუცია იძლევა ეკლესიის თვითმმართველობის გარანტიას. ეკლესიის მართვას ახორციელებს ეპისკოპოსებისგან შემდგარი წმინდა სინოდი.

კონსტიტუციის მე-3(1) მუხლში ნათქვამია, რომ „საბერძნეთის მართლმადიდებლური ეკლესია არის ავტოკეფალიური“. ეს დაფიქსირებულია არა მხოლოდ როგორც ფაქტი, არამედ როგორც არსებული მდგომარეობის შენარჩუნების გარანტია.

ყველა რელიგიაზე საერთო-სახელმწიფო ზედამხედველობა ეკისრება ეროვნული განათლებისა და საკულტო საკითხების სამინისტროს გენერალურსამდივნოს საკულტო საკითხებში. ეს მოვალეობა გულისხმობს და განსაზღვრავს: საკულტო სფეროში სამთავრობო პოლიტიკის განხორციელების ზედამხედველობას; სამინისტროს შემადგენლობაში შემავალი დეპარტამენტების მოვალეობებს: საეკლესიო ადმინისტრაციის დეპარტამენტს დაკავებულს უპირატესი რელიგიის საკითხებით მხოლოდ საბერძნეთის ტერიტორიაზე; საეკლესიო განათლებისა და რელიგიის სწავლების დეპარტამენტს; განსხვავებული კულტისა და განსხვავებული რელიგიის პირთა დეპარტამენტს.

რელიგიის საკითხებზე პასუხისმგებლობა ეკისრება საგარეო საქმეთა სამინისტროსაც. საეკლესიო საქმეების თითოეული დეპარტამენტი პასუხისმგებელია საბერძნეთის ფარგლებს გარეთ მდებარე მართლმადიდებლური, სხვა ქრისტიანული ეკლესიებისა და მართლმადიდებლურ-თეოლოგიური სკოლების, საეკლესიო ცენტრების, საზღვარგარეთ მცხოვრები მართლმადიდებელი ბერძენი საეკლესიო პირების ზედამხედველობაზე, მათთან დაკავშირებული საკითხების შესწავლაზე, რეკომენდაციების გაცემაზე და საკითხების გადაწყვეტაზე, აგრეთვე ათონის მთის სამოქალაქო მმართველობის საკითხებზე.

საბერძნეთში არ არის საეკლესიო გადასახადი. თითოეულ რელიგიას აქვს თავისი შემოსავალი მოძრავი და უძრავი ქონებიდან და წევრთა შემოწირულებებიდან. სახელმწიფომ თითქმის მთლიანად თავის თავზე აიღო უპირატესი რელიგიის დაფინანსება, რაც სხვადასხვა ფორმით კეთდება: პირდაპირი ან არაპირდაპირი სუბსიდირება, ეკლესიებისა და მონასტრების საჭიროებებისთვის სხვადასხვა გრანტის გაცემა. ამავე დროს, სახელმწიფო იხდის მართლმადიდებელი საეკლესიო მსახურების განათლების ყველა ხარჯს.

სახელმწიფო იხდის პრელატებისა და მღვდლების ხელფასებს, რომლებიც მსახურობენ სამრევლოებში, ასევე დიაკვნების (მღვდლების და დიაკვნების რაოდენობა 10,000-მდე), მქადაგებლებისა და საერო მომსახურეების ხელფასებს, რომლებიც მსახურობენ მართლმადიდებელ ეკლესიაში. იგივე პირები პენსიაზე გასვლის შემდეგ პენსიებს სახელმწიფოსგან იღებენ.

როგორც მართლმადიდებელი ეკლესიები, ისე სხვა კონფესიები და რელიგიური ორგანიზაციები, იღებს ისეთ საგადასახადო შეღავათებს, როგორებიცაა: უძრავი ქონების გადასახადი, უძრავი ქონების საშემოსავლო გადასახადი, გადასახადი უძრავი ქონების გადაცემაზე, შემოწირულებებსა და მემკვიდრეობაზე. ყველაზე მეტი საგადასახადო შეღავათი აქვს ათონის მთას⁷.

სისტემა სახელმწიფოსა და ეკლესიის მკვეთრი გამიჯვნით

ზემოაღნიშნულის საპირისპიროა სახელმწიფოსა და ეკლესიის მკაცრი გამიჯვნის სისტემა.

ევროკავშირში ამგვარ სისტემას მიაკუთვნებენ საფრანგეთს და ნიდერლანდებს. მნიშვნელოვანი სამართლებრივი განცალკევების ნიშნებია ირლანდიაშიც.

7. კარალამბოს პაპასტატისი, სახელმწიფო და ეკლესია საბერძნეთში. ნიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

ნიდერლანდებში ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობის სისტემა მთელი თავისი არსებობის განმავლობაში ხასიათდება ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის განცალკევებით. ეს პრინციპი არასოდეს ყოფილა ფორმულირებული კონსტიტუციაში ან მის შემდგომ კანონმდებლობაში. მიუხედავად ამისა, იგი თავის როლს ასრულებს და მას მიუთითებენ საკანონმდებლო პროცესის განმავლობაში ადმინისტრაციულ და სასამართლო გადაწყვეტილებებში.

ეკლესიის და სახელმწიფოს განცალკევება არ არის „მკაცრი განცალკევება“ იმ აზრით, თითქოს ეკლესიას და სახელმწიფოს არაფერი აქვს საერთო. ამგვარი შეხედულება არ შეესაბამება არსებულ სოციალურ და პოლიტიკურ რეალიებს. იგი აგრეთვე არ უნდა გაიგონ, როგორც ეკლესიის მიმართ მტრული მიდგომა. ეს ნიშნავს, რომ ეკლესიის და სახელმწიფოს განცალკევების პრინციპი უნდა იქნეს ინტერპრეტირებული ერთობლივად სახელმწიფოს ნეიტრალიტეტის პრინციპსა და რელიგიის ან რწმენის თავისუფლების საფუძველთან ერთად, როგორც ეს მოცემულია კონსტიტუციის პირველ და მე-6 პუნქტებში, ცალ-ცალკე და ერთობლივად.

როგორც ორგანიზაცია, ეკლესია აღარ არის ნახსენები კონსტიტუციაში. მიუხედავად ამისა, ეკლესია დაცულია კონსტიტუციით, ისევე, როგორც მისი თავისუფლება თვითორგანიზებაზე.

ეკლესია საჯარო სამართლის იურიდიული პირია. სამოქალაქო კოდექსის შესაბამისად, ეკლესიები წარმოადგენს განსაკუთრებულ იურიდიულ პირებს. ამრიგად, მათი, როგორც იურიდიული პირების სტატუსი განსხვავდება სხვა იურიდიული პირების სტატუსისგან, როგორებიცაა: ასოციაციების ან ფონდების იურიდიული სტატუსი. მიუხედავად იმისა, რომ სამოქალაქო კოდექსი განსაზღვრავს სხვადასხვა იურიდიული პირის სამართლებრივ სტატუსს, მათი შიდა იურიდიული მოწყობის ორგანიზება თავად ეკლესიების ერთპიროვნული პრეროგატივაა. სამოქალაქო კოდექსი უბრალოდ აცხადებს, რომ ეკლესიები იმართება საკუთარი დადგენილებების მი-

ხედვით იმ ფარგლებში, რომლებშიც ისინი არ ეწინააღმდეგება კანონმდებლობას.

არც სამოქალაქო კოდექსი და არც კანონმდებლობის რომელიმე სხვა ნაწილი არ იძლევა „ეკლესიის“ განმარტებას. თავად ორგანიზაცია წარმოადგენს ეკლესიას, რომელიც განსაზღვრავს კიდეც მას. კონკრეტულ შემთხვევაში ადმინისტრაციამ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება ამ საკითხზე, მაგრამ კონფლიქტის დროს გადაწყვეტილებას იღებს სასამართლო. იმ შემთხვევებისთვის, როდესაც კამათია მოცემული ორგანიზაციის ბუნების შესახებ, სასამართლომ ჩამოაყალიბა მინიმალური მოთხოვნები, რომელთა მიხედვითაც საჭიროა „სტრუქტურულად ჩამოყალიბებული ორგანიზაციის არსებობა“ და „საქმე უნდა ეხებოდეს რელიგიას“. ეკლესიების წინასწარი აღიარების სისტემა არ არსებობს.

ეკლესიისგან განსხვავებით, რელიგიურ საზოგადოებებს შეუძლია საკუთარი თავის სხვაგვარად ორგანიზება, სახელდობრ, ასოციაციის ან ფონდის სახით სამოქალაქო სამართლის კანონმდებლობის ქვეშ. ამ შემთხვევაში მასზე გავრცელდება სამოქალაქო კანონმდებლობის ნორმები. არაქრისტიანული რელიგიური გაერთიანებები ხშირად ირჩევენ ორგანიზაციის ამ ფორმებს.

ეკლესიები თავისუფალნი არიან მოახდინონ თავიანთი საქმიანობის ორგანიზება რიგ სფეროებში, როგორც დამოუკიდებელმა ერთეულებმა. ფაქტობრივად დიდი ხნის ტრადიცია არსებობს საქმიანობის ორგანიზებაში სოციალურ, კულტურულ და საგანმანათლებლო სფეროში ჩვეულებრივი ასოციაციების ან ფონდების სახით, რელიგიის ან რწმენის საფუძველზე. ეს ორგანიზაციები შეიძლება მეტ-ნაკლებად დაკავშირებული იყოს ეკლესიებთან და ამ კავშირს შეიძლება ოფიციალური სახე ჰქონდეს წესდებების და დებულებების სახით.

პოლიტიკურ ცხოვრებაში ეკლესიების ან საეკლესიო წარმომადგენლების მონაწილეობის საკითხებზე არ არსებობს საკანონმდებლო აქტი ან პრეცედენტული სამართალი. სასულიერო პირებს, რომლებიც

მონაწილეობას იღებენ პოლიტიკაში ან ფლობენ სახელმწიფო თანამდებობებს, არ ექმნებათ არანაირი დაბრკოლება. ანალოგიურად, ეკლესიებს შეუძლიათ და მონაწილეობენ საჯარო დებატებში. სხვადასხვა რელიგიის წარმომადგენლები ან დენომინაციები სხვადასხვაგვარ მონაწილეობას იღებენ აღნიშნული საქმიანობაში. იგივე ეხება მონაწილეობის გზას და ფორმას.

ნიდერლანდებში ეკლესიები მონაწილეობას იღებს საზოგადოებრივ საქმეებში. ეკლესიათა საბჭო ნიდერლანდებში ფორუმია, რომელშიც ფართო სპექტრის ქრისტიანული ეკლესიები თანამშრომლობენ. ისინი ერთობლად იღებენ განცხადებებს და აკეთებენ კომენტარებს სახელმწიფო პოლიტიკის საკითხებზე. ასევე ერთობლივი ინტერესების სფეროში არსებული სამართლებრივი საკითხების შესამუშავებლად ეკლესია-სახელმწიფოს განხრით, რომელიც მოიცავს ისეთ ასპექტს, როგორცაა რელიგიის თავისუფლება. ებრაელთა საზოგადოება და ქრისტიანული ეკლესიები თანამშრომლობენ „Interchurch Contact in Goevernment Affairs“-ის („სამთავრობო საქმეებში ეკლესიათაშორისი კონტაქტები“) – (Interkerkelijk Contact in Overheidszaken – CIO) ფარგლებში იმ მიზნით, რომ შეინარჩუნონ კონტაქტი სახელმწიფო ხელისუფლებასთან ეროვნულ დონეზე. თანამშრომლობის ეს ფორმები ხელს არ უშლის ეკლესიებს, იმოქმედოს საკუთარი სახელით ამ სფეროებში.

სხვადასხვა პოლიტიკურ პარტიას, რომლებიც წარმოდგენილია პარლამენტში (ორივე პალატაში), აქვს კონფესიური საფუძველი. მათგან ყველაზე გავლენიანია ქრისტიანულ-დემოკრატიული პარტია (CDA), რომელიც მუდმივად წარმოდგენილი ჰოლანდიის პოლიტიკაში. გარდა ქრისტიან-დემოკრატებისა, ამჟამად ეროვნულ დონეზე კიდევ ორი (მცირე) რეფორმირებული პარტია არსებობს.

ზოგადად, სახელმწიფო დახმარება ეკლესიებისთვის არ არსებობს. მიუხედავად ამისა, ფინანსურ დახმარებას უწევენ ეკლესიებს წლების განმავლობაში სხვადასხვა ფორმით და სხვადასხვა მიზეზით. ეს დახმარებები შეზღუდული სახისაა. მათი რეგულირების

სამართლებრივი ბაზა განსხვავდება ერთმანეთისგან. ფინანსური ურთიერთობა არ არის ნახსენები კონსტიტუციაში.

ფინანსურ დახმარებას უწევენ კონკრეტულ საეკლესიო წარმომადგენლებს რელიგიური სამსახურისთვის ისეთ ორგანიზაციებში, როგორებიცაა: შეიარაღებული ძალები და სასჯელაღსრულების ინსტიტუტები. ამჟამად ასეთი დახმარების საფუძველია პირების მიერ რელიგიის თავისუფალი გამოვლენის უფლება ამგვარ ინსტიტუტებში.

ისეთ ინსტიტუტებში, როგორებიცაა: საავადმყოფოები და მოხუცებულთა სახლები, ხდება სპეციალიზებული სასულიერო მომსახურება. იგი ფინანსდება მსგავსი ინსტიტუტების საერთო ფონდებიდან. სასულიერო მომსახურება განიხილება, როგორც საყოველთაო ზრუნვის მნიშვნელოვანი ელემენტი. მომსახურების ორგანიზებას სპეციალურ ინსტიტუტებში მნიშვნელობა აქვს სასულიერო ზრუნვის გასაწევად. გარდა ამისა, არსებობს ფინანსური დახმარება, რომელიც არ არის პირდაპირ მიმართული ეკლესიისა და რელიგიისკენ, არამედ კონცენტრირებას ახდენს სხვა ასპექტებზე. საგადასახადო შეღავათები არსებობს სხვადასხვა ფორმით. საეკლესიო შემოწირულება, ისევე როგორც სხვა საქველმოქმედო ინსტიტუტების შემოწირულებები, განთავისუფლებულია გადასახადისგან. ეს ეხება როგორც ცალკეულ ინდივიდებს, ასევე კორპორაციებს ან ინსტიტუტებს.

უძველესი საეკლესიო მონუმენტები, მსგავსად სხვა ძეგლებისა, იღებს სახელმწიფო სუბსიდიებს აღდგენისა და მოვლისთვის. გარდა ცენტრალური სამთავრობო ფონდებისა, არის აგრეთვე ადგილობრივი სიები და სუბსიდიები. ეს სუბსიდიები მხოლოდ ნაწილობრივ ანაზღაურებს საჭირო ხარჯებს, ამიტომ სასულიერო საზოგადოებას, რომელიც იყენებს ამა თუ იმ საეკლესიო შენობას, მნიშვნელოვანი ხარჯის გაწევა უწევს მის შესანახად. მაგალითად, შენობები, რომლებიც ძირითადად გამოიყენება აღმსარებლობის მიზნით, არ არის შეტანილი ადგილობრივ განაკვეთებში.

ადგილობრივი მთავრობები აფინანსებს სოციალური აქტივობის ფართო სპექტრს. მათ არ აკისრია ასეთი ვალდებულება, მაგრამ, თუკი ისინი ამას აკეთებენ, არც დენომინაციური საქმიანობა უნდა იქნეს გამორიცხული. მხედველობაში მიიღებენ იმ გარემოებას, თუ დენომინაციური წარმომავლობა სუბსიდირების საკითხთან დაკავშირებით განსხვავების საფუძველს ქმნის. რაც შეეხება სოციალური მუშაობის საკვანძო სფეროებს, როგორცაა, მაგალითად, ჯანმრთელობის დაცვა, დაფინანსების სტრუქტურა საკმაოდ რთულია. თუმცა დენომინაციური ინსტიტუტები ისეთივე მონაწილეობას იღებენ მასში, როგორც სხვა ინსტიტუტები⁸.

საფრანგეთის 1905 წლის კანონის, რელიგიის შესახებ, პირველ ორ პუნქტში წინ არის წამოწეული ფუნდამენტური პრინციპები: რწმენის თავისუფლება მისი „აღიარების“ და სუბსიდირების გარეშე.

სხვადასხვა რელიგიას შორის თანასწორობა გულისხმობს სახელმწიფო რელიგიის, „ოფიციალური“ ან დომინანტური რელიგიის, აღიარებული ეკლესიების არარსებობას. არც ერთ რელიგიას არ აქვს განსაკუთრებული სახელმწიფო სტატუსი. 1905 წლის კანონმდებელს უნდოდა, რელიგია კერძო საქმედ ექცია და დაექვემდებარებინა იგი კერძო სამართლისთვის. თუმცა სახელმწიფო რელიგიას ყოველთვის არ განიხილავს როგორც წმიდა კერძო მოვლენას, მას ზოგჯერ განსხვავებულ სტატუსსაც ანიჭებს.

მიუხედავად იმისა, რომ საფრანგეთში ეკლესიების არაღიარების პრინციპი არსებობს, რელიგიური ჯგუფების მიმართ გამოიყენება გარკვეული სპეციალური წესები. ეს არის არა იმ სტატუსის საკითხი, რომელიც ეკლესიებს ზოგადად აქვს მინიჭებული, არამედ უფრო სამართლებრივი წესები, რომლებიც გამოიყენება რიგ ინსტიტუტებთან, ორგანოებთან ან ჯგუფებთან მიმართებაში.

8. სოფი ს. ვან ბრიჯსტერველდი, სახელმწიფო და ეკლესია ნიდერლანდებში. წიგნი „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011⁶;

საუკუნეების განმავლობაში ეკლესია ფლობდა მნიშვნელოვან ქონებას, რომელიც მისი შემოსავლის წყარო იყო. 1789 წლის 2 ნოემბრის დეკრეტის შესაბამისად, საკანონმდებლო ასამბლეამ მიიღო გადაწყვეტილება მოეხდინა ეკლესიის ქონების ნაციონალიზაცია და გაეყიდა იგი, რათა შეეცხო სახელმწიფო ხაზინის დეფიციტი. ამის სანაცვლოდ სახელმწიფო შეჰპირდა შესაბამის ანაზღაურებას რელიგიის მსახურებს.

სახელმწიფო და ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები, განსაკუთრებით კომუნები (**communes**) მეტ-ნაკლებად აგრძელებდა ოთხი აღიარებული ეკლესიის დაფინანსებას, რაც გულისხმობდა ხელფასების გაცემას მღვდლებისათვის, მშენებლობის დაფინანსებას და დახმარებას მათ შეკეთებაში, ყველაზე მეტად კი მონაწილეობას საოპერაციო ხარჯებში. ეს პოლიტიკა აღმოსავლეთ საფრანგეთის სამ დეპარტამენტში დღესაც რჩება ძალაში.

1905 წლის კანონის II პუნქტის მიხედვით შეწყდა ეკლესიის დაფინანსება, ასევე ეკლესიის მსახურების ხელფასების და სხვა სუბსიდიების გადახდა სახელმწიფო ფონდიდან. თუმცა ეკლესიის სისტემატური შევიწროება უკვე წარსულს ჩაბარდა. ამის შედეგად ეკლესიებს აქვს დაფინანსების ორი წყარო: კერძო დაფინანსება, ერთი მხრივ და მეორე მხრივ, არაპირდაპირი დახმარება სახელმწიფოსგან იმ ფორმებში, რომლებიც არ წარმოადგენს სუბსიდიებს. გარდა ამისა, ასოციაციებს, რომლებიც არ განეკუთვნება საკულტო ასოციაციებს (**associations culturelles**), მაგრამ, მიუხედავად ამისა, იმყოფება ეკლესიის ორბიტაში, შეუძლია მიიღოს სახელმწიფო სუბსიდიები.

ეკლესიამ თავად უნდა გადაწყვიტოს, როგორ მოიპოვოს სახსრები და როგორ გამოიყენოს ისინი. ფაქტობრივი მეთოდები განსხვავებულია. რამდენიმე მაგალითი:

- საფრანგეთის რეფორმირებულ ეკლესიაში სახსრების მიღება ხდება მორწმუნეებისგან. თითოეული ადგილობრივი ეკლესია თავად მართავს თავის რესურსებს, მაგრამ მოქმედებს სოლიდარობის პრინციპი, რათა შეამციროს

განსხვავება მდიდარსა და ღარიბ რეგიონებს შორის. პასტორის ხელფასი განსხვავდება მისი ასაკის და ოჯახური მდგომარეობის, მაგრამ არა ადგილმდებარეობის გამო.

- კათოლიკურ ეკლესიაში აგრეთვე დიდი მნიშვნელობა აქვს მორწმუნეთა საჩუქრებს. რესურსების გამოყენება და მათი განაწილების განკარგვა მიმდინარეობს ეპარქიის დონეზე.

საჩუქრებს შეიძლება ჰქონდეს იმგვარი ფორმა, რომ უზრუნველყოს ქონების გადაცემა იმ მიზნით, რომელიც სახელმწიფო ინტერესებშია, ისინი შეიძლება შეიქმნას და/ან განიკარგოს ეკლესიის მიერ.

1905 წლის კანონის დარღვევის გარეშე რელიგიის ზოგიერთი მსახურის ანაზღაურება ხდება სახელმწიფოს მიერ. ესენი არიან ციხეებში ან საავადმყოფოებში მომუშავეები, ან საეკლესიო მასწავლებლები კერძო სკოლებში, ეს იმ შემთხვევაში, თუ სკოლას აქვს საკონტრაქტო ურთიერთობა სახელმწიფოსთან **1959** წლის კანონის შესაბამისად.

სახელმწიფოს შეუძლია იმ თანხების გარანტირება, რომლებიც ნასესხები აქვს საკულტო ან საეპარქიო ასოციაციებს ახალი სამლოცველოების ასაშენებლად. იმავე მიზნებისთვისაა გათვალისწინებული იპოთეკური დაფინანსება კომუნების მიერ საკულტო ასოციაციებისთვის, რომლებიც არსებობს **1930** წლიდან და ჩვეულებრივ **99** წლის ვადით გაიცემა. მისი ნომინალური გადასახადია ერთი ფრანკი წელიწადში. პირველად იგი გამოიყენეს ეკლესიების მშენებლობისთვის პარიზში, შემდეგ ეს პრაქტიკა გავრცელდა ადმინისტრაციული წინააღმდეგობის გარეშე.

სახელმწიფო ფლობს **1905** წლამდე აშენებულ კათოლიკურ სამლოცველოებს, რომლებშიც იგი ახორციელებს კაპიტალურ სარემონტო სამუშაოებს.

საკულტო და საეპარქიო ასოციაციებთან დაკავშირებული საგადასახადო რეჟიმი უკიდურესად შეღავათიანია. ამჟამინდელი საგადასახადო კოდექსის **238-ე** მუხლის შესაბამისად ორგანიზაციებს და ცალკეულ

გადამხდელებს ნება ეძლევათ, საგადასახადო თანხას გამოაკლონ გარკვეული რაოდენობის შემოწირულება იმ ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც საზოგადოების ინტერესებს ემსახურება⁹.

სისტემა სახელმწიფოსა და ეკლესიის მჭიდრო თანამშრომლობით

ესპანეთში ეკლესიის და სახელმწიფოს ურთიერთობის სისტემა არც სახელმწიფო ეკლესიის მაგალითად შეიძლება იქნეს მიჩნეული და არც დენომინაციურ მოდელად. იგი მკაცრი გაგებით არც ეკლესიის და სახელმწიფოს გაყოფის მოდელს შეეფერება. კონსტიტუცია უშვებს რელიგიური ფენომენის გათვალისწინებას, მაგრამ ცოტა უფრო წინ მიდის იმის გასაზღვრავში, თუ რას უნდა მოიცავდეს იგი. გასათვალისწინებელია, რომ ამჟამინდელი სამართლებრივი სისტემა ისტორიის ანარეკლია და კათოლიკური აღმსარებლობის კვალი მცირედ, მაგრამ მაინც არსებობს. კონსტიტუციაში კათოლიკური ეკლესიის მოხსენიებას განსაკუთრებული სამართლებრივი შედეგები არ მოჰყოლია, თუმცა, ეს ფაქტი მისი ისტორიული და სოციალური მნიშვნელობის აღიარებაა.

რელიგიურ უმცირესობებს შეუძლიათ სახელმწიფოსგან დახმარების მიღება, თუ ასეთი დახმარება ზიანს არ აყენებს რელიგიის თავისუფლებას და თანასწორობას. სამართლებრივად საკანონმდებლო სისტემამ შეთანხმებების მექანიზმი აირჩია რელიგიური უმცირესობების მდგომარეობის გასაუმჯობესებლად. ამ მიზნით შემოღებული იქნა პირამიდული სისტემა. კათოლიკური ეკლესია კონკორდატების მეშვეობით მაქსიმალურ უფლებებს იღებს და შესაბამისად პირველ ადგილზე დგას. მეორე ადგილზე ის რელიგიური უმცირესობები არიან, რომელთაც სახელმწიფოსთან შეთანხმებები აქვთ გაფორმებული. მესამე ადგილზე არიან შესაბამის რეესტრში აღრიცხული რელიგიური

9. ბრიჯიტ ბასდევან-გოდემე, სახელმწიფო და ეკლესია საფრანგეთში. ნიგნი „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

ჯგუფები, ხოლო ბოლო ადგილს სპეციფიკური სამართლებრივი სტატუსის გარეშე არსებული რელიგიური ჯგუფები იკავებენ.

რელიგიური უმცირესობების მიმართ მოპყრობის პირამიდული სტრუქტურის წარმომავლობა საკანონმდებლო წყაროების სისტემაში დევს, რომელიც თავადაც ასევე იღებს ამ სტრუქტურას. გამარტივებულად და საეკლესიო სამართლის სპეციფიკურ ნებსებთან მიმართებაში შეგვიძლია ვთქვათ, რომ კონსტიტუცია ერთგვარი მწვერვალია. ვატიკანთან გაფორმებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების მთელი სერია, რომლებიც ერთად ქმნიან კონკორდატს, განსაზღვრავს კათოლიკური ეკლესიის სამართლებრივ ადგილს. სამი რელიგიური უმცირესობის ადგილს კი არეგულირებს შეთანხმებები, რომელთაც მარეგულირებელი კანონის სტატუსი აქვთ, მაგრამ ზოგიერთ შემთხვევაში მისი კონვენციური ბუნებითაა განმტკიცებული. რელიგიის თავისუფლების აქტი აყალიბებს რელიგიური ქცევის ჩარჩოებს, რომელიც არ მოიცავს ოთხიდან არც ერთ რელიგიურ გაერთიანებას, რომლებმაც სახელმწიფოსთან გააფორმეს ხელშეკრულება.

კათოლიკური ეკლესია განყენებული მაგალითია, რომელიც რეგისტრირებული არ არის ესპანეთის იუსტიციის სამინისტროს რეესტრში. მისი პოზიცია, ფაქტობრივად, საერთაშორისო ხელშეკრულებებით რეგულირდება. მიუხედავად იმისა, რომ ვატიკანი საერთაშორისო სამართლის სუბიექტია, კერძო სამართლის ფარგლებში კათოლიკური ეკლესია მოქმედებს მისთვის სასურველი მოდელით. ესპანეთის კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს რელიგიური უმცირესობის, როგორც საჯარო სამართლის იურიდიული პირის სტატუსს. კათოლიკური ეკლესიის ფართო ორგანიზაციული შესაძლებლობები გულისხმობს, რომ იურიდიული პირის სტატუსის მიმნიჭებელი სისტემები განსხვავდება მისი სხვადასხვა ერთეულების მიმართ. საეპისკოპოსო კონფერენციას კანონით გათვალისწინებული იურიდიული პირის სტატუსი აქვს. ეპარქიებსა და სხვა ტერიტორიულ დანაყოფებს კი მისი მიღება უბრალოდ სახელმწიფოსთვის შეტყობინების

საფუძველზე შეუძლიათ. რელიგიური ორდენები და კონგრეგაციები უნდა დარეგისტრირდნენ, ხოლო ასოციაციები და ფონდები კი ზოგადი სამართლის განხილვის საკითხებია.

რაც შეეხება დანარჩენ კოლექტიურ რელიგიურ ჯგუფებს, ესპანეთის კანონმდებლობაში გათვალისწინებული არ არის მათ მიმართ სპეციფიკური მოპყრობა. დაურეგისტრირებელ რელიგიურ უმცირესობებზე ვრცელდება საერთო სამართლის პრინციპები. ასევე, ე.წ. “ახალი რელიგიური მიმდინარეობები” არ სარგებლობენ განსაკუთრებული დამოკიდებულებით და მიეკუთვნებიან საერთო სამართლის განხილვის საგანს ასოციაციის, ღვთისმსახურებისა და გამოხატვის თავისუფლებასთან დაკავშირებით. არ არსებობს არანაირი შეზღუდვა ან პრივილეგია რომელიმე რწმენის მიმდევრობის ან რელიგიურ უმცირესობაში იერარქიული ადგილის დაკავების შემთხვევაში (გარდა კათოლიკურ იერარქიასთან დაკავშირებული ანაქრონული გამოჩენის შემთხვევებისა).

კათოლიკური ეკლესია ერთადერთი ეკლესიაა, რომელიც პირდაპირ სახელმწიფო დაფინანსებას იღებს. არსებული პროცედურის თანახმად, საშემოსავლო გადასახადის გადამხდელმა პირმა უნდა მიუთითოს, რომ თანხის 0.5% პირდაპირ ეკლესიას შეიძლება გადაერიცხოს. უნდა განიმარტოს, რომ ეს არ არის ეკლესიისთვის აუცილებლად გადასახდელი თანხა, რადგან გადამხდელი თავად წყვეტს, რისთვის გადაიხადოს თანხის ეს ნაწილი – ეკლესიისთვის, სხვა სოციალური საჭიროებებისთვის თუ პირდაპირ სახელმწიფოს გადასცეს. სხვა რელიგიურ გაერთიანებებს არა აქვთ ამ მექანიზმის გამოყენების უფლება. თუმცა, კათოლიკური ეკლესიის სახელმწიფო ბიუჯეტის სახსრებიდან დაფინანსების მიზნით შექმნილ მექანიზმზე, რომელიც გადასახადის გადამხდელი პირის სურვილზეა დამოკიდებული, დროებითი სიტუაციის შენარჩუნების მცდელობამ არასახარბიელოდ იმოქმედა.

ვატიკანთან ეკონომიკურ საკითხებზე გაფორმებულმა ხელშეკრულებამ დაფინანსების ამ სისტემის წარმოდგენით დაადგინა,

რომ სამი წლის მანძილზე, სახელმწიფომ ეკლესიისათვის ამ მეთოდით მიღებულ თანხასა და პირდაპირ ბიუჯეტიდან მიღებულ თანხას შორის განსხვავება უნდა შეავსოს. სამი წლის შემდეგ, თავად გადასახადის გადამხდელზე იქნება დამოკიდებული, რა რაოდენობის თანხა იქნება მიღებული. თუმცა, წლიდან წლამდე განსხვავება ისევე იფარება, როგორც განსაზღვრულია იყო სამწლიანი დროებითი პერიოდისთვის.

დაფინანსების მიზნით ბიუჯეტიდან თანხის გაცემის ალტერნატიული გზაა გარკვეული საგადასახადო შეღავათების მინიჭება. მიუხედავად ესპანეთის საგადასახადო კოდექსის სირთულისა, ამ საკითხთან დაკავშირებით ესპანეთის სამართლებრივი სისტემა გარკვეულ შეღავათებს ითვალისწინებს. შეთანხმების გამფორმებელი რელიგიური გაერთიანებები (კათოლიკური ეკლესია, პროტესტანტული ეკლესია, ებრაული და მუსულმანური თემები) კორპორაციულ საშემოსავლო გადასახადთან მიმართებაში განიხილება, როგორც არამომგებიანი ორგანიზაციები. ისინი განთავისუფლებული არიან გადასახადისაგან, რადგან მიჩნეულია, რომ მათი შემოსავალი მათი თემების საჭიროებებს ხმარდება. გარდა ამისა, არ იბეგრება გამოკვეთილად რელიგიური ხასიათის გარკვეული ღონისძიებები, გამოცემები, რელიგიური საგნების შექენა და ა.შ.¹¹.

იტალიის საეკლესიო კანონმდებლობის ფუნდამენტური დებულებები კონსტიტუციაშია ასახული, რაც, ერთი მხრივ, მიზნად ისახავს რელიგიურ საკითხებში პიროვნებების თავისუფლებისა და თანასწორობის დაცვას, ხოლო, მეორე მხრივ, სახელმწიფოსა და რელიგიურ კონფესიებს შორის თანამშრომლობის უზრუნველყოფას.

კონსტიტუციის მე-19 მუხლში ნათქვამია, რომ „ყველა ადამიანს აქვს უფლება, თავისუფლად გამოხატოს თავისი რწმენა ყველა შესაძლო ფორმით: ინდივიდუალურად ან სხვებთან ერთად, ხელი შეუწყოს მას და განაზოცილოს

აღმსარებლობა საჯაროდ ან განმარტოებით იმ პირობით, რომ ეს რიტუალი არ შეურაცხყოფს საზოგადოებაში მიღებულ წესებს“. მე-3(1) მუხლი თავის მხრივ ადასტურებს, რომ „ყველა მოქალაქეს აქვს თანაბარი სოციალური ღირსება და ისინი თანასწორი არიან კანონის წინაშე, მიუხედავად თავიანთი სქესის, რასის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური შეხედულებების ან პირადი, ან სოციალური მდგომარეობისა“.

როგორც ითქვა, იტალიის საეკლესიო კანონმდებლობის სისტემა ორი ნაწილისგან შედგება. ერთი მხრივ, იგი იძლევა რელიგიის თავისუფლებისა და თანასწორობის გარანტიას (მოქალაქეობის არმქონე პირთა ჩათვლით): ტერმინი „რელიგიის“ უპირატესი განმარტება მხარს უჭერს კონსტიტუციის მე-3 და მე-19 მუხლებში არსებული გარანტიების განვრცობას ათეისტებზე ან აგნოსტიკური შეხედულების მქონე პირებზე. იტალიის კანონმდებლობა, რელიგიის თავისუფლებისა და თანასწორობის პიროვნული უფლებებიდან გამომდინარე, შესაბამისობაშია ამ სფეროში საერთაშორისო ხელშეკრულებების ძირითად დებულებებთან და სხვა პრინციპებთან, რომელთაც დასავლეთის სხვა ქვეყნების კონსტიტუციათა უმრავლესობა შეიცავს.

რელიგიური თავისუფლების მნიშვნელოვანი პრობლემების გადაწყვეტას ხელი შეუწყო სამხედრო სამსახურის თაობაზე სპეციალური წესების შემოღებამ, ისინი ეხებოდა ამ სამსახურზე უარის თქმას რელიგიური ან სხვა მოსაზრებებით (1972) და წესებს სამედიცინო პერსონალის მონაწილეობაზე აბორტების გაკეთებაში (1978). თუმცა ბევრი სხვა პრობლემა ჯერ კიდევ რჩება გადაუჭრელი. ამასთან მიმართებით ძირითადი პრობლემაა იმ რელიგიურ ჯგუფებთან დაკავშირებული საკითხები, რომლებიც იტალიაში შედარებით მცირე ხნის წინ გაჩნდა. შეიძლება გავიხსენოთ განსაკუთრებული შემთხვევები, რომლებიც ეხება სამედიცინო ჩარევაზე უარის თქმას (მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებს უარის თქმას გარკვეული სახის სამედიცინო მომსახურებაზე, თუკი იგი არ არის სავალდებულო კანონის შესაბამისად. თუმცა აქ დაცული უნდა იყოს პირობა, რომ მსგავსი უარის თქმა, მაგალითად, უარი სისხლის

11. ივან ს. იბანი, სახელმწიფო და ეკლესია ესპანეთში. ნიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერპარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

გადასხმაზე, სახიფათო არ არის პიროვნების სიცოცხლისათვის), ასევე რელიგიური დღესასწაულების დროს მუშაობაზე უარის თქმას (ეს უფლება მინიჭებული აქვთ მხოლოდ იმ კონფესიების მიმდევრებს, რომლებმაც იტალიის სახელმწიფოსთან ამის თაობაზე შეთანხმებას მიაღწიეს. სხვები, მუსლიმანების ჩათვლით, არ სარგებლობენ ამგვარი უფლებით).

ცალკეული პირების უფლებებთან დაკავშირებულ დებულებებთან ერთად არსებობს რამდენიმე დებულება, რომლებიც კონფესიების სამართლებრივ მდგომარეობას ეხება. კონსტიტუციის მე-8(1) მუხლი ადასტურებს, რომ „ყველა კონფესია თანაბარია კანონის წინაშე“. ეს მუხლი მოიცავს დებულებებს, რომლებიც ეხება უმცირესობაში მყოფ კონფესიებს: „არაკათოლიკურ კონფესიებს აქვს თვითორგანიზების უფლება საკუთარი წესდების შესაბამისად, თუკი ამის გამო ისინი არ ეწინააღმდეგება იტალიის კანონმდებლობას. მათი ურთიერთობა სახელმწიფოსთან შესაბამის წარმომადგენლებთან შეთანხმების სა-ფუძველზე იმართება“. მე-7 მუხლის შესაბამისად სპეციალური სასამართლო დადგენილება კათოლიკურ ეკლესიას ეხება: „სახელმწიფო და კათოლიკური ეკლესია, თითოეული თავისი წესის შესაბამისად, დამოუკიდებელი და სუვერენულია. მათი ურთიერთობა ლათერანის ხელშეკრულებებით რეგულირდება. ამ ხელშეკრულებებში ორივე მხარის მიერ შეთანხმებული შესწორებების შეტანა აუცილებელი არაა, თუ ისინი საკონსტიტუციო შესწორებებითაა მიღებული/გათვალისწინებული.

და ბოლოს, მე-20 მუხლი, რომელიც აგრეთვე ყველა დენომინაციას ეხება, ადგენს, რომ „რომელიმე გაერთიანების ან ინსტიტუტის ღვთისმსახურება, საეკლესიო ხასიათი ან მიზანი შეიძლება არ შეესაბამებოდეს იმ საკანონმდებლო შეზღუდვებს ან საგადასახადო ვალდებულებებს, რომლებიც დაწესებულია მისი დაფუძნების, სამართლებრივი შესაძლებლობების ან საქმიანობის ნებისმიერ ფორმაზე“.

1984 წელს კონსტიტუციის მე-7 მუხლის

შესაბამისად სახელმწიფოსა და კათოლიკურ ეკლესიას შორის გაფორმდა ვილა მადამას ხელშეკრულება (*Accordo di Villa Madama*), რომელმაც შეცვალა 1929 წლის ლათერანის კონკორდატი. ამ ხელშეკრულებას მოჰყვა არაერთი სპეციალური ხელშეკრულება, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანი უკავშირდებოდა საეკლესიო ორგანიზაციების რეგულირებას და ქონებას (1984), კათოლიკური რელიგიის სწავლებას სახელმწიფო სკოლებში (1985), რელიგიურ უქმე დღეებს (1985), კულტურული და რელიგიური მემკვიდრეობის დაცვას (1996) და პოლიციის ძალებში საპასტორო სამსახურს (1999). მე-8(3) მუხლის შესაბამისად შემდეგ შეთანხმებებს მიაღწიეს: იტალიის სახელმწიფოსა და ვალდენზიელებს შორის (*tavola valdeses*) (1984), მეშვიდე დღის ადვენტიტების ქრისტიანულ ეკლესიებთან (1986), ებრაული გაერთიანებების კავშირთან (1987), *Assemblee di Dio*-სთან („საღვთო გაერთიანებები“, სამების ეკლესია) (1986), ქრისტიანულ ევანგელისტურ-ბაპტისტურ კავშირთან (1993) და ლუთერანულ ეკლესიასთან (1993), კიდევ ორი ხელშეკრულება იელოვას მონაწიეების ქრისტიანულ გაერთიანებასა და ბუდისტურ კავშირთან 2000 წელს დაიდო, მაგრამ ჯერ კიდევ არ არის დამტკიცებული პარლამენტის მიერ.

დანარჩენი კონფესიების საქმიანობა რეგულირება 1929 წლის 24 ივნისის #1159 კანონის შესაბამისად. ეს კანონი, მის მიღებასთან დაკავშირებული ისტორიული წინაპირობიდან გამომდინარე, შეიცავს რამდენიმე დებულებას, რომლებიც თითქოსდა არ შეესაბამება კონსტიტუციის პრინციპებს. თუმცა მისი რეფორმირების წინადადება, რომელიც მინისტრთა საბჭომ მიიღო 1990 წელს, ჯერ კიდევ არ გადასცემია პარლამენტს დასამტკიცებლად.

კიდევ უფრო რთული განსახილველია ის საკითხი, რომელიც ეხება არა ცალკეული პიროვნებების უფლებებს, არამედ ეკლესიების კლასიფიკაციას. ამ სფეროში კონკორდატებისა და შეთანხმებების სისტემას დიფერენცირების ელემენტები შემოაქვს დენომინაციებს შორის. მიუხედავად ამისა, კონსტიტუციის მე-8 (1) მუხლი არ გამორიცხავს მათ საერთო წესიდან,

მიუთითებს რა „თანაბარ თავისუფლებას“ და არა გათანაბრებას, თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში მათ შეიძლება გავლენა მოახდინონ ცალკეული პირების სამართლებრივ მდგომარეობაზე. ამის დამადასტურებელი მაგალითების პოვნა შეიძლება კონფესიების დაფინანსებასთან და სახელმწიფო სკოლებში რელიგიურ განათლებასთან დაკავშირებული თავის შემდგომ ნაწილებში. ამ მიზეზით სწორი დამოკიდებულება თავისუფლებასა (ანუ შესაბამისი დებულების არსებობის შესაძლებლობა თითოეული დენომინაციისთვის) და თანასწორობას (ანუ ყველასთვის საერთო წესების და მოვალეობების არსებობა) შორის იტალიის საეკლესიო სამართლისთვის განვითარების დღევანდელ სტადიაზე ცენტრალური პრობლემაა.

იტალიის საეკლესიო სამართალი სამსაფეხურიანი სისტემაა, რომელშიც განსაკუთრებული ადგილი კათოლიკურ ეკლესიას უკავია, რაც მისი მიმდევრების რაოდენობასთან ერთად მთელი რიგი სხვა მიზეზებითაა განპირობებული, როგორც იტალიის ისტორიაში, ისე მის თანამედროვეობაში. ვატიკანთან იტალიის ურთიერთობა ვილა მადამას ხელშეკრულებით (*Accordo di Villa Madama*) და სხვა ნორმატივებით რეგულირდება. შუალედური პოზიცია უკავია იმ კონფესიებს, რომლებმაც სახელმწიფოსთან შეთანხმების მიღწევა შეძლო. ეს ის ჯგუფებია, რომლებიც იტალიაში დიდი ხნის განმავლობაში არსებობდა (მაგ. ვალდენზიელები, ებრაელები და პროტესტანტები) ან, რომელთაც იტალიის კანონებთან არათავსებადი ნიშნები არ ახასიათებს. ცალკეული ხელშეკრულებებით გარანტირებულია მათი ეკვივალენტური თუ არა თანასწორი მდგომარეობა კათოლიკური ეკლესიის პოზიციასთან. უმდაბლეს საფეხურზეა ისეთი კონფესია (ზოგიერთი მათგანი მორწმუნეთა მნიშვნელოვანი რაოდენობითაც კი), როგორცაა მუსლიმანები, რომლებიც არცთუ ისე დიდი ხნის წინ დასახლდნენ იტალიაში. მათ მიერ აღიარებული პრაქტიკა, დამახასიათებელი დოქტრინები თუ გავრცელებული შეხედულებები მეტ-ნაკლებად ღიად უპირისპირდება საზოგადოებრივ წესრიგს. ამ ჯგუფში ასევე შედის ზოგიერთი უაღრესად წინააღმდეგობრივი ახალი

რელიგიური მიმდინარეობები, როგორცაა, მაგალითად, საენტოლოგიური ეკლესია. ამ ჯგუფების საქმიანობას არეგულირებს 1929 წლის კანონი #1159 და/ან ასოციაციების შესახებ საერთო კანონები. მათზე არ ვრცელდება სხვადასხვა მნიშვნელოვანი პრივილეგია (მაგალითად, დაფინანსებასთან, რელიგიურ განათლებასთან და პასტორულ მომსახურებასთან დაკავშირებული), რაც გარანტირებულია კონკორდატის ან ხელშეკრულებების საფუძველზე.

ზოგადად, ეს სამსაფეხურიანი სისტემა დაფუძნებულია იტალიის ისტორიასა და კულტურაზე.

კონფესიების დაფინანსების თვალსაზრისით დღევანდელი სისტემა გამორიცხავს მუსლიმანებსა და იელოვას მონაწილეს. მათ შეთანხმების გარეშე არ შეუძლიათ მონაწილეობის მიღება IRPEF-ის 0.8 %-ის განაწილებაში და არც - თავიანთი რელიგიური საზოგადოებისთვის დასაბეგრი შემოსავალიდან შეწირული თანხის დაკავება. სახელმწიფო კანონმა, გაულო რა ამგვარი დაფინანსების არხები იტალიური კანონით აღიარებულ ყველა კონფესიას, გამოსატა მეტი პატივისცემა „თანაბარი თავისუფლების“ მიმართ, რომელიც გარანტირებულია კონსტიტუციის მე-8 მუხლის შესაბამისად.

არ არსებობს ერთიანი კანონი ყველა რელიგიური საზოგადოებისთვის იმ პრობლემებთან დაკავშირებით, რომლებიც შეიძლება ერთიანად გადაწყდეს (გარდა დაფინანსების, საჯარო ინსტიტუტებში პასტორული საქმიანობის, სკოლებში შესვლის უფლების და ა.შ.). მსგავსი კანონების არსებობის შემთხვევაში ხელშეკრულებითა და შეთანხმებებით საჭირო იქნებოდა მხოლოდ იმ საკითხების რეგულირება, რომლებიც ცალკეული კონფესიისთვის სპეციალური ინტერესის საგანი გახდებოდა. ესაა, მაგალითად, სისხლის გადასხმაზე უარის თქმა იელოვას მონაწილეს მიერ, ცხოველების რიტუალური დაკვლა და დასვენების დღედ შაბათის მიჩნევა ებრაელებისთვის, ხოლო მემვიდე დღე ადვენტიტებისთვის.

იტალიური საეკლესიო კანონის კიდევ ერთი საკითხი, რომელიც კრიტიკას იმსახურებს, ეხება სახელმწიფო ხელისუფლების მხრიდან მოქმედების თავისუფლებას, მიიღოს ან უარყოს კონფესიის წინადადება შეთანხმების მიღწევის მიზნით მოლაპარაკების დაწყებაზე.

რასაკვირველია, განაცხადის და განსაკუთრებით მისი შინაარსის განხილვისას საჭიროა მეტი მოქნილობა. თუმცა სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლების მიერ ობიექტურ კრიტიკიუმებზე (მორწმუნეების რაოდენობა, მათი იტალიაში ან სხვა ქვეყნებში ყოფნის ხანგრძლივობა, ორგანიზაციის ტიპი და ა.შ.) დაუმყარებელი გადაწყვეტილების მიღება შეიძლება შეურაცხმყოფელიც კი აღმოჩნდეს რომელიმე მხარისთვის.

I. რელიგიური საზოგადოებების სამართლებრივი სტატუსი

იტალიური სამართლებრივი სისტემის ფარგლებში რელიგიური მიზნების მქონეების მიერ ჯგუფს შეუძლია აუცილებელი ნებართვის ან წინასწარი რეგისტრაციის გარეშე დაფუძნება და არსებობა. შეზღუდვების დანესება ხდება მხოლოდ საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზოგადი წესიერების ფარგლების დასაცავად. ამ მიზნით სხვადასხვა დენომინაციას (უფრო ზუსტად, მათ იურიდიულ პირებს) შეუძლია არჩევანი გააკეთოს იტალიის კანონმდებლობის მიერ წარმოდგენილ სხვადასხვა სამართლებრივ შესაძლებლობას შორის.

უპირველეს ყოვლისა, სამოქალაქო კოდექსის 36-38-ე მუხლების მიხედვით ისინი შეიძლება დაარსდეს როგორც არალიარებული ასოციაციები (*associazione non riconosciuta*). ეს ის უმარტივესი მოდელია, რომელსაც აგრეთვე პოლიტიკური პარტიები და პროფკავშირები იყენებს. ამგვარად, კონფესია იღებს სამართლებრივ უფლებამოსილებას (აქვს საშუალება, მიიღოს შემონიშნულობები, განახორციელოს სამართლებრივი ქმედება, ინარჩუნებს დამოუკიდებლობას ქონებრივ საკითხებში ა.შ.) სრული თავისუფლებით და არ ევალება ამა თუ იმ სახის სახელმწიფო

მაკონტროლებელ ორგანოს წარუდგინოს დაფუძნების დოკუმენტაცია ან წესდება. სამოქალაქო კოდექსის მე-14_35-ე მუხლების და 2000 წლის 10 თებერვალის Dpr. # 361-ის შესაბამისად, აღიარებული ასოციაციების (*associazioni riconosciute*) მიმართ მოქმედებს უფრო მკაცრი და სავალდებულო წესები. პრეფექტურაში რეგისტრაციის შემდეგ მათ ანიჭებენ სამართალსუბიექტის სტატუსს იმ პირობით, თუ მათ აქვთ სოციალურად სასარგებლო მიზნები და საკმაო ფინანსური სახსრები.

სამოქალაქო კანონის სამართლებრივი უფლებაუნარიანობა შეიძლება აგრეთვე მიიღონ შეერთებულ შტატებთან მეგობრობის, ვაჭრობის და გადაზიდვების შესახებ 1948 წლის ხელშეკრულების მე-2 მუხლის შესაბამისად, რომელიც ურთიერთთანამშრომლობის / ურთიერთობის საფუძველზე უცხოურ სამართლებრივ ერთეულებს იტალიური Lსაკანონმდებლო ერთეულების / “იურიდიული პირების“ უფლებებს ანიჭებს. დაახლოებით ოცდაათმა დენომინაციამ (ან დენომინაციის იურიდიულმა პირმა) შეიტანა განცხადება და ამ გზით მიიღო სამართლებრივი უფლებაუნარიანობა დენომინაციებისთვის განკუთვნილი საგადასახადო შეღავათების მისაღებად. მაგრამ სხვადასხვა ფორმით უფლებაუნარიანობის მოპოვებამ გამოიწვია სხვადასხვა პრივილეგიის დაკარგვა და ახლა მათ მინიჭებული აქვთ აღიარებული ასოციაციების მსგავსი იურიდიული სტატუსი. მოცემული თავი აქამდე განიხილავდა მხოლოდ იურიდიული უფლებამოსილების მიღებას იმ ფორმებით, რომლებიც უზრუნველყოფილი იყო ზოგადი კანონებით ყველა ჯგუფებისთვის, მათი რელიგიური ან სხვა მიზნების მიუხედავად. თუმცა რელიგიური ჯგუფებისთვის არსებობს კიდევ ერთი შესაძლებლობა, რომელიც გამოიყენეს ყველაზე მნიშვნელოვანმა უმცირესობათა წარმომადგენელმა დენომინაციებმა (მათ შორის მუსლიმანებმა, მორმონებმა და იელოვას მოწმეებმა). ეს გულისხმობს რელიგიური ორგანიზაციებისთვის იურიდიული უფლებამოსილების მოპოვებას იმ კანონის საფუძველზე, რომელიც განსაკუთრებით რელიგიური მიზნების მქონე ჯგუფებისთვის

იყო მიღებული, კერძოდ - ესაა 1929 წლის კანონი #1159, რომელიც განსაზღვრავს იტალიაში დარეგისტრირებული რელიგიების საქმიანობას. იგი, აწესებს რა თანასწორ მოპყრობას რელიგიური მიზნების მიმართ სოციალური დაცვისა და განათლების საკითხებისთვის, მათ მნიშვნელოვან საგადასახადო პრივილეგიებს ანიჭებს, ამგვარად უპირატესობები მათზეც ვრცელდება. მეორე მხრივ, ეს კანონი რელიგიური მიზნების მქონე ჯგუფებს უქვემდებარებს მთავრობის კონტროლს და სახელმწიფო უფლებამოსილ პირებს ანიჭებს უფლებას, ჩაანაცვლონ ასოციაციების ადმინისტრაციული ორგანოები სახელმწიფო კომისრით და გააუქმონ მათი გადაწყვეტილებები. მაგრამ ამ დებულებების უპირატესობის თუ ნაკლოვანების მიუხედავად, 1929 წლის #1159 კანონის მიხედვით, სამართალსუბიექტობის აღიარებას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან იგი აღიარებული ჯგუფის რელიგიურ ხასიათს ადასტურებს. ის იტალიის სახელმწიფოსთან ხელშეკრულების გაფორმების შესაძლებლობის ზოგად წინაპირობას ქმნის (ფაქტობრივად, თუ არა კანონით) მე-8(3) მუხლის შესაბამისად.

ექვსი დენომინაცია, რომელთაც მიაღწიეს შეთანხმებას იტალიის სახელმწიფოსთან, უკვე აღარ ექვემდებარება 1929 წლის # 1159 კანონს, მათ შემთხვევაში იგი ჩანაცვლდა უფრო მეტად ხელსაყრელი დებულებებით, რომლებიც შესულია მათ ცალკეულ ხელშეკრულებებში. თუმცა მათ უნარჩუნდებათ ის სამართალუნარიანობა, რომელიც მოცემული კანონის საფუძველზე ამ ექვს კონფესიას აქვს მინიჭებული. ებრაული საზოგადოებები და მათი კავშირი, მეორე მხრივ, არასოდეს ექვემდებარებოდა ზემოთ დასახელებულ კანონს. მათ სამართალსუბიექტობა 1930 წლის #1731 კანონის ძალით მიენიჭა, იგი სპეციალურად მათთვის შეიქმნა და დეტალურად არეგულირებდა მათ საქმიანობას. კანონი გაუქმდა ხელშეკრულებების დადების შემდეგ, მაგრამ ებრაელმა საზოგადოებებმა და მათმა კავშირმა სამართალუნარიანობა შეინარჩუნა, რომელიც მათ ამ კანონის ძალით ჰქონდა მინიჭებული. იგივე დებულებები ეხება Tavola Valdese-სა და Vaudois Valleys-ში მდებარე საეკლესიო კონსისტორიებს, რომელთაც

ხელშეკრულებების დასრულების შემდეგაც შეინარჩუნეს თავიანთი სამართალუნარიანობა. მათ ეს სამართალუნარიანობა მიიღეს არა სამართლებრივი დებულებების საფუძველზე, არამედ იმის გამო, რომ ისინი იყვნენ „antico possesso di stato“ (სტატუსის მფლობელობა დიდი ხნის განმავლობაში). ეს იმას ნიშნავს, რომ იტალიის სახელმწიფოს შექმნამდე დიდი ხნით ადრე მათ სამართლებრივი უფლებაუნარიანობა გააჩნდათ.

განსაკუთრებული შენიშვნა უნდა გაკეთდეს კათოლიკური ეკლესიის თაობაზე, რომელსაც საჯარო სამართლის უფლებაუნარიანობა აქვს, თუმცა არანაირად არ ჰგავს სახელმწიფო ორგანიზაციის შემადგენელ ორგანოებს. იგი შეიძლება შევადაროთ უცხო სახელმწიფოებს, რომლებიც იტალიურ კანონმდებლობაში საჯარო სამართლის სუბიექტებია.

როგორც ითქვა, 1929 წლის #1159 კანონის თანახმად, მხოლოდ დენომინაციებს შეუძლიათ სამართლებრივი უფლებაუნარიანობის მოპოვება და ხელშეკრულებების დადება (კონსტიტუციის მე-8 მუხლის შესაბამისად) სახელმწიფოსთან. ამრიგად, არსებობს ტერმინი „დენომინაციის“ გარკვევის კუთხით პრობლემა, რომელიც აქტუალური გახდა იტალიაში ამ ბოლო დროს და იგი უკავშირდება „ახალი რელიგიური მიმდინარეობების“ გავრცელებას. კანონით დადგენილი განსაზღვრების არ-არსებობის გამო, ზოგიერთი კომენტატორის აზრით, სახელმწიფოს არ გააჩნია არც შესაძლებლობა და არც კომპეტენცია, განსაზღვროს, რა არის დენომინაცია. აქედან გამომდინარე, გამოაქვთ დასკვნა, რომ საკითხის გადაწყვეტა უნდა მიანდონ ამა თუ იმ ჯგუფის მიმდევრებს, რომლებსაც სურთ თავიანთი ჯგუფის დენომინაციად ცნობა. თუკი მორწმუნეები იზიარებენ თვალსაზრისს, რომ ისინი ქმნიან დენომინაციას, მაშინ სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლებმა უნდა მიიღონ ეს შეფასება. საკონსტიტუციო სასამართლოს ზოგიერთ გადაწყვეტილებას (სახელდობრ, 1992 წლის ნოემბრის #467 გადაწყვეტილება) სხვა მიმართულება აქვს, კერძოდ, როდესაც ისინი დაჟინებით მოითხოვენ, რომ ტერმინი „დენომინაცია“ უნდა ემყარებოდეს ობი-

ექტურ და არა სუბიექტურ საფუძველს. ამ თვალსაზრისით, საკითხის გადანყვეტაზე მომუშავეთა ერთი ჯგუფი შეეცადა მოეხდინა იმ დამახასიათებელი თვისებების განსაზღვრა, რომლებიც აღიარებული უნდა იყოს ყველა იმ ჯგუფში, კლასიფიცირება რომ სურს, როგორც დენომინაციას. ეს მახასიათებლებია: ზებუნებრივი რეალობის რწმენა (არ არის აუცილებელი ღმერთი), რომელსაც შეუძლია პასუხის გაცემა ფუნდამენტურ კითხვებზე – ადამიანისა და საგნების არსებობაზე; გააჩნია მორალური კოდექსი და ქმნის ეგზისტენციურ ურთიერთდამოკიდებულებას თაყვანისცემის სახით; აგრეთვე აუცილებელია თუნდაც მინიმალური სტრუქტურის არსებობა. აბრაამისეული სამი რელიგიის (საწყისს იღებენ აბრაამიდან) გარდა, ბევრი ორიენტალური წარმოშობის რელიგია ესადაგება ამ პარადიგმას, ხოლო გამოირიცხება პარაფსიქოლოგიური, სპირიტუალისტური და ოკულტური ჯგუფები. ზოგიერთი „ახალი რელიგიური მიმდინარეობა“, როგორცაა: საენტოლოგიური ეკლესია, იმყოფება გამყოფ მიჯნაზე, როგორც ამას აღნიშნულთან დაკავშირებით სასამართლოების მიერ მიღებული საწინააღმდეგო გადანყვეტილებები ადასტურებს.

II. თვითგამორკვევის უფლება

ისევე როგორც კონსტიტუციის მე-7(1) მუხლი, რომელიც კათოლიკური ეკლესიის სუვერენიტეტსა და დამოუკიდებლობას აღიარებს, მე-8(2) მუხლი ყველა სხვა დენომინაციას უფლებას ანიჭებს, ჩამოყალიბდეს საკუთარი წესდების შესაბამისად. ამდენად, დენომინაციებს აქვს შიდა ავტონომიის მაღალი დონის გარანტია, მაგრამ მათი საქმიანობა არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს იტალიის კანონმდებლობას. მათ შეუძლიათ საკუთარი შეხედულებისამებრ თავიანთი თავის ორგანიზება, ხოლო სახელმწიფო მათ იცავს.

გარდა ციტირებული მუხლებისა, დენომინაციებს ავტონომიის უფრო ძლიერ გარანტიას ანიჭებს კონსტიტუციის მე-7 და მე-8 მუხლის ბოლო ნაწილები, რომლებიც უზრუნველყოფს დენომინაციის სამართლებ-

რივ ორგანიზაციასთან სახელმწიფოს ურთიერთობას მხოლოდ ხელშეკრულების მეშვეობით, ე.ი. იმ პირობით, რომ იგი ამა თუ იმ კონფესიასთან ურთიერთობას დაარეგულირებს მხოლოდ შეთანხმების საფუძველზე. ეს ორი ნაწილი აგრეთვე სახელმწიფოსა და დენომინაციას შორის შეთანხმების მიღწევის შემდეგ მასშინების მიერი შესწორების შეტანას მხოლოდ შეთანხმების საფუძველზე უზრუნველყოფს. დაუშვებელია სახელმწიფოს მხრიდან ცალმხრივი ინიციატივის საფუძველზე ცვლილებების შეტანა, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მე-7 და მე-8 მუხლში საკონსტიტუციო ცვლილებების მეშვეობით წარმოებს ცვლილებების შეტანა. ამგვარად, კათოლიკურ ეკლესიასა და ექვს დენომინაციას, რომლებმაც სახელმწიფოსთან შეთანხმებას მიაღწია, აქვს იმის გარანტია, რომ მათი ამჟამინდელი სამართლებრივი სტატუსი არ შეიცვლება (*in peiu*) უარესობისკენ მათი სურვილის საწინააღმდეგოდ. ეს კიდევ ერთი ფაქტორია, რაც ამ დენომინაციებს განასხვავებს სხვებისგან, რომლებიც არ სარგებლობენ ამგვარი გარანტიებით.

დასასრულ, უნდა აღინიშნოს, რომ სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით კათოლიკურ ეკლესიაზე და სხვა დენომინაციებზე დამოკიდებულ ინსტიტუტებს (საავადმყოფოები, სკოლები და ა.შ.) არ გააჩნია სპეციალური ავტონომია.

III. ეკლესიების დაფინანსება

1948 წლის ვილა მადამას ხელშეკრულებამ, რომელიც აგრეთვე იყენებს საეკლესიო კანონთა წიგნის (*Codex Iuris Canonici*) მიერ შექმნილ შესაძლებლობებს, ძირეულად შეცვალა კათოლიკური ეკლესიის დაფინანსების სისტემა. საუკუნეების განმავლობაში საეკლესიო პირების ანაზღაურება უზრუნველყოფილი იყო ბენეფიციუმის (*beneficium*) მეშვეობით – ესაა საკუთრების გარკვეული რაოდენობა, რომელიც დაკავშირებულია თითოეული სასულიერო პირის თანამდებობასთან. ამ სისტემის გამოყენებამ გამოიწვია ერთგვარი ეკონომიკური თავისუფლება, რადგან თითოეულ საეკლესიო მსახურს თავად

შეძლო საკუთარი ბენეფიციიდან მიღებული თანხის მართვა; თუმცა ამან საკმაოდ დიდი განსხვავება განაპირობა მიღარი და ღარიბი ბენეფიციის მფლობელებს შორის. თუკი მიღებული სამრევლოდან შემოსავალი ძლიერ მცირე იყო, სახელმწიფო მას თავის საკუთარ თანხას ამატებდა, რომელსაც მღვდელმსახურის ანაზღაურებაზე დანამატი (*supplemento di congrua*) ეწოდებოდა (იმის გამო, რომ იგი სამრევლოს შემოსავალზე დანამატის მეშვეობით „ადეკვატური“ საარსებო საშუალების მიღებას ნიშნავდა.). რადგან ეს თანხა სახელმწიფო ბიუჯეტის ნაწილი იყო, რაც მოსახლეობის მიერ გადახდილი გადასახადებისგან შედგებოდა, ეს ღონისძიება იმას ნიშნავდა, რომ ყველა მოქალაქე ავტომატურად აკეთებდა შენაწირს კათოლიკური საეკლესიო მომსახურეობისათვის, მათი რელიგიური რწმენის მიუხედავად.

საეკლესიო პირების დაქონების ხელშეკრულება, რომელიც იტალიის სახელმწიფოსა და კათოლიკურ ეკლესიას შორის 1984 წელს გაფორმდა, ძალაში შევიდა 1985 წლის 20 მაისის #222 კანონის ძალით. ბენეფიციუმები გაუქმდა და მათი ქონება გადაეცა ახლად დაარსებულ ორგანიზაციებს, საეპარქიო ინსტიტუტებს საეკლესიო მსახურებისთვის დასახმარებლად. იგი უზრუნველყოფდა თითოეულ საეპარქიოში იმუხად თანამდებობაზე მყოფი საეკლესიო პირების ფინანსურ მხარდაჭერას. უშუალოდ ამის შემდეგ საეკლესიო მსახურთა დასახმარებლად დაარსდა ცენტრალური ინსტიტუტი, იგი უზრუნველყოფდა ფინანსური რესურსების დანამატს იმ საეპარქიო ინსტიტუტებისთვის, რომელთაც არ შეეძლო საკუთარი ძალებით თავიანთ ამოცანებთან გამკლავება. ამ რეფორმის მეშვეობით კათოლიკური ეკლესიის მსახურნი გადაიქცნენ ანაზღაურებად პირებად იმ მოდელის შესაბამისად, რომელიც უკვე ინგლისის ეკლესიაში მოქმედებდა. ამით გათვალისწინებული იყო მნიშვნელოვანი თანასწორობა ყველა საეკლესიო მომუშავეს ხელფასით უზრუნველყოფის თვალსაზრისით, თუნდაც ამ გზით მათი ეკონომიკური თავისუფლების შეზღუდვა მომხდარიყო. ხოლო სამრევლოების გაუქმებამ აგრეთვე

გამოიწვია *supplementi di congrua*-ს დასრულება, რომელსაც ახორციელებდა სახელმწიფო. მის ნაცვლად დაფინანსების ორი სისტემა დაარსდა, მათგან მოგებას იღებდა არა მხოლოდ კათოლიკური ეკლესია, არამედ სხვა კონფესიებიც, რომლებმაც ხელი მოაწერეს შეთანხმებას. პირველი ტიპი მოიცავს მოგებიდან 0.8% რაოდენობის კვოტას, იგი მიღებულია ფიზიკურ პირთა საშემოსავლო გადასახადებიდან (*imposta sul reddito delle persone fisiche*), რომლებსაც ყოველწლიურად ყველა ის იტალიელი იხდის, ვინც გადასახადის გადახდას ექვემდებარება და გააჩნია გარკვეულ მინიმალურ თანხაზე მეტი შემოსავალი.

გადამხდელი, რომელიც იხდის გადასახადს, თავის საგადასახადო დეკლარაციაში სპეციალურად აკონკრეტებს, ვინ უნდა მიიღოს ეს გადასახადი:

- ა) იტალიის სახელმწიფომ განსაკუთრებული ღონისძიებებისთვის შიმშილის წინააღმდეგ მსოფლიოში, ბუნებრივი კატაკლიზმების სალიკვიდაციოდ, ლტოლვილების დასახმარებლად, კულტურული მონუმენტების შესანახად;
- ბ) კათოლიკურმა ეკლესიამ მოსახლეობის აღმსარებლობის საჭიროებებისათვის, საეკლესიო მსახურების დასახმარებლად, სოციალური უზრუნველყოფის ღონისძიებებისთვის, რომლებიც ხელს უწყობს ეროვნულ საზოგადოებრიობას ან მესამე სამყაროს ქვეყნებს;
- გ) ერთ-ერთმა კონფესიამ, რომელმაც ხელი მოაწერა შეთანხმებას იტალიის სახელმწიფოსთან; ეს დეკლარაცია ექვემდებარება სპეციალურ პირობებს, რომლებიც ქვემოთ არის განმარტებული.
- დ) 0.8% კვოტა ნაწილდება იმ პირების დეკლარაციების საფუძველზე, რომელთა შემოსავალიც ექვემდებარება გადასახადის გადახდას.

იმ პიროვნებების რაოდენობის პროპორციული პროცენტული მაჩვენებელი, რომელთაც არ განუცხადებიათ მათი გადანაცვლების შესახებ, ნაწილდება სხვადასხვა მიმღებს შორის, საშემოსავლო გადასახადს დაქვემდებარებული დარჩენილი მოსახლეობის არჩევანის პროპორციის შესაბამისად.

1997 წლამდე არსებული მონაცემები გვიჩვენებს შემდეგი სახის განაწილებას: გადასახადს დაქვემდებარებული მოსახლეობის 40%-მა გააკეთა არჩევანი და ამათგან 81%-მა (რაც დაახლოებით ტოლია იმ პირების 32%-ისა, რომლებიც ექვემდებარებიან გადასახადს) არჩევანი გააკეთა კათოლიკური ეკლესიის სასარგებლოდ, ხოლო 15%-მა - იტალიის სახელმწიფოს სასარგებლოდ, დარჩენილი 4% კი განაწილდა მეშვიდე დღის ადვენტიტებს, ღმერთის ასამბლეას (ორმოცდაათიანელები), ვალდენსიელების, ლუთერანების და ებრაელი საზოგადოების კავშირს შორის. იმ თანხიდან, რომელიც გადაეცა იტალიის ეპისკოპოსთა კონფერენციას, 35% გამოიყენეს საეკლესიო პირთა შესანახად, დაახლოებით 20% - სოციალური მიზნებისთვის და დარჩენილი თანხა (დაახლოებით 45%) მოსახლეობის - აღმსარებლობის მიზნებისთვის.

შეთანხმების საფუძველზე შექმნილი დაფინანსების მეორე ტიპი როგორც კათოლიკური ეკლესიის წევრებისთვის, აგრეთვე სხვა კონფესიებისთვის საგადასახადო შემოსავლიდან 1,032,91 ევრომდე შემოწირულებებია ცენტრალური ინსტიტუტისთვის და ისინი გათვალისწინებულია საეკლესიო მსახურების ან სხვა კონფესიების მსგავსი ინსტიტუტების მხარდასაჭერად.

როგორც აღვნიშნეთ, დაფინანსების აღწერილი ორი წყარო აგრეთვე ექვსი კონფესიისთვისაა ხელმისაწვდომი. თუმცა უნდა ვახსენოთ არსებული თავისებურებები. ქრისტიანულმა ევანგელისტურ-ბაპტისტურმა კავშირმა უარი განაცხადა მონაწილეობა მიეღო განაწილებაში; ვალდენსიელებმა და ორმოცდაათიანელებმა გადანყვიტეს, ფიზიკურ პირთა საშემოსავლო გადასახადებიდან 0.8%-ის ეკვივალენტი დაეთმოთ იმ პირებისათვის, რომლებმაც არ `გაამხილეს არჩევანი~ და ადვენტიტებთან ერთად გადანყვიტეს თავიანთი შემოსავალი მხოლოდ სოციალური და ჰუმანიტარული მიზნებისთვის გამოყენებისათვის, რადგან, მათი შეხედულების შესაბამისად, ეკლესიის დაფინანსება და საეკლესიო პირების მომსახურება უნდა ხდებოდეს მხოლოდ მათი წევრების შემოწირულებების ხარჯზე.

სხვა სამართლებრივ დებულებებში შესულია კონფესიების პირდაპირი და არაპირდაპირი დაფინანსების დამატებითი ფორმები. მაგალითად, რეგიონალური კანონები, რომლებიც ანაწილებს მიწის ნაკვეთებს და ტერიტორიებს ეკლესიის შენობების ასაშენებლად, და 1986 წლის #390 კანონი, რომელიც საეკლესიო ორგანიზაციებს მინიმალური გადასახადის პირობებში სესხის მიღების ან სახელმწიფოს კუთვნილი უძრავი ქონების დაქირავების საშუალებას აძლევს. ორივე შემთხვევის არც ერთი დებულებიდან გარკვეული არაა, ისინი მხოლოდ კათოლიკურ ეკლესიასა და სახელმწიფოსთან შეთანხმებაში მყოფ კონფესიებს ეხება თუ ყველა არსებულ კონფესიას.

თუკი ამ სიტუაციას 1984 წლამდე იტალიაში არსებულ სიტუაციას შევადარებთ, ეჭვგარეშეა, რომ ესპანური მოდელის მსგავსი დაფინანსების ამჟამინდელი სისტემა წინ გადადგმული ნაბიჯია. გარკვეული თვალსაზრისით იგი ევროპის სხვა ქვეყნებში არსებულ, ხშირად მოუქნელი მექანიზმების მქონე სისტემებზე უკეთესია, მაგრამ ხანდახან შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს რელიგიური თავისუფლების ფუნდამენტურ უფლებებს. თუმცა IRPEF-ის კვოტას თანამედროვე დებულებების რიგმა ძირითადად მახასიათებლებმა, განაწილების გარდა (ეხება პირებს, რომელთაც არ გაუკეთებიათ განაცხადი თავიანთი გადანყვიტების თაობაზე), შეიძლება წამოქმნას პრობლემები. სახელდობრ, დაფინანსების ორი ძირითადი წყაროს (IRPEF-ის 0.8% და საგადასახადო შემოსავლიდან დაქვითული შემოწირულობა) ხელმისაწვდომობის წინაპირობას წარმოადგენს კონკორდატი ან შეთანხმება იტალიის სახელმწიფოსთან. ეს იმას ნიშნავს, რომ ბევრი კონფესია გამორიცხულია სახელმწიფო დაფინანსების ყველა ფორმიდან, რაც, ერთი მხრივ, გამოწვეულია იმით, რომ მათ არ შეუძლია ან არ უნდა მსგავსი შეთანხმების დადება და მეორე მხრივ, მათი განცხადება უარყო სახელმწიფომ, რომელიც, თანამედროვე პირობების შესაბამისად, გადანყვიტების მიღების დიდ თავისუფლებას ფლობს.

საგადასახადო სფეროში კონფესიებს მრავალი პრივილეგია აქვს. მოცემულ ტექსტში საუბარია მხოლოდ სისტემის ძირითად პრინციპებზე. როგორც აღინიშნა, ესაა სამართლებრივი საფუძველი რელიგიური და საეკლესიო ორგანიზაციების სააღმსარებლო მიზნების განსახორციელებლად, სოციალური უზრუნველყოფისა და განათლებისადმი თანასწორი მიდგომა.

კათოლიკური საეკლესიო ორგანიზაციებისთვის ამ თანასწორი მიდგომის საფუძველს უზრუნველყოფს ვილამადამასხელშეკრულების მე-7(3) მუხლი, ხოლო სხვა კონფესიებისთვის 1930 წლის 28 თებერვლის სამეფო ბრძანების მე-12 მუხლი. იმავე დებულებას მეტ-ნაკლებად უცვლელი ფორმით შეიცავს ხელშეკრულების ტექსტი სახელმწიფოსა და ზოგიერთ კონფესიას შორის. ამ თანასწორი მიდგომის გამო საეკლესიო ერთეულებს გააჩნია მრავალი უპირატესობა, მაგალითად 50%-იანი შეღავათი კორპორაციულ გადასახადზე (*imposta sul reddito delle persone giuridiche, IRPEG*), ისინი გათავისუფლებულნი არიან სამემკვიდრეო და სამემონირულებო გადასახადისგან. შემდგომში შეღავათი გულისხმობს დამატებული ღირებულების გადასახადს (*imposta sul valore aggiunto, IVA*), ადგილობრივი მიწის გადაცემის გადასახადს (*imposta comunale sull'incremento di valore dei beni immobili*) და სხვა არაპირდაპირ გადასახადებს.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ იტალიის ტერიტორიაზე მდებარე (*Lateran Treaty*-ის მე-13 და მე-14 მუხლები) ვატიკანის უძრავი ქონება, ისევე, როგორც სხვა უძრავი ქონება, რომელიც ნახსენებია ხელშეკრულების მე-13 და მე-14 მუხლებში, განთავისუფლებულია სახელმწიფოს ან სხვა სახელმწიფო ორგანოების მიმართ ნებისმიერი გადასახადისგან ან მოსაკრებლისგან¹³.

ავსტრიაში სახელმწიფოს და ეკლესიას შორის ურთიერთობის სამართლებრივი სისტემა ეფუძნება ორ ძირითად პრინციპს - რელიგიური

და ფილოსოფიური რწმენის ინდივიდუალური თავისუფლების ფუნდამენტურ უფლებას და საზოგადოებაში რელიგიური გაერთიანებების კორპორაციული საქმიანობის გარანტიას, რომელიც გამომდინარეობს ფუნდამენტური უფლებებიდან. ავსტრიაში არ არის ერთი აღიარებული ეკლესია: ინსტიტუციურ დონეზე სახელმწიფო და რელიგიური ერთობები განცალკევებულია. ამავე დროს, სახელმწიფო თანახმაა, რომ ეკლესიებმა და რელიგიურმა ერთობებმა ილვანოს საზოგადოებრივ ასპარეზზე. ამ სისტემის ძირითადი იდეა საზოგადოებაში პლურალისტური რელიგიების დამკვიდრებისათვის შესაბამისი სამართლებრივი ჩარჩოს უზრუნველყოფაა იმ პრინციპის დაცვით, რომ სახელმწიფო არ განახორციელებს მის სუვერენობას.

1. აღიარებული ეკლესიები და რელიგიური ასოციაციები

აღიარებული ეკლესიების და რელიგიური ერთობების იურიდიული სტატუსის კონსტიტუციური საფუძველი შეიძლება ვიხილოთ ფედერალური სახელმწიფოს კონსტიტუციური კანონის (შემდგომში *StGG*) მე-15 მუხლში:

„კანონმდებლობით აღიარებული ყველა ეკლესია და რელიგიური გაერთიანება უფლებამოსილია განახორციელოს ერთობლივი რელიგიური საზოგადოებრივი საქმიანობა, ავტონომიურად მართოს შიდა საქმეები და საკუთრებაში ჰქონდეს და გამოიყენოს თავის დაქვემდებარებაში არსებული დანესებულებები, შემონირულებები და ფონდები ღვთისმსახურების, სწავლების და სოციალური უზრუნველყოფის მიზნით, თუმცა იგი ნებისმიერი გაერთიანების მსგავსად ექვემდებარება ქვეყნის ზოგად კანონმდებლობას“.

ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების საჯარო სამართლის კორპორაციებად ჩათვლა ნაკლებად პოზიტიური სამართლებრივი შინაარსის მქონეა, ვიდრე ის კვალიფიკაცია, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფო არ მიიჩნევს რელიგიას კერძო საკითხად. ეკლესიები ზოგადად ყოველთვის არის ნაგულისხმები კორპორაციების შესახებ

13. სილვიო ფერარი, „სახელმწიფო და ეკლესია იტალიაში. წიგნში სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერპარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

სახელმწიფო კანონმდებლობაში, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა კანონმდებლობით სხვა რამ არის დადგენილი. 1874 წლის აღიარების აქტი (შემდგომში **AnerkennungsG**) განსაზღვრავს, თუ როგორ უნდა მოიპოვონ ამა თუ იმ აღმსარებლობის მიმდევრებმა სამართლებრივი აღიარება. ამ აქტის პირველი ნაწილის თანახმად, რელიგიური ასოციაციის სახით აღიარებას სამართლებრივი აღიარების არმქონე აღმსარებლობის მიმდევრები მიაღწევენ შემდეგი პირობების თანახმად: „(1) რელიგიური სწავლება, ღვთისმსახურება, წესდებები და დასახელებები არ უნდა შეიცავდეს რაიმე უკანონოს ან მორალურად შეურაცხყოფელს და (2) გარანტირებულია, სულ მცირე, ერთი საკულტო ერთობის შექმნა და არსებობა ამ კანონის მოთხოვნების თანახმად“.

ეს დებულება იმპლიმენტირებულ იქნა და მას დაემატა 1998 წლის კონფესიების აქტის (შემდგომში **BeKGG**) II ნაწილი. აღიარებისათვის საჭირო პირობებს შორის მორწმუნეთა რაოდენობის პირობა იმდენად შემზღუდავი ხასიათისაა, რომ დიდი ხნის განმავლობაში მხოლოდ იელოვას მონაწილეები შეძლებდნენ მის დაკმაყოფილებას. ამ პირობის თანახმად, მორწმუნეები უნდა შეადგენდნენ ავსტრიის მოსახლეობის, სულ მცირე, 2%-ს მაინც უკანასკნელი აღწერის (2001 წლის აღწერით - 16 066) მიხედვით.

აღიარების აქტის თანახმად, ამა თუ იმ აღმსარებლობის ცნობა უნდა მოხდეს დეკრეტით. 1998 წლიდან საკონსტიტუციო სასამართლომ დაამტკიცა სამართლებრივად განხორციელებადი აღიარების უფლება. მიუხედავად იმისა, რომ აღიარება უნდა მოხდეს დეკრეტით, აღიარებაზე უარის თქმის ოფიციალური შეტყობინება აუცილებლად უნდა გაიცეს, რითაც უზრუნველყოფილია უზენაეს ადმინისტრაციულ სასამართლოში გასაჩივრების საშუალება. უზენაესმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ ეს იურიდიული მოთხოვნა დაადასტურა 1997 წელს.

იმ ეკლესიების და რელიგიური ერთობების დებულებებს, რომლებიც აღიარების აქტებადაა

ცნობილი, შეგვიძლია ამ დოკუმენტებში გავეცნოთ. ამავე დროს, პრაქტიკა, რომლებიც „ისტორიულად აღიარებულ“ ეკლესიებს და რელიგიურ ერთობებს ეხება, სპეციალური კანონებით ვითარდება.

ამის მაგალითია პაპის ხელისუფლებას და ავსტრიის სახელმწიფოს შორის 1933 წლის 5 ივნისს გაფორმებული კონკორდატი, დამატებითი პროტოკოლითა და შეთანხმებებით.

კონკორდატის თანახმად, სახელმწიფო გარანტიას აძლევს ეკლესიას, რომ შეუძლია მიიღოს კანონები, გამოსცეს დეკრეტები და განკარგულებები თავისი კომპეტენციის სფეროებში დაბრკოლების გარეშე (მუხლი 1(2)-ლი). კანონიკური სამართლის შესაბამისად, კათოლიკური ეკლესიის სამართალ-სუბიექტი ინსტიტუციებს აქვს საჯარო სტატუსიც სახელმწიფო კანონმდებლობის მიხედვით. ის დაწესებულებები, რომლებიც მომავალში უნდა დაფუძნდეს, მიიღებს სახელმწიფო დაწესებულებების სტატუსს მაშინვე, როგორც კი შეტყობინებას დაფუძნების თაობაზე წარადგენენ კომპეტენტურ ფედერალურ სამინისტროში (მუხლი მე-2). რელიგიური ეპარქიების დაფუძნება და მნიშვნელოვანი ცვლილებები საზღვრებთან დაკავშირებულ საკითხებზე უნდა მოხდეს ფედერალურ ხელისუფლებასთან შეთანხმებით (მე-3 მუხლი). სახელმწიფოს მონაწილეობა საეკლესიო პოსტებზე დანიშნისას არ არის გათვალისწინებული, გარდა „პოლიტიკური მუხლით“ დადგენილი შემთხვევისა, რომელიც არქივისკოპოსებს შეეხება (მე-4 მუხლი). კონკორდატში არის თეოლოგიური ფაკულტეტების, რელიგიური ორდენების, ეკლესიის ქონებისა და სხვადასხვა დაწესებულების საქმიანობაში სასულიერო პირების მონაწილეობასთან დაკავშირებული წესები. კონკორდატის ინტერპრეტირებაში სირთულეების ან სახელმწიფოსა და ეკლესიაზე გავლენის მქონე ისეთი პრობლემების წარმოქმნის შემთხვევაში, რომლებიც ჯერ არ ყოფილა განხილული, უნდა მოხდეს მათი დარეგულირება მოლაპარაკებით (მეგობრულობის მუხლი) ან ერთობლივი დადგენილების მიღებით.

1961 წლის აქტი „ProtestantenG“ არის პროტესტანტული და კათოლიკური ეკლესიების თანაბარი მდგომარეობისკენ მიმავალი პროცესის დამაგვირგვინებელი დოკუმენტი. კონკორდატთან შედარებით უფრო ახალი ეს სამართლებრივი აქტი მეტი რელიგიური თავისუფლების გარანტიას იძლევა. „ProtestantenG“ ნაწილი 1(1)-ლი ცალცალკე სამართლებრივ აღიარებას აძლევს აუგსბურგულ კონფესიას და ჰელვეტიკური კონფესიის ეკლესიას, ასევე დამატებით აუგსბურგის ეკლესიასა და ჰელვეტიკური კონფესიების მათი თხოვნის შემთხვევაში.

პროტესტანტული ეკლესია სრულიად დამოუკიდებელია სახელმწიფოსგან თანამდებობის პირის დანიშვნისას. თუმცა ის ვალდებულია დაასახელოს იურიდიული სტატუსის მქონე მისადმი დაქვემდებარებული ყველა კანონიერი წარმომადგენელი და აცნობოს სახელმწიფოს მათი გვარები პროტესტანტული ეკლესიის მმართველი ორგანოს წევრების გვარებთან ერთად.

1967 წლის „OrthodoxenG“-ით ავსტრიაში არსებული რელიგიური ერთობების პარალელურად პირველად იქნა აღიარებული ბერძნული მართლმადიდებლური ეკლესია. სახელმწიფო კანონმდებლობის მიზნებისათვის წევრობა მართლმადიდებლური რწმენის ყველა ადამიანისთვის, ვისაც აქვს მუდმივი მისამართი (ან ვისაც არ აქვს მუდმივი მისამართი, მაგრამ აქვს საცხოვრებელი ადგილი) ფედერალურ ტერიტორიაზე, გამომდინარეობს უშუალოდ კანონიდან. მართლმადიდებლური ეკლესიის შიდა სტრუქტურების გამო, რომლებიც გარკვეული წინააღმდეგობისკენაა მიდრეკილი, სახელმწიფო ვალდებულად თვლის თავის თავს კანონში შეიტანოს მეთვალყურეობის უფლების დებულებები. ამ დებულებებთან დაკავშირებით გაჩნდა მოსაზრება, რომ ისინი არ შეესაბამება კონსტიტუციას.

1890 წლის „IsraelitenG“ ეფუძნებოდა ერთგვაროვანი რელიგიური ერთობის კონცეფციას: თითოეული ებრაელი მიეკუთვნებოდა იმ ტერიტორიული ერთეულის რელიგიურ ერთობას, სადაც ჰქონდა მუდმივი მისამართი. 1984 წელს ამ წესში შევიდა

ცვლილება. ამჟამად აღიარების აქტის თანახმად, თითოეულ ებრაელთა ერთობას უფლება აქვს მიიღოს აღიარება, როგორც დამოუკიდებელმა რელიგიურმა ერთეულმა. მიღების დროიდან გამომდინარე, „IsraelitenG“ გამოირჩევა სახელმწიფოსთვის საეკლესიო კანონმდებლობაზე სუვერენობის მინიჭებით და შეიცავს სახელმწიფოს მხრიდან ზედამხედველობის განხორციელების რამდენიმე უფლებას. ეს უფლებები მათი თავდაპირველი ფორმით აღარ ხორციელდება.

მუსლიმანებს თავდაპირველად მხოლოდ 1912 წლის „IslamG“-ით მიეცათ აღიარებული რელიგიური ერთობის მიმდევრების სტატუსი, რადგანაც მაჰმადიანობის ინსტიტუციონალური აღიარება „AnerkennungG“-ით დადგენილი პროცედურით შეუძლებელი იყო. მუსლიმური რელიგიური ერთობის ინსტიტუციონალური აღიარება მოხდა 1988 წელს დეკრეტის მეშვეობით, რომელიც შვიდ პუნქტში აჯამებს იმ ელემენტებს, რომლებიც უნდა შევიდეს „განსაკუთრებით“ რელიგიური გაერთიანების სანესდებო დოკუმენტში, მის გარე სამართლებრივ საკითხებთან დაკავშირებით.

ისლამის წესების განხორციელებასთან დაკავშირებულმა სამართლებრივმა საკითხებმა ფუნდამენტურად ლიბერალური გადაწყვეტა პოვა ავსტრიაში არა მხოლოდ ამ რელიგიური ერთობის კანონიერი საზოგადოებრივი სტატუსის გამო. ცხოველთა რიტუალური მსხვერპლშენიერვა არ არის წინააღმდეგობაში „საზოგადოებრივ მორალთან“ ან „საზოგადოებრივ წესრიგთან“, თუ ის ხორციელდება „lege artis“ თანახმად. ამ მოსაზრებას მხარი დაუჭირა უზენაესმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ მე-19 საუკუნის ბოლოდან და ახლახან დადასტურებულ იქნა საკონსტიტუციო და უზენაესი სასამართლოების მიერ. ფუნდამენტური უფლებების ფასეულობათა იერარქიის და ყველა სხვა გარემოებების გათვალისწინებით ცხოველთა უფლებების დაცვა უფრო ნაკლებად მნიშვნელოვანია, ვიდრე პირის მიერ რელიგიური აღმსარებლობის განხორციელება.

დღემდე ავსტრიაში არ ყოფილა არც ერთი პრეცედენტი ისლამურ თავსაბურავთან დაკავშირებით. როგორც თეორიულად, ასევე პრაქტიკულად თავსაბურავის ტარება არ არის რამე მნიშვნელობის მქონე იდენტიფიკაცია საკუთარ რწმენაზე გადაბირების ან იდეების თავსმოხვევის თვალსაზრისით. აქედან გამომდინარე, იმ პირს, ვინც ამგვარ თავსაბურავს ატარებს, არ ექმნება პრობლემა სასწავლო პროცესისას.

2003 წლის „Orientalen“-მა ბოლო მოუღო უსამართლო ურთიერთდამოკიდებულებას კოპტურ-მართლმადიდებლურ ეკლესიას და ორ სხვა ორიენტალისტურ მართლმადიდებლურ ეკლესიას შორის, რომლებიც უკვე აღიარებული იყო. ესენია სომხური სამოციქულო ეკლესია - 1973 წლიდან და სირიული მართლმადიდებლური ეკლესია - 1985 წლიდან.

II. რეგისტრირებული რელიგიური ერთობები

რელიგიური ერთობების იურიდიული სტატუსის 1998 წლის აქტი (BeKGG) ქმნიდა რელიგიური ერთობების სამართალსუბიექტებად გახდომის იურიდიულ საფუძველს საჯარო სამართლის კორპორაციის სტატუსის მინიჭების გარეშე.

ეს კანონი არ შეეხებოდა ფილოსოფიურ ერთობებს, რადგან ისინი იყო „არარელიგიური ერთობები“. ეს გარკვეულ პრობლემებს ქმნიდა, განსაკუთრებით, თუ ამ საკითხს განვიხილავთ ფუნდამენტური უფლებების პოზიციიდან.

რელიგიური ერთობის მიერ იურიდიული სტატუსის მიღებასთან დაკავშირებული დებულებები ჩამოყალიბდა ასოციაციების კანონის მიხედვით. კანონის თანახმად, რეგისტრაცია ხდება განაცხადის წარდგენისას, იმ პირობით, რომ უარყოფითი პასუხის შემთხვევაში უნდა მოხდეს მისი დასაბუთება. სამართალსუბიექტის სტატუსი კერძო სამართალში იქმნება რეგისტრაციის მომენტში. განცხადების შეტანისას აპლიკანტმა უნდა დაამტკიცოს, რომ, სულ ცოტა, ავსტრიაში მცხოვრები 300 ადამიანი ეკუთვნის ამ რელიგიურ ერთობას. ეს პირები არ უნდა ყოფილიყვნენ სხვა რელიგიური ერთობის

წევრებიც ან იურიდიულად აღიარებული სხვა ეკლესიის ან რელიგიური გაერთიანების მიმდევრები (ნაწილი მე-3(3)).

ხელისუფლების ორგანოებმა უარყოფითი პასუხი უნდა გასცეს ისეთ განაცხადს, რომელც არ აკმაყოფილებს ფორმალურ იურიდიულ მოთხოვნებს ან, თუ ეს აუცილებელია ამ რელიგიური მიმდინარეობის სწავლებიდან ან რწმენის განხორციელებიდან გამომდინარე დემოკრატიულ საზოგადოებაში წესრიგის, ადამიანების ჯანმრთელობის და მორალის ან სხვა პირთა უფლებების და თავისუფლებების დასაცავად. ეს აუცილებელი გარანტიაა დანაშაულის ჩადენის ნაქეზების, უმცირესობების ფსიქოლოგიური განვითარების შეფერხების, წევრთა ფსიქოლოგიური უსაფრთხოების დაცვის, საფრთხეში ჩაგდების ან მიმდევრების მოზიდვის დროს ფსიქოთერაპიული მეთოდების გამოყენების შემთხვევებში.

რელიგიური ერთობები რეგისტრაციის დროს იღებს ერთგვარ გარანტიას, რასაც იურიდიული მნიშვნელობაც აქვს, სამართალსუბიექტის სტატუსის მინიჭების გარდა. მაგალითად, იმ შემთხვევაში, როცა სამართლებრივი დასკვნები ეფუძნება რელიგიური ერთობის სიმრავლეს და არა უბრალოდ აღიარების სტატუსს.

III. რელიგიური ასოციაციები

2002 წლის „VereinsG“ 1(2)-ლი ნაწილის თანახმად, ეს კანონი არ შეეხება იმ ასოციაციებს, რომლებიც სხვა სამართლებრივი დებულებების თანახმად არიან დაფუძნებულნი ან რომლებმაც სამართლებრივი სტატუსი მიიღეს სხვა შესაბამისი კანონმდებლობით. რელიგიურ ერთობებს ამჟამად შეუძლია სამართალსუბიექტის სტატუსის მოპოვება ასოცირების გზით, რაც შესაძლებელი არ იყო წინაკანონით. რელიგიურ ერთობებს, რომლებიც „Vereins“-ს მიხედვითაა დაფუძნებული, სხვა იდეოლოგიურ ასოციაციებთან თანაბარი სტატუსი აქვს.

IV. რელიგიური ერთობების თავისუფლების ცნება

ტერმინი „შიდა საქმეები“ (StGG, მუხლი მე-15) აღიარებულ ეკლესიებთან და რელიგიურ ერთობებთან მიმართებაში საკონსტიტუციო ტერმინია, რომელიც ზღუდავს სახელმწიფოს მოქმედების თავისუფლებას. ეკლესიის ზოგადი და ინდივიდუალური აქტები არ არის ადმინისტრაციული აქტები, ფედერალური კონსტიტუციის აზრით. ამგვარად, ისინი არ გადაეცემა ადმინისტრაციულ ან საკონსტიტუციო სასამართლოს კონტროლისთვის.

რას ნიშნავს ეს ტერმინი ცალკეული ეკლესიისთვის ან რელიგიური ერთობისთვის უნდა დადგინდეს ამ ორგანოს ფუნქციების ერთობლიობიდან და განისაზღვროს ეკლესიის ან რელიგიური ერთობის შიდა შეთანხმების ფარგლებში. საერთო-სახელმწიფო კანონმდებლობა ვერ დაანესებს შეზღუდვას ეკლესიის ქმედებაზე. ის პატივისცემით უნდა მოექცეს განსხვავებულ პოზიციებს და დაიცვას ფუნდამენტური უფლებები. ეს მოსაზრებები გაიზიარა და მიიღო საკონსტიტუციო სასამართლომ.

საკონსტიტუციო სასამართლო ცნობს კანონიერად აღიარებული ეკლესიების და რელიგიური ერთობების უფლებას, სრულად არეგულიროს და ადმინისტრირება გაუწიოს თავიანთ შიდა საქმეებს სახელმწიფოს ჩარევის და ზედამხედველობის გარეშე (StGG, მუხლი მე-15). ეს საკითხი ღიაა კრიტიკისთვის, რადგან ეს უფლება უნდა განვიხილოთ, როგორც რელიგიის თავისუფლების ფუნდამენტური უფლების შედეგი, რომელიც გარანტირებული უნდა იყოს, სპეციფიკური იურიდიული სტატუსის მიუხედავად.

V. ეკლესიისთვის დაქვემდებარებული დაწესებულებების საერთო იურიდიული სტატუსი

კათოლიკური ეკლესიის დაწესებულებებს, რომლებიც სამართალსუბიექტები არიან კანონიერი კანონმდებლობის შესაბამისად,

ასევე გააჩნიათ საჯარო სამართლის სტატუსიც, სახელმწიფო კანონმდებლობის თანახმად. მათ ეს სტატუსი ენიჭებათ, როგორც კი შეტყობინებას დაფუძნების შესახებ შეიტანენ შესაბამის სამინისტროში (კონკორდატის მე-2 და მე-10 მუხლები). პროტესტანტული ეკლესიის დაწესებულებები, რომლებიც სამართალსუბიექტები არიან, საჯარო სამართლის იურიდიული ერთეულები ხდება პროტესტანტული ეკლესიის მიერ შეტყობინების შესაბამის სამინისტროში (Protestanten, ნაწილი მე-4(1)) წარდგენის დღიდან. რაც შეეხება ყველა სხვა აღიარებულ ეკლესიას და რელიგიურ ერთობას, პრინციპში, მხოლოდ რელიგიურმა ერთობებმა და ასოციაციებმა შეიძლება მოიპოვოს სამართალსუბიექტის სტატუსი. გარდა ამისა, რელიგიური ერთობის დაწესებულებებს შეუძლია კანონმდებლობით ნებადართული ყველა სხვა იურიდიული ფორმით სარგებლობა.

VI. ეკლესიების მიერ დაფინანსებული (მხარდაჭერილი) სოციალური უზრუნველყოფის ორგანიზაციები

საზოგადოების სოციალური უზრუნველყოფის მზარდი ამოცანების რეგულირება ჩვეულებრივად დაკავშირებულია არა სახელმწიფო სპონსორების ინტეგრაციასთან ამ სისტემის მუშაობაში. ტრადიციულად, რელიგიური დაწესებულებები ბევრ სფეროში ასრულებდა მნიშვნელოვან როლს. სახელმწიფომ ეს მხედველობაში მიიღო და ღიად მოიხსენია საეკლესიო დაწესებულებები რამდენიმე შემთხვევაში, მაგალითად, თავშესაფრის მაძიებლებისათვის დახმარების განწევასთან (AsylG, ნაწილი მე-4(2)) და განვითარების სფეროსთან (Entwicklungs-zusammenarbeitsG 2002, ნაწილი მე-2(3)) დაკავშირებით.

VII. სახელმწიფოს გარანტია ეკლესიის საკუთრებაზე

ეკლესიის მიერ სპეციალური მიზნობრივი ფონდების ფლობა და გამოყენება გარანტირებულია StGG-ის მე-15 მუხლით.

ეს არის სპეციალური საკუთრების ზოგადი ფუნდამენტური გარანტიით სარგებლობის დებულება. გარდა ამისა, კონკორდატის მე-13 მუხლი უზრუნველყოფს, რომ კათოლიკური ეკლესიის საკუთრება არ იქნება ხელყოფილი და ეკლესიას შეუძლია შეიძინოს საკუთრება საერთო კანონმდებლობით დადგენილი წესით. სასამართლოების და განმმართველთა შეთანხმებული მოსაზრებით, ქონების დამოუკიდებელი ადმინისტრირება არის ეკლესიების და რელიგიური ერთობების მიერ გადასაწყვეტი შიდა საკითხი.

VIII. ანაზღაურება სახელმწიფოს მხრიდან და საკუთრების შენარჩუნების უფლებები.

სახელმწიფოს მხრიდან რელიგიური ერთობები ანაზღაურებას იღებს მხოლოდ ნაცისტური ოკუპაციის დროს მიყენებული ზარალის სანაცვლოდ. 1955 წლის ვენის შეთანხმების (26-ე მუხლის) თანახმად, ავსტრია ვალდებულია აანაზღაუროს ფინანსური ზარალი, რომელიც მათ მიადგა ნაცისტური კანონმდებლობით ან აჯანყებით ნაცისტური ოკუპაციის პერიოდში. ამის განსახორციელებლად საერთაშორისო კანონმდებლობის ფარგლებში დაიდო ხელშეკრულება კათოლიკურ, პროტესტანტულ და ძველ კათოლიკურ ეკლესიებთან, ასევე ებრაელთა რელიგიურ ერთობასთან, კანონის თანახმად ანგარიშსწორების განხორციელების თაობაზე.

განსაკუთრებული პრობლემა იყო და არის დაკავშირებული ებრაული ერთობის და მათი დანესებულებების რესტიტუციის და მათთვის მიყენებული ზარალის ანაზღაურების საკითხებთან. კანონმდებლობის მოთხოვნის შესაბამისად, აუცილებელი მტკიცებულებების წარდგენა ხშირად რთულია, ამიტომ ეს კანონები ძალიან ნელა ხორციელდება. 1951 წლის შენარჩუნების უფლებების აქტი (2. RückstellungsanspruchsG) უფლებას აძლევდა ებრაელთა ერთობებს შეეტანა სარჩელები იმ იურიდიული პირების სახელით, რომლებიც ემსახურებოდნენ ებრაელთა ერთობის რელიგიური, კულტურული, სოციალური უზრუნველყოფის მიზნებს ებრაული ფონდების ჩათვლით. საბოლოოდ, ფედერაციამ დააფუძნა საერთო კომპენსაციის ფონდი 2001 წლის

შეთანხმების მიხედვით ებრაელთა საკუთრების (რომელიც ჩამოართვეს ან გაანადგურეს ნაცისტების პერიოდში) საკითხებთან დაკავშირებით.

IX. ეკლესიების კონტრიბუციები და გადასახადები

საეკლესიო შენატანების შეგროვება, მატერიალური საჭიროებებისა და პერსონალის დაფინანსებისათვის თანხების შეკრება კანონით აღიარებული ეკლესიის ან რელიგიური ერთობის შიდა საქმეა, თუმცა ამ საკითხთან დაკავშირებით შესაძლებელია ამოქმედდეს კანონიერი სახელმწიფო გარანტიის უფლება.

საეკლესიო შენატანების კანონი ძალაში შევიდა კათოლიკური, პროტესტანტული და ძველი კათოლიკური ეკლესიებისათვის 1939 წლის 1 მაისს. რელიგიური ერთობის ზრდასრული წევრები ვალდებული არიან გაიღონ კონტრიბუცია, მიუხედავად იმისა, სარგებლობენ თუ არა ისინი ეკლესიის მომსახურებით. გადაწყვეტილების მიღება და შენატანების შეკრება ხდება საეკლესიო შენატანების დეკრეტით, რომელიც ეკლესიებმა მიიღო. დეკრეტის სავალდებულო ხასიათი ეკლესიის წევრებისთვის შიდასაეკლესიო კანონის ნაწილია, შენატანების გადაუხდელობა შეიძლება სამოქალაქო საქმის აღძვრის საფუძველი გახდეს.

იმ ეკლესიებისა და რელიგიური ერთობებისათვის, რომლებსაც არ ეხება საეკლესიო შენატანების კანონი, არსებობს შესაძლებლობა მოიზიდოს ისინი ადმინისტრაციული აღსრულების გზით. ამჟამად არც ერთი ეკლესია და რელიგიური ერთობა არ იყენებს ამ დებულებას.

X. აღიარებული ეკლესიების და რელიგიური ერთობების სტატუსი საგადასახადო კანონმდებლობაში

საგადასახადო კანონმდებლობის რელიგიასთან დაკავშირებული დებულებები ნაწილობრივ ეფუძნება შემოსავლების კანონს, რომელიც ეკლესიების და რელიგიური ერთობების

საჯარო სამართლის სტატუსიდან გამომდინარეობს. გათვალისწინებულია ასევე ის დებულებები, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს, თუ შემოსავლების კანონით დადგენილია შეღავათები (შემცირება ან განთავისუფლება) კორპორაციებისათვის, რომლებსაც, საზოგადოებრივი სარგებლობის ან საქველმოქმედო მიზნების გარდა, საეკლესიო მიზნებიც აქვს (1961 წლის **Bundesabgabenordnung** - ფედერალური შემოსავლების აქტი, ნაწილი 34-ე).

სულის მოსახსენიებელი შემონიშნულებანი ან შემომნიშველის და მისი ნათესავების სულიერი კეთილდღეობისთვის გაღებული თანხა განთავისუფლებულია მემკვიდრეობის და ჩუქების გადასახადებისგან, იმის მიუხედავად, იყო თუ არა ეს შემონიშნულება გაკეთებული შემომნიშნავის სიცოცხლეში ან მისი სიკვდილის შემდეგ. მოძრავი ქონების სახით გაღებული შემონიშნულებები და ინდივიდებისაგან მიღებული თანხა აღიარებული ეკლესიების ან რელიგიური ერთობების მოქმედი ინსტიტუციებისთვის, რომლებიც რელიგიურ მიზნებს ემსახურება, სრულიადაა განთავისუფლებული მემკვიდრეობის და ჩუქების გადასახადისგან (**Erbschafts- und Schenkungssteuergesetz** - მემკვიდრეობის და ჩუქების კანონი, ნაწილი მე-15(1)(13)-ის და მე-14(ა) და (ბ)-ის თანახმად)¹⁴.

პოლონეთში სამოქალაქო საეკლესიო სამართლის დებულებები შეიძლება დავეყოს ორ ჯგუფად: პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება ის დებულებები, რომლებიც ყველა ეკლესიას და რელიგიურ გაერთიანებას ეხება (ზოგადი კონფესიური კანონი) და მეორე ჯგუფში შემავალი დებულებები, რომლებიც ეხება ცალკეულ ეკლესიას და რელიგიურ გაერთიანებას (კერძო კონფესიური კანონი). 1997 წლის კონსტიტუცია და 1989 წლის კანონი, რომლებიც იძლევა სინდისისა და აღმსარებლობის თავისუფლების გარანტიას, მიეკუთვნება პირველ ჯგუფს.

პოლონური კანონმდებლობის ყველაზე მნიშვნელოვანი წყაროა 1997 წლის 2 აპრილის რესპუბლიკის კონსტიტუცია. კონსტიტუცია ეხება რელიგიასთან დაკავშირებულ საკითხებს. 87-ე მუხლის შესაბამისად, რესპუბლიკის ძირითად სამართლებრივ წყაროს განეკუთნება შემდეგი სამართლებრივი აქტები: კონსტიტუცია, რატიფიცირებული საერთაშორისო ხელშეკრულებები, კანონები და დადგენილებები. სამართლებრივი აქტების ყველა ამ კატეგორიაში სხვადასხვა დონეზე გვხვდება რელიგიის შესახებ კანონის ელემენტები, ამიტომ აუცილებელია ისინი აქ განვიხილოთ.

თავად კონსტიტუცია შეიცავს რელიგიასთან დაკავშირებულ რამდენიმე დებულებას, რომლებიც ეხება ეკლესიების და სხვა რელიგიური გაერთიანებების სამართლებრივ სტატუსს (მუხლი 25-ე), ნაციონალური და ეთნიკური უმცირესობების უფლებას, შეინარჩუნონ თავიანთი რელიგიური თვითმყოფადობა (მუხლი 35-ე), რელიგიურ განათლებას სკოლებში (მუხლი 48-ე), რელიგიის თავისუფლებას (მუხლი 53-ე) და შეკრების თავისუფლებას (მუხლი 57-ე).

აღსანიშნავია კონსტიტუციის პრეამბულა, რომელიც შეიცავს **Invocatio Dei**-ს დამიღებულია დიდი ხნის მსჯელობის შედეგად: „...პოლონელი ერი – რესპუბლიკის ყველა მოქალაქე, ისინიც, ვისაც აქვს უფლის, როგორც სიმართლის, ჭეშმარიტების, სიკეთისა და სილამაზის წყაროს რწმენა და ისინიც, ვინც არ იზიარებენ ამ რწმენას, მაგრამ პატივს სცემენ სხვა წყაროებიდან გამომდინარე ღირებულებებს...“. ეს პრეამბულა წარდგენილი იყო, როგორც ევროპის კონსტიტუციის შესაძლო მუხლი.

რაც შეეხება ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების სამართლებრივ სტატუსს, ფუნდამენტური მნიშვნელობის მატარებელია 25-ე მუხლი, რომელიც აცხადებს შემდეგს:

1. ეკლესიებსა და სხვა რელიგიურ გაერთიანებებს უნდა ჰქონდეს თანაბარი უფლებები.
2. პოლონეთის რესპუბლიკის სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები უნდა იყოს

14. რიჩარდ პოტზი, სახელმწიფო და ეკლესია ავსტრიაში. ნიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერპარდ რობერსი, თბილისი 2011წ.

მიუკერძოებელი პიროვნული მრწამსის, რელიგიური თუ ფილოსოფიური, ან ცხოვრებისეული შეხედულებების საკითხებში და უზრუნველყოფდეს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი გამოხატვის თავისუფლებას....

3. ეკლესიების და სხვა რელიგიური გაერთიანებების და სახელმწიფოს ურთიერთობა დამყარებული უნდა იყოს როგორც მათი ავტონომიისა და ორმხრივი დამოუკიდებლობის აღიარების პრინციპზე, ასევე ინდივიდუალური და საზოგადოებრივი კეთილდღეობისათვის ზრუნვის პრინციპზე.

4. ურთიერთობა პოლონეთის რესპუბლიკასა და რომაულ-კათოლიკურ ეკლესიას შორის უნდა დარეგულირდეს ვატიკანთან დადებული საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და საკანონმდებლო აქტით.

5. ურთიერთობა პოლონეთის რესპუბლიკას და სხვა ეკლესიებსა და რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის უნდა დარეგულირდეს საკანონმდებლო აქტით, რომელსაც იღებენ ხელშეკრულების შესაბამისად თავიანთ წარმომადგენლებსა და მინისტრთა საბჭოს შორის შეთანხმების შედეგად.

1-დან მე-4 ნაწილამდე არანაირი სპეციფიკური საკამათო საკითხი არ ფიგურირებს. რაც შეეხება მე-5 ნაწილს, ეკლესიებისა და რელიგიური ორგანიზაციების წარმომადგენლები აღნიშნავენ, რომ კონსტიტუციაზე მუშაობის პროცესში მიღწეული შეთანხმებები არ სრულდება. უფრო მეტიც, მოლაპარაკებები თითქმის არც დაწყებულა. სხვადასხვა ეკლესიასა და რელიგიურ გაერთიანებებთან სახელმწიფოს ურთიერთობის შესახებ არსებული კანონები სახელმწიფოს მხრიდან ცალმხრივ აქტებად შეიძლება მივიჩნიოთ. სამართლებრივი თვალსაზრისით, ეკლესიებსა და რელიგიურ გაერთიანებებს თეორიულად ერთი და იგივე უფლებები აქვთ, პრაქტიკულად კი არსებობს გარკვეული თვალშისაცემი სხვაობა, კერძოდ, რომაულ-კათოლიკური სამღვდელოების გარკვეული პრივილეგია და გავლენა, რაც დაკავშირებულია მათ მნიშვნელოვან რიცხოვრივ უპირატესობასთან სხვა დენომინაციების სამღვდელოებასთან

შედარებით.

კონსტიტუციის 53-ე მუხლი ასევე მრავალმხრივია და შედგება შვიდი ნაწილისგან. მისი პირველი ნაწილის შესაბამისად, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლება გარანტირებულია ყველასათვის. ეს თავისუფლება მოიცავს (ნაწილი მე-2) უფლების გამოყენების მრავალ ფორმას, მათ შორის, მშობელთა უფლებას თავიანთი შვილების რელიგიური და მორალური განათლების და სწავლების უზრუნველყოფაზე. მე-5 ნაწილში მოცემული რელიგიური თავისუფლების შეზღუდვები ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპულ კონვენციაში მოცემული პრინციპების მსგავსია. გარკვეული შეზღუდვები აუცილებელია სახელმწიფოს უშიშროების, საზოგადოებრივი წესრიგის, ჯანმრთელობის, მორალისა და სხვათა თავისუფლებისა და უფლებების დაცვისათვის. მუხლი 85(3)-ის შესაბამისად, რელიგიური შეხედულებებისა და მორალური მრწამსის საფუძველზე შესაძლებელია სამხედრო სამსახურის ჩანაცვლება ალტერნატიული სამოქალაქო სამსახურით.

კონსტიტუციის პარალელურად, 1989 წლის 17 მაისს მიღებული კანონი (ქვემოთ მოხსენიებული 1989 წლის კანონის სახელით), რომელიც იძლევა სინდისისა და აღმსარებლობის თავისუფლების გარანტიას, პოლონეთში სამოქალაქო საეკლესიო კანონის მთელი სისტემის საფუძველია. ეს კანონი ძალაში შევიდა 1989 წლის 4 ივნისის ისტორიულ არჩევნებამდე ორი კვირით ადრე, ანუ პოლიტიკური სისტემის ცვლილებამდე. კანონის მე-7 მუხლის მიხედვით, რესპუბლიკის ტერიტორიაზე მცხოვრებ სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეებს აქვთ ისეთივე კონფესიური თავისუფლება, როგორც პოლონეთის მოქალაქეებს.

1989 წლის კანონის მე-10 მუხლის თანახმად, პოლონეთის რესპუბლიკა საერო (სეკულარული) სახელმწიფოა და იგი რელიგიისა და მსოფლმხედველობის საკითხებში ნეიტრალურია. ამავე კანონის მე-16 მუხლის თანახმად, სახელმწიფო თანამშრომლობს ეკლესიებსა და რელიგიურ ორგანიზაციებთან მშვიდობის შენარჩუნების,

სახელმწიფოს განვითარებისა და საზოგადოების კეთილდღეობის საკითხებში. ეს თანამშრომლობა ასევე გამოიხატება პოლონეთის კულტურული მემკვიდრეობის – რელიგიური ლიტერატურის, ხელოვნებისა და არქიტექტურული ძეგლების - აღდგენასა და დაცვაში (მუხლი მე-17). ტერმინი თანამშრომლობა აგრეთვე გამოიყენება კონკორდატსა და სხვა კანონებში.

1. ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების სამართლებრივი სტატუსი

პოლონეთის კანონმდებლობა, კერძოდ, საჯარო სამართალი, არ ცნობს ეკლესიებისა და სარწმუნოებრივი გაერთიანებების კორპორაციულ სამართლებრივ სტატუსს. დღეისათვის ასეთი სტატუსი მინიჭებული აქვს მხოლოდ სახელმწიფოს ტერიტორიულ ერთეულებს. განსხვავება ეკლესიებსა და სარწმუნოებრივ გაერთიანებებს შორის გამოიხატება რეგისტრაციის მეთოდში, თუმცა ყველა კანონიერად რეგისტრირებულ ორგანიზაციას აქვს ერთნაირი იურიდიული უფლებები. ეკლესიები და სარწმუნოებრივი გაერთიანებები მათი აღიარების ან რეგისტრაციის შესაბამისად შეიძლება დავეყოთ ორ ჯგუფად:

1. ისინი, ვინც ფუნქციონირებს იმ სპეციალური კანონის თანახმად, რომელიც განსაზღვრავს ურთიერთობებს სახელმწიფოსა და გარკვეულ ეკლესიებსა და სარწმუნოებრივ გაერთიანებებს შორის, და
2. ისინი, ვინც ფუნქციონირებს 1989 წლის კანონის საფუძველზე და იძლევა სინდისისა და კონფესიური თავისუფლების გარანტიას, ამასთან შექმნა საერთო სტრუქტურა ყველა ეკლესიისა და სარწმუნოებრივი გაერთიანებისათვის პოლონეთში.

150-ზე მეტი აღიარებული ან რეგისტრირებული ეკლესიიდან და რელიგიური გაერთიანებიდან მხოლოდ 14 მიეკუთვნება პირველ ჯგუფს. აღსანიშნავია, რომ ეს ჯგუფი შეიცავს ყველაზე დიდ და ამავე დროს, ყველაზე ძველ რელიგიურ გაერთიანებებს (გამონაკლისია იელოვას მონაწილის გაერთიანება, რომელიც სიდიდით

მეოთხე გაერთიანებაა და მოქმედებს 1989 წლის კანონის საფუძველზე).

პირველ ჯგუფს ქრონოლოგიურად მიეკუთვნება შემდეგი ეკლესიები და რელიგიური გაერთიანებები (ფრჩხილებში მითითებულია შესაბამისი კანონი ან დადგენილება თარიღით): აღმოსავლეთის ძველი წესის ეკლესია (რესპუბლიკის პრეზიდენტის დადგენილება, 1928 წლის 22 მარტი), ისლამური რელიგიური გაერთიანება (1936 წლის 21 აპრილი), ყარაიმული რელიგიური გაერთიანება (1936 წლის 21 აპრილი), კათოლიკური ეკლესია (1989 წლის 17 მაისი), პოლონეთის ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესია (1991 წლის 4 ივლისი), აუგსბურგის კონფესიის ეკლესია პოლონეთის რესპუბლიკაში (ამის შემდგომ ნოდებული ლუთერანულ ეკლესიად, 1994 წლის 13 მაისი), პროტესტანტულ-რეფორმისტული ეკლესია (1994 წლის 13 მაისი), პროტესტანტულ-მეთოდისტური ეკლესია (1995 წლის 30 ივნისი), ქრისტიან ბაპტისტთა ეკლესია (1995 წლის 30 ივნისი), მეშვიდე დღის ადვენტისტთა ეკლესია (1995 წლის 30 ივნისი), პოლონურ-კათოლიკური ეკლესია (1995 წლის 30 ივნისი), იუდაიზმის რჯულის გაერთიანებათა კავშირი (1997 წლის 20 თებერვალი), მარიავიტთა კათოლიკური ეკლესია (1997 წლის 20 თებერვალი), მარიავიტული ძველი კათოლიკური ეკლესია (1997 წლის 20 თებერვალი), სახარების რწმენის ეკლესია (1997 წლის 20 თებერვალი).

სხვადასხვა დონისა და ტიპის საეკლესიო დაწესებულებების აღიარებით ზემოხსენებულმა კანონებმა იურიდიული პირის სტატუსი მიანიჭა სხვადასხვა კონფესიურ დაწესებულებას. კონკორდატმა აღიარა კათოლიკური ეკლესიის, როგორც იურიდიული პირის სტატუსი, იმ პირობით, რომ იგი მინიჭებულია საეკლესიო სამართლის შესაბამისად. იშვიათ შემთხვევებში ამ სტატუსის მინიჭება ხდება აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელის დადგენილების საფუძველზე. ამგვარი შემთხვევებია – კათოლიკური ორგანიზაცია „Caritas“, პროტესტანტული „Diaconic Work“ ან ტელერადიო სამაუნწყებლო ორგანოს „Orthodoxia“-ს დაფუძნება.

1998 წლიდან შესაძლებელი გახდა ჯგუფის მიერ ეკლესიის ან რელიგიური გაერთიანების რეგისტრაციაზე განაცხადის შეტანა. ჯგუფი უნდა შედგებოდეს, სულ მცირე, 100 ქმედუნარიანი პოლონელი მოქალაქისგან. 1989 წლის კანონის პირველ ვერსიაში წევრთა მინიმალური რაოდენობა შემოიფარგლებოდა 15 პიროვნებით. ამან რიგ შემთხვევებში გამოიწვია არაკეთილსინდისიერი დამოკიდებულება განსაკუთრებით სამხედრო სამსახურის მიმართ საბაჟო და საგადასახადო შეღავათებთან დაკავშირებით. აღმასრულებელი ხელისუფლება უფლებამოსილია რეგისტრაციაში გაატაროს რელიგიური გაერთიანება 1989 წლის კანონის და 1999 წლის 31 მარტის ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების რეგისტრაციასთან დაკავშირებული დადგენილების შესაბამისად. ეს განაცხადი უნდა შეიცავდეს შემდეგ დოკუმენტებს: წევრთა ჩამონათვალს, ინფორმაციას ძირითადი მიზნების, დოქტრინის პრინციპებისა და რიტუალური საქმიანობის შესახებ, ასევე ადგილმდებარეობის, დაქვემდებარებული პირების და სტატუსის შესახებ. 1989 წლიდან დაახლოებით 150 ეკლესიამ და რელიგიურმა გაერთიანებამ გაიარა რეგისტრაცია, 48 განმცხადებელს კი ეთქვა უარი. ზოგიერთმა ეკლესიამ და რელიგიურმა გაერთიანებამ განმეორებით მიიღო უარი ფორმალური კრიტერიუმების შეუსაბამობის მიზეზით. ეს კრიტერიუმი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-9(2) მუხლის შესაბამისია. შესაბამისი უფლებამოსილი პირი ამონებს, შეესაბამება ეკლესიის ან რელიგიური გაერთიანების მიზნები და დოქტრინა საზოგადოებრივი წესრიგის და ქვეყნის უშიშროების მოთხოვნებს თუ იგი მიმართულია სიცოცხლისა უფლებისა და მორალის საყოველთაო ნორმების წინააღმდეგ. 2002 წელს სწორედ ამ მიზეზით ეთქვა უარი რეგისტრაციაზე ორგანიზაციას, რომელსაც სურდა ადამიანის კლონირება. იგივე გადაწყვეტილება მიიღო ადმინისტრაციულმა სასამართლომ (NSA) 1999 წლის 22 იანვარს.

1997 წელს პრემიერ-მინისტრმა შექმნა მინისტრთა კომიტეტი, რომელიც ახალი რელიგიური მიმდინარეობების საკითხებს განიხილავს. 2000 წელს ამ კომიტეტმა

გამოაქვეყნა მოხსენება „სექტების საქმიანობასთან დაკავშირებული ზოგიერთ მოვლენის შესახებ“, რომელიც ზოგადი ხასიათის ინფორმაციას შეიცავდა. არ დაარსებულა სპეციალური ორგანო, რომელიც გააკონტროლებდა სექტების მოღვაწეობას. 2002 წელს კომიტეტმა საქმიანობა შეწყვიტა (2002 წლის 22 მარტის ბრძანება). მაგალითისათვის: პოლონეთში ძალიან აქტიურად მოღვაწეობენ დომინიკანელები, ისინი თავიანთ მონასტრებში აარსებენ ე.წ. სექტის ცენტრებს, რომლებშიც აგროვებენ ინფორმაციას სექტების საქმიანობაზე და ეხმარებიან სექტის შევიწროებულ წევრებსა და მათ ოჯახებს.

II. ეკლესიების დაფინანსება

1989 წლის კანონის მე-10 მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფო ორგანიზაციებს უფლება არ აქვთ ფინანსური დახმარება გაუწიონ ეკლესიებსა და რელიგიურ ორგანიზაციებს. თუმცა, კანონით, გათვალისწინებულია გარკვეული გამონაკლისებიც. ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების არსებობა და ფუნქციონირება შესაძლებელია მორწმუნეთა ნებაყოფლობითი შემოწირულობებით. პოლონეთში არ არსებობს ეკლესიის დაბეგვრის ტრადიცია, თუმცა განიხილავენ მისი შემოღების შესაძლებლობას. ყველა ეკლესიისა და რელიგიური გაერთიანებისთვის ძირითადი საარსებო წყაროა ე.წ. კვირა დღის შემოწირულობა, ნათლობიდან შემოსული გადასახადი, ასევე ქორწინებიდან, დაკრძალვიდან და ყოველწლიური „პასტორული ვიზიტის“ (ჩვეულებრივ „კოლფდა“-დ წოდებული) შედეგად მიღებული შემოსავალი, რომელიც პოლონეთის მთელ ტერიტორიაზე მიმდინარეობს შობის პერიოდში, ძირითადად იანვარში: მღვდელი ან რომელიმე სხვა სასულიერო პირი ეწვევა სახლში მრევლის ყველა წარმომადგენელს, ვისაც აქვს ამის სურვილი და ესაუბრება მათ რელიგიასა და საზოგადოებრივ ცხოვრებასთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხზე.

ეკლესიის ქონება და შემოსავალი ექვემდებარება დაბეგვრას, თუმცა რეალურად, ხშირ შემთხვევაში, გადასახადისგან

განთავისუფლების იურიდიული საფუძველის არსებობიდან გამომდინარე ეკლესიები და რელიგიური გაერთიანებები იშვიათად თუ იხდიან გადასახადს თავიანთი არაეკონომიური საქმიანობისთვის. ისინი ვალდებული არიან, გადაიხადონ გადასახადი ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში, ასევე - საშემოსავლო გადასახადი თავიანთი შემოსავლის იმ ნაწილიდან, რომელიც არ ხმარდება რელიგიურ ცერემონიებსა და შენობების რეკონსტრუქციას. 1998 წლის 20 ნოემბრის კანონის თანახმად, ყველა ეკლესიის და რელიგიური გაერთიანების სამღვდლოება ვალდებულია კვარტალურად გადაიხადოს საბოლოო გადასახადი, რომელიც პასტორისთვის განისაზღვრება მრევლის სიდიდით, ხოლო ვიკარისთვის - მრევლის სიდიდეს დამატებული ქალაქის სიდიდით.

მემარცხენეები ფიქრობენ ცვლილებების შეტანას ამ პრაქტიკაში: დღეისთვის გადასახადის გადამხდელებს შეუძლიათ სავალდებულო გადასახადს გამოაკლონ თავიანთი შემოსავლის 10%-ზე მეტი ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების შემოწირულობისთვის. წინადადებაა შეამცირდეს ეს თანხა წელიწადში დაახლოებით 80 ევრომდე, რაც საშუალო შემოსავლის 1%-ზე ნაკლებია. ამასთან, არჩევნებისათვის გამოყოფილი ფულიც დაექვემდებარება დაბეგვრას 19%-ით. ამგვარად ეკლესიები და რელიგიური გაერთიანებები დგება თანაბარ პირობებში სხვა იურიდიულ პირებთან, რაც ეწინააღმდეგება პოლონურ ტრადიციას.

თავისი მოვალეობის შესრულებისათვის სამღვდლო პირი სახელმწიფოსგან ანაზღაურებას არ იღებს. მისი შრომა ანაზღაურდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ იგი მუშაობს რელიგიის პედაგოგად სკოლაში. 1990/91 სასწავლო წელს, მაშინ, როცა მრავალი წლის შემდეგ აღდგა რელიგიური სწავლება სკოლებში, ეკლესიამ უარი თქვა რელიგიის პედაგოგების ანაზღაურებაზე, ვინაიდან სახელმწიფოში არსებობდა ფინანსური კრიზისი (ეს განსაკუთრებით ეხებოდა მღვდლებსა და მონაზვნებს კომუნისტური რეჟიმის დამხობის შემდეგ. სულ უფრო იზრდება რელიგიის საერო (არასასულიერო) პედაგოგთა რიცხვი). ამან გამოიწვია შეუსაბამო პოლონეთის შრომის

კანონთან, ვინაიდან პიროვნებას არ შეიძლება უარი ეთქვას შრომის ანაზღაურებაზე. იმ შემთხვევაში, როცა საქმე ეხება სოციალურ დაზღვევას, თითოეული სამღვდლოების წარმომადგენელი თავად არის პასუხისმგებელი საკუთარ შემონატანზე. რელიგიური ორდენის ხელმძღვანელი პასუხისმგებელია ამ ორდენის წევრთა შემონატანზე. სამღვდლოების წარმომადგენელი იხდის თანხის 20%-ს თვითონ, ხოლო დანარჩენი ივსება ეკლესიის ფონდიდან. ეკლესიის ფონდი შეიქმნა 1950 წელს, მას შემდეგ, რაც მრავალ ეკლესიასა და რელიგიურ გაერთიანებას ჩამოერთვა ქონება. თავდაპირველად იგი არსებობდა მხოლოდ ქალაქებში, სრულფასოვნად კი ფონდი გასული საუკუნის 90-იან წლებში ამოქმედდა.

დღეისთვის მნიშვნელოვანი საკითხია ეკლესიის ქონების რესტიტუცია, ეგრეთ ნოდებული „რეგულაციის პროცესი“. პოლონეთში ეკლესია, მათ შორის კათოლიკურიც, არასოდეს ყოფილა დიდი მიწის მფლობელი (მთლიანობაში იგი ფლობდა დაახლოებით 150 000 ჰექტარს). მიუხედავად ამისა, ომის შემდეგ მათ ჩამოართვეს ქონების უდიდესი ნაწილი. რესტიტუციის პროცესს საფუძვლად დაედო რამდენიმე კანონი. ამ პროცესზე პასუხისმგებლები არიან ე.წ. „რეგულაციის კომიტეტები“ – შერეული კომიტეტები, რომლებიც შინაგან საქმეთა სამინისტროს და ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების წარმომადგენლებისგან შედგება. ისინი საარბიტრაჟო სასამართლოს ფუნქციას ასრულებენ. სულ ხუთი კომიტეტი არსებობს: ცალკეულ რელიგიურ გაერთიანებათა კომიტეტები (ანუ კათოლიკური ეკლესია, ლუთერანული ეკლესია, მართლმადიდებელი ეკლესია და ებრაელთა რელიგიური გაერთიანება) და გენერალური კომიტეტი, რომელიც 1989 წლის კანონის შესწორების საფუძველზე დაარსდა. გენერალური კომიტეტის საქმიანობას განსაზღვრავს აღმასრულებელი ხელისუფლების ხელმძღვანელის 2000 წლის 9 თებერვლის დადგენილება. ეს კომიტეტი განიხილავს სხვა ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების მოთხოვნებსაც (რეფორმისტული ეკლესია, მეთოდისტთა ეკლესია, ბაპტისტური ეკლესია, ადვენტისტთა ეკლესია) და 22 წევრისაგან

შედეგა: ხელისუფლების 4 წარმომადგენლისა და ეკლესიებისა და რელიგიური გაერთიანებების 18 წარმომადგენლისგან. ყველა ამ კომიტეტის გადანწყვეტილება სასამართლოს გადანწყვეტილების ტოლფასია.

ცალკე განხილვის საგანია ებრაული გაერთიანებების მოთხოვნები, ვინაიდან ისინი ძირითადად ეხება იმ ქონების რესტიტუციას, რომელიც მათ ჩამოართვეს გერმანიის რეიხმა 1933-1945 წწ.-ში. აღსანიშნავია, რომ ეკლესიის ქონების რესტიტუციის დოკუმენტი განსაკუთრებულია პოლონეთის სამართლებრივ სისტემაში, ვინაიდან დღემდე არ არსებობს „რეპრივატიზაციის კანონი“¹⁶.

ლატვიაში არ არსებობს სახელმწიფო რელიგია. ლატვიის რესპუბლიკის კონსტიტუციაში არ მოიხსენიება არც ერთი კონკრეტული რელიგია. ლატვიის კანონმდებლობა (ლიტვის კანონმდებლობისგან განსხვავებით) არ ითვალისწინებს “ტრადიციულ” კონფესიათა ცნებას. ამგვარი განმარტება არ არის არც “რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” კანონში. ამასთან, სამოქალაქო სამართალი მიუთითებს იმ კონფესიებს, რომელთაც აქვთ ქორწინების ჩატარების უფლება და ისინი “ტრადიციულად” იწოდებიან. ესენია ლუთერანული, კათოლიკური, მართლმადიდებლური, ძველმორწმუნე, მე-თოდისტური, ბაპტისტური, მეშვიდე დღის ადვენტისტური ეკლესიები და იუდეური რელიგიური საზოგადოებები.

სხვადასხვა რელიგიურ საზოგადოებებს შორის ძირითადად კეთილმეგობრული ურთიერთობებია. ეკუმენიზმი ქვეყანაში შედარებით ახალი ცნებაა და ტრადიციულ რელიგიებს ამ კონცეფციის მიმართ აშკარად გამოსატყუი თავშეკავებული პოზიცია აქვთ. სახელმწიფოსა და რელიგიურ ორგანიზაციებს შორის ურთიერთობებს არეგულირებს რელიგიურ საქმეთა საბჭო, რომელიც რელიგიურ ორგანიზაციათა მოთხოვნისამებრ ეხმარება მათ საორგანიზაციო, სამართლებრივი

და სხვა საკითხების გადანწყვეტაში. სახელმწიფო აღიარებს მშობლების და კანონით გათვალისწინებული მეურვეების უფლებებს, მისცენ ბავშვებს თავიანთი რელიგიური შეხედულებების შესაბამისი განათლება. “რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” კანონის მე-5(3) მუხლის თანახმად, სახელმწიფო აღიარებს მშობლებისა და მეურვეების უფლებას, შვილები აღზარდონ თავიანთი რელიგიური მრწამსის თანახმად.

2002 წლის 12 სექტემბერს, პარლამენტში რატიფიცირებული იქნა ვატიკანთან ხელშეკრულება და “რელიგიურ ორგანიზაციათა შესახებ” კანონს ახალი, მე-7(5) მუხლი დაემატა, რომლის მიხედვითაც “სპეციალური კანონები უნდა არეგულირებდეს ურთიერთობებს სახელმწიფოსა და რელიგიურ გაერთიანებებს შორის”. ამ ცვლილებაში არ არსებობს მითითება სხვა ეკლესიებთან ხელშეკრულების შესახებ, რადგანაც პარლამენტის ადამიანთა უფლებების დაცვისა და საზოგადოებრივ საქმეთა კომიტეტის თვალსაზრისით, სამართლებრივად სავალდებულო ხელშეკრულებები მხოლოდ გაართულებდა ურთიერთობას სახელმწიფოსა და ეკლესიებს შორის.

2004 წლის 8 ივნისს ლატვიის მთავრობამ ხელშეკრულებები გააფორმა შვიდ ტრადიციულ კონფესიასთან.

ლატვიაში იურიდიული პირის სამართლებრივი სტატუსი განსაზღვრულია სამოქალაქო კანონით, მაგრამ რელიგიურ ორგანიზაციათა სტატუსი და რეგისტრაციის წესები რეგულირდება 1995 წლის 7 სექტემბრის კანონით “რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ”. სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების (პროფკავშირებისა და სამეწარმეო პირების გარდა) საქმიანობა რეგულირდება “საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა A და მათი ასოციაციების შესახებ” კანონით. ლატვიაში რელიგიური ჯგუფების რეგისტრაცია არ მოითხოვება, მაგრამ კანონი რელიგიურ ორგანიზაციებს რეგისტრაციის შემთხვევაში გარკვეულ უფლებებსა და პრივილეგიებს ანიჭებს (იურიდიული პირის სტატუსი ქონების საკუთრებისათვის, ფინანსური ტრანზაქციები, დონორებისათვის საგადასახადო შეღავათები).

16. მიხაელ რინკოვსკი, სახელმწიფო და ეკლესია პოლონეთში. წიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

რეგისტრაცია აადვილებს საზოგადოებრივი თავშეყრის წესებსაც.

“რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” კანონის მიხედვით 25 სრულწლოვან პირს, რომლებიც დარეგისტრირებული არიან ლატვიის მოქალაქეთა რეესტრში და იზიარებენ ერთ აღმსარებლობას, შეუძლიათ რელიგიური ორგანიზაციის დაარსება. ერთი და იმავე დენომინაციის ათ და მეტ დარეგისტრირებულ კონგრეგაციას შეუძლია რელიგიური ასოციაციის ჩამოყალიბება. როგორც კანონით “რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” არის გათვალისწინებული, რელიგიური ორგანიზაციები (საეკლესიო კონგრეგაციები, რელიგიური თემები და ეპარქიები), სემინარიები, მონასტრები და დიაკონური ინსტიტუტები უნდა დარეგისტრირდნენ. მხოლოდ რელიგიური ასოციაციის სტატუსის მქონე ეკლესიებს შეუძლიათ თეოლოგიური სკოლებისა თუ მონასტრების დაარსება.

რელიგიურ საქმეთა საბჭო არის სახელმწიფო ორგანო, რომელსაც იუსტიციის სამინისტრო უწევს ზედამხედველობას, რომელიც თავის მხრივ მინისტრთა საბჭოს დადგენილებების შესაბამისად მოქმედებს. რელიგიის საქმეთა საბჭო იურიდიული პირია. თავისი კომპეტენციის ფარგლებში ის უზრუნველყოფს სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებასა და რელიგიურ საქმეთა კოორდინაციას, აგვარებს სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის ურთიერთობების საკითხებს და მონიტორინგს უწევს იმ დადგენილებების მუშაობას, რომელიც სახელმწიფოში რელიგიის საქმიანობას ეხება. იგი განხილვისათვის ამზადებს წინადადებებს, რომლებიც მიზნად ისახავს ლატვიის კონსტიტუციისა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების გათვალისწინებით აღმოფხვრას რელიგიასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტები. რელიგიურ საქმეთა საბჭოს თავმჯდომარე პასუხისმგებელია საბჭოს მუშაობასა და მისი ფუნქციების შესრულებაზე. კანონები რელიგიური ორგანიზაციების შეიქმნება შეიცავდეს წესდებებს, რომელიც არეგულირებს ორგანიზაციის საშინაო საქმეებს. რელიგიურ საქმეთა საბჭომ განაცხადები ერთი თვის ვადაში უნდა განიხილოს.

რელიგიურ საქმეთა საბჭოში რეგისტრაციის შედეგად რელიგიურ ორგანიზაციებს იურიდიული პირის სტატუსი ენიჭებათ. ლატვიის რესპუბლიკის კანონმდებლობით რეგისტრაცია აუცილებელი არ არის რწმენის თავისუფლების გამოხატვისთვის. ყველა დაურეგისტრირებელ რელიგიურ ჯგუფს უფლება აქვს ჩაატაროს წირვა, რელიგიური რიტუალები და ცერემონიები და განახორციელოს საქველმოქმედო საქმიანობა, თუ ეს კანონს არ ეწინააღმდეგება.

“რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” კანონის პირველი მუხლის მიხედვით რელიგიური საქმიანობა მოიცავს რელიგიის, რწმენისა და კულტის საჯაროდ დემონსტრირებას, რელიგიური ცერემონიალებისა და რიტუალების ჩატარებას და რელიგიურ სწავლებას ქადაგების გზით. იურიდიული პირის სტატუსის მიღების შემდეგ რელიგიურ ორგანიზაციას შეუძლია: (1) ორგანიზება გაუწიოს საჯარო მსახურებას; (2) დააარსოს მონასტრები და საგანმანათლებლო დაწესებულებები, სადაც იმოღვაწეებენ ამ ორგანიზაციის სასულიერო პირები; (3) რელიგიური საქმიანობა განახორციელოს საავადმყოფოებში და სტაციონარებში, სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში და ეროვნულ შეიარაღებულ ძალებში; (4) გამოიყენოს რელიგიური სიმბოლოები იმ დებულებების შესაბამისად, სადაც მითითებულია, რომ “მხოლოდ რელიგიურ ორგანიზაციებს ან მათ მიერ დაარსებულ დაწესებულებებს აქვთ უფლება, თავიანთ ოფიციალურ ფორმებში და ბეჭდებში გამოიყენონ რელიგიურ ორგანიზაციათა დასახელებები და სიმბოლოები.”

რელიგიურ ორგანიზაციათა ფინანსურ საქმიანობასთან დაკავშირებული საკითხების მარეგულირებელი კანონებიდან შეიძლება აღინიშნოს:

- “რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” კანონის მე-15 მუხლის თანახმად ამ ორგანიზაციებს აქვთ ბიზნესში ჩართვის უფლება. თუ ორგანიზაციის შემოსავლები ერთ კალენდარულ წელიწადში აღემატება მინიმალური თვიური ხელფასის ხუთასმაგ ოდენობას, რელიგიურ ორგანიზაციას უფლება აქვს, დააარსოს კომპანია და აწარმოოს ამ

კომპანიის საქმიანობა “მენარმეობის შესახებ” კანონის შესაბამისად;

- “მენარმეობის შესახებ” კანონის თანახმად რელიგიურ ორგანიზაციებს უფლება აქვთ, ჩაერთონ ბიზნესში, დააარსონ კომპანიები და შეიძინონ სხვადასხვა კომპანიების აქციები;
- “რელიგიური ორგანიზაციების შესახებ” კანონის მე-16 მუხლის თანახმად რელიგიურ ორგანიზაციებს შეუძლიათ იქონიონ უძრავი და მოძრავი ქონება, თუმცა, მათ ეკრძალებათ საეკლესიო შენობების და სარიტუალო ძეგლების დაგირავება, ხოლო კრედიტორებს – აღნიშნული საგნების მიღება/დაუფლება.

მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი ეხება რელიგიური ორგანიზაციების გადასახადებისგან განთავისუფლებას:

- “უძრავი ქონების გადასახადის შესახებ” კანონის თანახმად რელიგიური ორგანიზაციის კუთვნილებაში არსებული და რელიგიური საქმიანობის მიზნით გამოყენებული უძრავი ქონება 2001 წლის 1 იანვრიდან არ იბეგრება;
- “დამატებითი ღირებულების გადასახადის შესახებ” კანონის თანახმად რელიგიური ორგანიზაციების მიერ გაწეული რელიგიური, რიტუალური და სხვა არამომგებიანი დანიშნულების მომსახურება განთავისუფლებულია დამატებითი ღირებულების გადასახადისგან;
- კომპანიებს, რომლებიც რელიგიური ორგანიზაციებისთვის შეწირულობებს გაიღებენ, ფინანსთა სამინისტროს მიერ გაცემული ნებართვის საფუძველზე შეუძლიათ მოითხოვონ გადასახადებისგან 85%-იანი განთავისუფლება, რასაც “კორპორატიული საშემოსავლო გადასახადის შესახებ” კანონის მე-20 მუხლი ითვალისწინებს. გადასახადებისგან ამგვარი განთავისუფლება არ ვრცელდება ისეთ კომპანიებზე, რომლებსაც ახალი საგადასახადო პერიოდის მეორე თვის პირველი დღისათვის გადასახადელი აქვთ წინა ფისკალური წლის საგადასახადო დავალიანება. კანონის მიხედვით გადასახადისგან ჯამური განთავისუფლება არ შეიძლება აღემატებოდეს კომპანიის სრული საგადასახადო ვალდებულების 20%-ს;
- “ინდივიდუალური საშემოსავლო გადასახადის შესახებ” კანონის თანახმად ფიზიკურ

პირს, რომელიც შეწირულობებს იღებს რელიგიური ორგანიზაციისთვის (ფინანსთა სამინისტროს მიერ გამოცემული ნებართვის საფუძველზე) შეუძლია, ინდივიდუალური საშემოსავლო გადასახადის შესახებ ანგარიშის ჩაბარებამდე ეს თანხა გამოაკლოს თავის დასაბეგრ შემოსავალს. უნდა აღინიშნოს, რომ რელიგიური ორგანიზაციები არ იხდიან კორპორატიულ ან ინდივიდუალურ საშემოსავლო გადასახადს. თუ რელიგიური ორგანიზაციები უცხო ქვეყნებიდან იღებენ ტექნიკურ დახმარებას, ისინი თავისუფლდებიან საბაჟო და დამატებითი ღირებულების გადასახადებისგან;

- რელიგიური ორგანიზაციებს უფლება აქვთ, მიიღონ ჰუმანიტარული დახმარება. ჰუმანიტარული დახმარების ტვირთები საბაჟო და სხვა გადასახადებისგან თავისუფალია კანონით გათვალისწინებული პროცედურის შესაბამისად. ჰუმანიტარული დახმარების მიმღები ორგანიზაციების სია ყოველწლიურად განახლდება მინისტრთა საბჭოს სპეციალური დადგენილებების შესაბამისად¹⁸.

ლიტვაში კონსტიტუციის 43-ე მუხლი უზრუნველყოფს რელიგიური ორგანიზაციების თავისუფლად ფუნქციონირების უფლებას თავიანთი კანონებისა და წესდების შესაბამისად და აცხადებს, რომ ლიტვის რესპუბლიკაში არ არსებობს სახელმწიფო რელიგია. რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების შესახებ კანონის (შემდგომში LRCA) მე-7 მუხლის თანახმად: „რელიგიური გაერთიანება და ასოციაცია არ უნდა ერეოდეს სახელმწიფო ფუნქციებში, ხოლო სახელმწიფო არ უნდა ერეოდეს რელიგიური გაერთიანებისა და ასოციაციის ფუნქციებში“.

ურთიერთდამოუკიდებლობა სახელმწიფოსა და ეკლესიას შორის დაფუძნებულია ორ ძირითად პრინციპზე. პირველი - სახელმწიფო საქმიანობა ემყარება საერო (არასაეკლესიო) პრინციპებს და მეორე - სახელმწიფოს და ეკლესიის ფუნქციონირების და საქმიანობის შიდა არეალი შეუზღუდავია. ამგვარად,

18. რინგოლდს ბალოდისი, სახელმწიფო და ეკლესია ლატვიაში. წიგნში „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერსი, თბილისი 2011წ;

სახელმწიფოს და ეკლესიის ერთმანეთისგან განცალკევება (დამოუკიდებლობა) გულისხმობს, რომ პირველი: ეკლესია და რელიგიური ორგანიზაცია არ ერევა სახელმწიფოს ოფიციალურ საქმიანობაში და არ აწარმოებს სახელმწიფო პოლიტიკას და მეორე: სახელმწიფო არ ერევა იმ ეკლესიების შიდა საქმეებში, რომლებიც ფუნქციონირებენ თავიანთი საკუთარი კანონების და წესდების შესაბამისად. თუმცა სახელმწიფოსა და ეკლესიის ერთმანეთისგან განცალკევება არ გულისხმობს, რომ მათ საერთო არაფერი აქვთ. ტერმინი „განცალკევება“ უფრო ხაზს უსვამს როგორც სახელმწიფოს, ასევე ეკლესიის მნიშვნელობას ლიტვის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ვიდრე გულისხმობს, რომ მათ შორის კონტაქტი არ არსებობს. ნეიტრალიტეტი გულისხმობს, რომ სახელმწიფო და მისი ინსტიტუტები ნეიტრალურია სხვადასხვა მსოფლმხედველობისა და რელიგიის მიმართ. ნეიტრალიტეტი იძლევა სხვადასხვა რელიგიური მსოფლმხედველობის მიმართ ტოლერანტობის და მორწმუნეთა არადისკრიმინაციის გარანტიას.

1. რელიგიური ჯგუფების სამართლებრივი სტატუსი

რელიგიური გაერთიანების ცნება განსაზღვრულია ლიტვის რესპუბლიკის კონსტიტუციასა და რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების შესახებ (LRCA) კანონში. ამ კანონის მე-2 მუხლის შესაბამისად, რელიგიური გაერთიანება იმ ინდივიდთა ჯგუფია, რომელსაც აერთიანებს ერთი და იგივე რელიგიური მისწრაფება. ასოციაცია უნდა შეიცავდეს საერთო ხელმძღვანელობის მქონე, სულ მცირე, ორ რელიგიურ გაერთიანებას. რელიგიური ცენტრი კი რელიგიური ასოციაციის ხელმძღვანელ ორგანოს წარმოადგენს.

ამგვარი განსაზღვრისას, სხვადასხვა რელიგიური ჯგუფის თანაარსებობის უზრუნველსაყოფად, LRCA-ი ამახვილებს ყურადღებას იმაზე, რომ ჯგუფის წევრთა სურვილი შეესაბამებოდეს თავიანთ რელიგიურ მიზნებს. რელიგიური გაერთიანებებისა

და ასოციაციების რეგისტრაცია არ არის სავალდებულო, თუმცა დაურეგისტრირებელი რელიგიური გაერთიანება არაა სამართლის სუბიექტი.

LRCA-ი განსაზღვრავს რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების სამ განსხვავებულ კატეგორიას: „ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებები და ასოციაციები“, „სახელმწიფოს მიერ აღიარებული რელიგიური გაერთიანებები და ასოციაციები“ და „სხვა (არატრადიციული) რელიგიური გაერთიანებები და ასოციაციები“.

LRCA-ი აცხადებს, რომ ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებები და ასოციაციებია ის რელიგიური გაერთიანებები და ასოციაციები, რომლებიც ლიტვის ისტორიული, სულიერი და სოციალური მემკვიდრეობის ნაწილია. მე-5 მუხლში ჩამოთვლილია ლიტვაში არსებული ცხრა ტრადიციული ეკლესია: რომანულ-კათოლიკური, ბერძნულ-კათოლიკური, ევანგელურ-ლუთერანული, ევანგელურ-რეფორმისტული, რუსული მართლმადიდებლური, ძველმორწმუნეების, ებრაული, სუნიტი მუსლიმანებისა და კარაიტე. არატრადიციულ რელიგიურ გაერთიანებასა და ასოციაციას შეიძლება მიენიჭოს სახელმწიფოს მიერ აღიარებული რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების სტატუსი, მას შეუძლია გაიაროს რეგისტრაცია და მიიღოს იურიდიული პირის უფლებები.

LRCA-ის მე-6 მუხლი გვაუწყებს, რომ რელიგიურმა გაერთიანებამ (ასოციაციამ) შესაძლოა მიიღოს აღიარება სახელმწიფოს მხრიდან იმ შემთხვევაში, თუ იგი წარმოადგენს ისტორიული, სულიერი და სოციალური მემკვიდრეობის ნაწილს, არის „მონონებული“ სახელმწიფოს მიერ და მისი სწავლება და წესჩვეულებები არ ეწინააღმდეგება კანონსა და მორალს.

შედეგად, LRCA-ის შესაბამისად, ორივე - როგორც ტრადიციული, ისე აღიარებული - რელიგიური გაერთიანება და ასოციაცია მიჩნეულია ლიტვის კულტურული მემკვიდრეობის ნაწილად. თუმცა აღიარება არ ნიშნავს ტრადიციულობას. საკონსტიტუციო

სასამართლოს 2000 წლის 13 ივნისის გადაწყვეტილების შესაბამისად, „ეკლესიებისა და რელიგიური ორგანიზაციების ტრადიციულად დასახლება არ არის მათი ტრადიციულ ორგანიზაციებად დაფუძნების აქტი, არამედ მათი ტრადიციული ხასიათის და იმავდროულად მათი საზოგადოებასთან ურთიერთობის სტატუსის განაცხადია. ამგვარი აქტი ასახავს რელიგიური კულტურისა და მდგომარეობის განვითარებას საზოგადოებაში“. კანონმდებლის სურვილით, ტრადიცია არც იქმნება და არც უქმდება. ამის შედეგია ტრადიციულ ეკლესიათა ნუსხის დახურვა.

რელიგიურ გაერთიანებებსა და ასოციაციებს შეუძლია მოითხოვოს აღიარება სახელმწიფოს მხრიდან, ლიტვაში მათი პირველადი რეგისტრაციიდან 25 წლის შემდეგ. სახელმწიფო აღიარებას ანიჭებს ლიტვის რესპუბლიკის სეიმი იუსტიციის სამინისტროს დასკვნის მიღების შემდეგ. თუკი მოთხოვნა უარყვეს, მისი თავიდან განხილვა უარიდან 10 წლის შემდეგ ხდება (მუხლი მე-6, LRCA). 2001 წლის 1 ივლისს სეიმმა სახელმწიფოს მხრიდან აღიარებული რელიგიური გაერთიანების სტატუსი მიანიჭა ლიტვის ევანგელურ-ბაპტისტურ გაერთიანებას.

როგორც ტრადიციული, ისე სხვა რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციებისათვის, იურიდიული პირის სტატუსის მიღების პროცედურა დადგენილია ლიტვის რესპუბლიკის კონსტიტუციით, LRCA-ითა და სამოქალაქო კოდექსით.

კონსტიტუციის 43-ე მუხლით, სახელმწიფოს მიერ აღიარებულ რელიგიურ გაერთიანებებს აქვს იურიდიული პირის სტატუსი და კანონი მათგან აღარ ითხოვს რეგისტრაციას, ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების მსგავსად. ახლად დაარსებული (ან ხელახლა დაარსებული) ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებები და ასოციაციები იღებენ იურიდიული პირის სტატუსს თავიანთი ხელმძღვანელების მიერ იუსტიციის სამინისტროში მოხსენებითი ბარათის წარდგენის შემდგომ.

არატრადიციული რელიგიური გაერთიანება და ასოციაცია იღებს იურიდიული პირის სტატუსს იურიდიულ პირთა რეესტრში რეგისტრაციის შემდეგ. გაერთიანებამ შეიძლება გაიაროს რეგისტრაცია იმ შემთხვევაში, თუ მის შემადგენლობაშია ლიტვის რესპუბლიკის მოქალაქეობის მქონე სრულწლოვანი, სულ მცირე, 15 წევრი. რელიგიურმა ასოციაციამ შეიძლება გაიაროს რეგისტრაცია იმ შემთხვევაში, თუ ის შეიცავს, სულ მცირე, ორ გაერთიანებას. რელიგიურმა ცენტრმა შეიძლება გაიაროს რეგისტრაცია იმ შემთხვევაში, თუ ის დაფუძნებულია რელიგიური ასოციაციის წესდების ან სხვა სათანადო დოკუმენტის შესაბამისად.

რელიგიურმა ორგანიზაციამ უნდა წარადგინოს განსახილველად დოკუმენტები იუსტიციის სამინისტროში, LRCA-ით და სამოქალაქო კოდექსით დადგენილი წესის შესაბამისად. სამინისტრო განიხილავს დოკუმენტებს, შეამოწმებს, შეესაბამება თუ არა იგი LRCA-ს და ხომ არ არღვევს ამ რელიგიის საქმიანობა ადამიანის უფლებებს და საზოგადოებრივ წესრიგს. რელიგიური ასოციაცია შეიძლება დარეგისტრირდეს მოთხოვნის წარდგენის თარიღიდან ექვსი თვის განმავლობაში.

კათოლიკური ეკლესიის სუვერენიტეტი აღიარებულია ლიტვის რესპუბლიკასა და ვატიკანს შორის დადებული ხელშეკრულებით, რომელიც ეხება კათოლიკურ ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობის იურიდიულ ასპექტებს. პირველ მუხლში ხაზგასმულია კათოლიკური ეკლესიის და სახელმწიფოს დამოუკიდებლობა და ავტონომია (მუხლი 1(2)), ასევე აღნიშნულია, რომ სოციალური, საგანმანათლებლო და კულტურული საქმიანობის აღსრულებისას კათოლიკურმა ეკლესიამ უნდა იხელმძღვანელოს არა მხოლოდ საეკლესიო სამართლის კანონებით, არამედ სახელმწიფოს მიერ დადგენილი კანონებითაც (მუხლი 4). მე-5 მუხლით სახელმწიფო აღიარებს თავის სფეროში კათოლიკური ეკლესიის სრულ კომპეტენტურობას.

III. ეკლესიების დაფინანსება

სახელმწიფოსა და ეკლესიის ფინანსური ურთიერთობა ძირითადად მოიცავს სახელმწიფოს მხრიდან რელიგიური გაერთიანებების ფინანსურ მხარდაჭერას და მეორე მხრივ - საგადასახადო პოლიტიკას. სახელმწიფოს ეკლესიისთვის ფინანსური მხარდაჭერის ძირითადი სფერო არის განათლება.

LRCA-ის მე-14 მუხლის შესწორება (2000 წლის მაისი) გვაუწყებს, რომ ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების საგანმანათლებლო დაწესებულებები, რომლებიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო სტანდარტების შესაბამის განათლებას, იღებს სახელმწიფო მხარდაჭერასა და დაფინანსებას. 2001 წლის 1 სექტემბრიდან ტრადიციული რელიგიური ასოციაციის ყველა ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლა შესაძლოა იყოს მხარდაჭერილი და დაფინანსებული მთავრობის ან სამთავრობო სტრუქტურის მიერ, ყველა საჭირო პროცედურის შესაბამისად, ბიუჯეტიდან მათთვის ისეთივე თანხის გამოყოფით, როგორც გამოეყოთ სახელმწიფო ან ადგილობრივ სამთავრობო სტრუქტურებს. თანხა განისაზღვრება შესაბამისი სახელმწიფო ან ადგილობრივი საგანმანათლებლო სტრუქტურების დანახარჯის შესაბამისად თითოეულ ბავშვზე ან მოსწავლეზე.

ზემოაღნიშნულ ხელშეკრულებაში ყოველივე ეს უფრო დაწვრილებით არის განსაზღვრული კათოლიკური ეკლესიისთვის. ამ ხელშეკრულების შესაბამისად, კათოლიკურ ეკლესიასთან დაარსებულ სახელმწიფო ან მუნიციპალურ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, ისევე, როგორც არასახელმწიფოებრივ და არამუნიციპალურ კათოლიკურ საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სახელმწიფო სტანდარტის შესაბამისი განათლების მიმცემი პროგრამები დაფინანსებულია საბიუჯეტო ფონდებიდან ისევე, როგორც მსგავსი დონისა და ტიპის სახელმწიფო ან მუნიციპალური დაწესებულებები, ლიტვის რესპუბლიკის მთავრობის ან სამთავრობო სტრუქტურის მიერ დადგენილი პროცედურის შესაბამისად. თუმცა დაარსებულმა დაწესებულებამ უნდა

დააფინანსოს არასახელმწიფო კათოლიკური საგანმანათლებლო დაწესებულების დამატებითი პროგრამები.

სხვა რელიგიური გაერთიანებებისა და ასოციაციების კერძო კონფესიურმა სკოლებმა, რომლებიც იძლევა სახელმწიფოს მოთხოვნის შესაბამის განათლებას, ასევე შეიძლება მიიღოს ფინანსური და სხვა სახის მხარდაჭერა ნაციონალური და მუნიციპალური ბიუჯეტიდან.

საგადასახადო პოლიტიკის მთავარი პრინციპები აღწერილია LRCA-ის მე-16 მუხლში. ამ მუხლის თანახმად, ყველა რელიგიური გაერთიანება, ასოციაცია და ცენტრი განთავისუფლებულია სამემოსავლო გადასახადისგან. კანონის თანახმად, ქონების გაყიდვის შედეგად მიღებული შემოსავალი (შენაწილი), რომელიც არის საქველმოქმედო ხასიათის, ანუ, თუ იგი განსაზღვრულია სამლოცველო სახლების მშენებლობისთვის ან შეკეთება-რესტავრაციისთვის, ასევე საქველმოქმედო, კულტურული და საგანმანათლებლო მიზნებისთვის, დაბეგვრას არ ექვემდებარება. სამღვდლოების და მისი დამხმარე პერსონალის მიერ (გარდა იმ პირებისა, ვინც აღასრულებს სამშენებლო და სარესტავრაციო სამუშაოს) მიღებული შემოსავალი რელიგიური რიტუალის ან მსახურების შესრულების შედეგად პერსონალური სამემოსავლო გადასახადით არ იბეგრება.

საქველმოქმედო შემოწირულობა და რელიგიური პროექტების განვითარების მხარდაჭერა ასევე განთავისუფლებულია გადასახადებისგან. რელიგიური გაერთიანება და ასოციაცია ვალდებულია გადასცეს თავისი სპონსორებისა და საქველმოქმედო ფონდების მონაცემები საგადასახადო ინსპექციას და სტატისტიკის სამთავრობო დეპარტამენტს.

რელიგიური გაერთიანების მიერ იურიდიული პირის სტატუსით საზღვარგარეთიდან ლიტვაში შემოტანილი რელიგიური ხასიათის საქონელი და ლიტერატურა საბაჟო გადასახადს არ ექვემდებარება.

მიუხედავად ამისა, LRCA-ის მე-16 მუხლის შესაბამისად, რელიგიური გაერთიანებების მიერ დაარსებული სანარმოები (ორგანიზაციები) ექვემდებარება საგადასახადო დაბეგვრას, სამეურნეო სანარმოებისა და ორგანიზაციების საქმიანობის მარეგულირებელი კანონის შესაბამისად. საშემოსავლო გადასახადს ექვემდებარება რელიგიური გაერთიანების ან ასოციაციის კომერციული საქმიანობის შედეგად მიღებული ნებისმიერი შემოსავალი. იმ შემთხვევაში, თუ რელიგიური ასოციაცია რესტიტუციის გზით მიღებულ ქონებას გაყიდის, იგი ვალდებულია გადაიხადოს მოგების გადასახადი იმ თანხის ოდენობით, რომელიც უდრის გაყიდვის შედეგად მიღებულ თანხას გამოკლებული ქონების ღირებულება რესტიტუციის მომენტისთვის.

რელიგიური გაერთიანებები განთავისუფლებულია უძრავი ქონების გადასახადისგან იმ შემთხვევაში, თუ ეს შენობები გამოყენებულია მხოლოდ რელიგიური მიზნით ან რელიგიური დანიშნულების საქონლის ნარმოების მიზნით. თუკი რელიგიური გაერთიანება იჯარით გასცემს თავის ქონებას ან იყენებს სხვა მიზნებისთვის, ის ვალდებულია, გადაიხადოს უძრავი ქონების გადასახადი.

ზემოაღნიშნული გადასახადების უმეტესობა არ ეხება კათოლიკურ ეკლესიას. ვატიკანსა და ლიტვის რესპუბლიკას შორის დადებული ხელშეკრულებით, რომელიც ეხება კათოლიკურ ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის ურთიერთობის ლეგალურ ასპექტებს, განსაზღვრულია, რომ იურიდიულ პირთა საეკლესიო სამართლით დადგენილი ქონება, რომელსაც იყენებენ პასტორული, საქველმოქმედო, სოციალური, საგანმანათლებლო და კულტურული მიზნებისათვის (კომერციული საქმიანობის შედეგად მიღებული შემოსავლის ჩათვლით), სახელმწიფო დაბეგვრას არ ექვემდებარება. სახელმწიფო საგადასახადო ინსპექციის დოკუმენტის შესაბამისად, ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებების მიერ ჩატარებული მსახურება, დაფინანსებული ფულადი შემოწირულობით, არ იბეგრება დამატებითი ღირებულების გადასახადით.

LRCA-ის მე-7 მუხლის მიხედვით ყველა იურიდიული პირის სტატუსის მქონე რელიგიურმა გაერთიანებამ და ასოციაციამ შეიძლება მოიპოვოს სახელმწიფო დაფინანსება კულტურულ, საგანმანათლებლო და საქველმოქმედო საქმიანობაში კანონით დადგენილი პროცედურის შესაბამისად. მნიშვნელოვანია ხაზი გაესვას იმას, რომ კანონი სახელმწიფოს უზრალოდ მხარდაჭერის უფლებას აძლევს და არ ავალდებულებს მას. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთივე საშუალებას კანონი ანიჭებს აგრეთვე ნებისმიერ რეგისტრირებულ რელიგიურ ორგანიზაციას, მას უფრო ადვილად მოიპოვებს ტრადიციული რელიგიური ასოციაციები. მაგალითად, ლიტვის მთავრობის ყოველწლიური გადანყვეტილებით, ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებებისთვის გამოყოფენ სახელმწიფო ბიუჯეტიდან 0,8-დან 4 მილიონამდე ლიტვურ ლიტს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვისა და სხვა საჭიროებისათვის.

ეს თანხა იყოფა ამ გაერთიანებების წევრობის შესაბამისად, იმ პირობით, რომ თითოეულ გაერთიანებას შეხვდება ფიქსირებული მინიმალური თანხა. სახელმწიფოს და ადგილობრივი ხელისუფლების ბიუჯეტიდან ასევე გამოიყოფა მიზნობრივად თანხა ეკლესიების რესტავრაციისთვის, მათი საქველმოქმედო საქმიანობისა და სემინარიების რემონტისთვის. გარდა ამისა, ადგილობრივი ხელისუფლება მცირე შეღავათს უწევს ეკლესიებსა და რელიგიურ ორგანიზაციებს. სახელმწიფოს განსხვავებული ფინანსური ურთიერთობა სხვადასხვა რელიგიურ გაერთიანებასთან მუდმივად საზოგადოების ყურადღების ცენტრშია და უკმაყოფილებას იწვევს იმის გამო, რომ სახელმწიფო არ იჩენს საკმარის ყურადღებას ყველა რელიგიური ჯგუფის მიმართ.

ამის მიუხედავად, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადანყვეტილების შესაბამისად, უპირატესობები, რომლებითაც სარგებლობენ ტრადიციული რელიგიური გაერთიანებები, დაცულია კონსტიტუციით. რელიგიური ორგანიზაციისთვის „ტრადიციული ეკლესიის“ სახელის მინიჭება სახელმწიფოს მხრიდან აღიარების სპეციალური მე-

თოდია. ტრადიციული ეკლესიების დაფუძნება აღიარებულია კონსტიტუციით. ტრადიციულობა გულისხმობს სპეციალურ მდგომარეობას სახელმწიფოსა და ეკლესიის ურთიერთობაში, რაც იწვევს რელიგიური კულტურის გავლენას საზოგადოების განვითარებაზე. ამ მიზეზით ტრადიციულმა ეკლესიებმა შეიძლება მიიღოს ის უფლებები, რაც არ აქვს სხვა ეკლესიებს.

სამლოცველო სახლებისა და სხვა შენობების აღდგენა-რესტავრაციის კანონი არეგულირებს მნიშვნელოვან საკითხებს სახელმწიფოსა და ეკლესიის ფინანსურ ურთიერთობაში. 1990 წლის თებერვალში პარლამენტმა მიიღო კანონი რითაც გააუქმა ლიტვის 1948 წლის 6 ივნისის უმაღლესი საბჭოს გადანყვევტილება სამლოცველო სახლების, საეკლესიო და სხვა საჭირო ნაგებობების ნაციონალიზაციის შესახებ. ამასთან დაკავშირებით, ადგილობრივ სამთავრობო სტრუქტურებს დაევაღათ ხელის მოწერა რელიგიურ გაერთიანებებთან ხელშეკრულებაზე ნაციონალიზებული შენობების რესტიტუციისთვის ვადების განსაზღვრაზე ან ფინანსური კომპენსაციის გამოყოფაზე, ან სხვა მეთოდზე, რის შემდეგაც მოხდებოდა ეკლესიისთვის კუთვნილი შენობების რესტიტუცია¹⁹.

19. იოლანტა კუზნეკოვიენე, სახელმწიფო და ეკლესია ლიტვაში. წიგნი „სახელმწიფო და ეკლესია ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში“ რედაქტორი პროფ. გერჰარდ რობერტი, თბილისი 2011წ;

ავტორთა შესახებ

კავშირი “21-ე საუკუნე” დაარსდა 1998 წლის 9 დეკემბერს, როგორც არაპოლიტიკური, არამომგებიანი, არასამთავრობო ორგანიზაცია. იგი რეგისტრირებულია ქ. თბილისის საბურთალოს რაიონული სასამართლოს მიერ. ორგანიზაციის ოფისი მდებარეობს ქ. თბილისში.

ორგანიზაცია საქმიანობას ახორციელებს მუდმივმოქმედი პროგრამებისა და განსაკუთრებული ინიციატივების მეშვეობით. იგი ჩართულია რეგიონალურ და საერთაშორისო პროექტებში უცხოელ და ადგილობრივ პარტნიორ ორგანიზაციებთან ერთად.

ჩვენი საქმიანობის ეფექტურობის გაზრდისა და მიღწეული შედეგების განხორციელების მიზნით აქტიურად ვთანამშრომლობთ შესაბამის სახელმწიფო სტრუქტურებთან.

ორგანიზაცია ახორციელებს აქტიურობებს, რომელიც მოიცავს: საერთაშორისო კონფერენციებს, ტრენინგებს, დისკუსიებს. მუშაობს საკანონმდებლო სფეროში, ფართო საგანმანათლებლო ღონისძიებებს და ა.შ.

ორგანიზაციას ეკუთვნის არაერთი გამოცემა და თარგმანი ადამიანის უფლებების, რელიგიის თავისუფლების, სახელმწიფოსა და რელიგიური ორგანიზაციებს შორის ურთიერთობის და სხვა აქტუალურ საკითხებზე.

იმპრესარიუმი

ფრიდრიხ ებერტის ფონდი | თბილისის ოფისი
ნინო რამიშვილის ქ. 4 / 0179, თბილისი | საქართველო
პასუხისმგებელი პირი:
ფელიქს ჰეტი | სამხრეთ კავკასიის
რეგიონული ოფისის დირექტორი
ტელ: +995 32 225 07 28
<http://fes-caucasus.org/>

პუბლიკაციის შესაკვეთად დაგვიკავშირდით:
stiftung@fesgeo.ge

დაუშვებელია ფონდის მიერ გამოცემული მასალების ფონდის წერილობითი თანხმობის გარეშე კომერციული მიზნით გამოყენება.

Friedrich-Ebert-Stiftung | Tbilisi Office
N. Ramishvili str. 4 | 0179, Tbilisi | Georgia
Responsible:
Felix Hett | Director, FES Regional Office South Caucasus
Tel.: +995 32 225 07 28
<http://fes-caucasus.org/>

To order publications:
stiftung@fesgeo.ge

Commercial use of all media published by the Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) is not permitted without the written consent of the FES.